

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร
A BUDDHADHAMMA IMPLEMENTATION ON PUBLIC WELFARE
OF SANGHA AT THUNGKHRU DISTRICT, BANGKOK

พระมหาสันติ จานวโร (ประสพสุข)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

พระมหาสันติ จานวโร (ประสพสุข)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Buddhadhamma Implementation on Public Welfare
of Sangha at Thungkhru District, Bangkok

Phramaha Santi Thānavaro (Prasopsuk)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ
กรุงเทพมหานคร” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.เวทย์ บรรณกรกุล)

กรรมการ

(พระมหาบุญไทย ปุณณมโน, ดร.)

กรรมการ

(รศ.ดร.สุวิญ รักษิตย์)

กรรมการ

(พระเทพสุวรรณเมธี, ดร.)

กรรมการ

(ดร.สุพิชฌาย์ พรพิชนรงค์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระเทพสุวรรณเมธี, ดร.

ประธานกรรมการ

ดร.สุพิชฌาย์ พรพิชนรงค์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาสันติ ชานวโร)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร
ผู้วิจัย	: พระมหาสันติ จานวโร (ประสพสุข)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระเทพสุวรรณเมธี, ดร., ป.ธ.๘, พธ.บ. (ปรัชญา), ศศ.ม. (ภาษาสันสกฤต), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) : ดร. สุพิชญาย์ พรพิชนรงค์, ศศ.บ. (ภาษาไทย), บธ.ม. (บริหารธุรกิจ), ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อศึกษาหลักสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร (๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field work) โดยการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินงานในด้านสาธารณสงเคราะห์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมที่สำคัญ มี หลักสังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖ และพรหมวิหาร ๔ เป็นต้น มาดำเนินการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชน ชุมชนและสังคม โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักกว่าให้คณะสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญ ในการช่วยเหลือประชาชนในชุมชนและสังคมควรให้ความเหมาะสมถูกต้องตามกาลเทศะ และยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน อีกทางหนึ่งด้วย เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางด้านจิตใจ และทางด้านกายภาพคือ วัตถุสิ่งของ เพื่อให้มีความสมดุลทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำที่สำคัญในการดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายนำไปสู่การพัฒนาจิตใจ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาชุมชนและสังคม และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันจะนำความสุขมาสู่ประชาชน สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

Thesis Title : A Buddhadhamma Implementation on Public Welfare of Sangha at Thungkhru District, Bangkok

Researcher : Phramaha Santi Thānavaro (Prasopsuk)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

- : Phra Thepsuwanmetee, Dr., Pali VIII,
B.A. (Philosophy), M.A. (Sanskrit),
Ph.D. (Buddhist Studies)
- : Dr.Supitcha Pornpitchanarong, B.A. (Thai),
M.B.A. (Master of Business), M.A. (Buddhist Studies)
Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : March 13, 2018

Abstract

This thesis aimed to (1) study public welfare principle in Theravada Buddhist Scriptures, (2) study Buddhadhamma relating to public welfare of the monastic order in Thungkhru district, Bangkok and (3) study the application of Buddhadhamma in public welfare of the monastic order in Thungkhru district, Bangkok. This research methodology was qualitative method and field work with interview. The results were found that

The monastic order in Thungkhru district, Bangkok operated public welfare for developing community and socialites with applying of crucial Buddhadhamma which were namely Principles of Service, States of Conciliation and Sublime States of Mind etc., to assist people, communities and socialites with a main purpose to let the order to assist people who are in trouble as the crucial principle. Assisting people in communities and socialites should be operated appropriate and also build relationship among home, temple and school to develop quality of life for people both minds and bodies which are things, to make balances among bodies, speeches and minds which the temple or monks are the main leaders to assist

communities in any models aiming to develop minds, quality of life, communities and socialites, and cultural art preservation for making the happiness and progress of people, socialites and nation.

กิตติกรรมประกาศ

เกล้าฯ ขอประทานโอกาสกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (อุปสมมหาเถร) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เป็นอย่างสูง ที่พระเดชพระคุณฯ ได้เมตตาเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนานี้ขึ้น เพื่อให้โอกาสในการศึกษา อันส่งผลให้เกล้าฯ ได้เข้ามาศึกษาเป็นรุ่นที่ ๒

ขอกราบขอบพระคุณพระมหาโกมล กมโล รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาฬีศึกษาพุทธโฆส มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ขอกราบขอบพระคุณพระเทพสุวรรณเมธี, ดร. (สุชาติ กิตติปัลลโณ) รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีนั้น ผู้ศึกษาวิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระเทพสุวรรณเมธี ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เป็นอย่างสูงยิ่ง ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด รวมทั้งขอเจริญพรขอบคุณ ดร. สุพิชฌาย์ พรพิชฌรงค์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้เมตตากรุณาให้คำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นของวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและขอเจริญพรขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาประสาทความรู้ในด้านต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ คณะเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินการต่าง ๆ และกัลยาณมิตรปริญญโท พระพุทธศาสนา รุ่น ๒ ทุกท่าน ที่ช่วยเป็นกำลังใจให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วง ตลอดจนเอื้อเฟื้อข้อมูลในการทำวิจัย ตลอดถึงผู้เป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการอันทรงคุณค่าทุกท่าน ที่ผู้วิจัยนำมาอ้างอิงประกอบในการทำวิจัยเรื่องนี้

คุณงามความดีในการศึกษาค้นคว้าและการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอน้อมนำมาบูชาสักการะแด่พระรัตนตรัย และบูชาคุณบุพการี บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดจนทั้งครูอาจารย์และท่านผู้เป็นเจ้าของตำราที่ได้กรุณาประสิทธิประสาทวิชาความรู้ ยังผลให้ผู้วิจัยได้ประสบความสำเร็จในการศึกษาด้วยดี

พระมหาสันติ จานวโร (ประสพสุข)

๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๙
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๙
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๑
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับงานวิจัย	๑๑
๒.๑.๑ ความหมายของงานสาธารณสุขสงเคราะห์	๑๑
๒.๑.๒ ความสำคัญของสาธารณสุขสงเคราะห์	๑๗
๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับงานสงเคราะห์	๒๔
๒.๓ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์	๒๘
๒.๓.๑ สังคหวัตถุ ๔	๒๘
๒.๓.๒ สาราณียธรรม ๖	๓๐
๒.๓.๓ พรหมวิหาร ๔	๓๔
๒.๓.๔ ทศพิธราชธรรม	๓๖

	น
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์	๓๗
๒.๕ บทบาทของคณะสงฆ์ในงานด้านสาธารณสงเคราะห์	๔๑
๒.๕.๑ การสาธารณสงเคราะห์ด้านมโนภาพ	๔๑
๒.๕.๒ การสาธารณสงเคราะห์ด้านกายภาพ	๔๖
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๓
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๗
บทที่ ๓ กระบวนการงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุกรุงเทพมหานคร	๕๙
๓.๑ กระบวนการงานของพระสงฆ์	๕๙
๓.๑.๑ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๕๙
๓.๑.๒ ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม	๗๒
๓.๒ กระบวนการงานด้านสาธารณสงเคราะห์	๗๕
๓.๒.๑ ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล	๗๕
๓.๒.๒ ด้านการช่วยเหลือสนับสนุนกิจการของรัฐหรือเอกชน	๗๗
๓.๒.๓ ด้านการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมต่อสาธารณสมบัติ	๗๘
๓.๒.๔ ด้านการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบสาธารณภัย	๗๙
๓.๒.๕ ด้านการให้อาการและสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์	๗๙
บทที่ ๔ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม	๘๓
๔.๑ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน และสังคม	๘๓
๔.๑.๑ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้าน ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล	๘๓
๔.๑.๒ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้าน การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น	๘๗
๔.๑.๓ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้าน การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ	๙๒
๔.๑.๔ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้าน การช่วยเหลือเกื้อกูลในกาลอันสมควร	๙๔
๔.๑.๕ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้าน การให้อาการและสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์	๙๗

	๗
๔.๒ ประโยชน์ของงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม	๑๐๔
๔.๒.๑ ประโยชน์ระดับบุคคลและระดับชุมชน	๑๐๔
๔.๒.๒ การประยุกต์แนวคิดในงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์	๑๐๗
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๑๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๒
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๑๗
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๑๗
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ	๑๑๗
๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	๑๑๘
บรรณานุกรม	๑๑๙
ภาคผนวก	๑๒๕
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๒๖
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๒๗
ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรมการสัมภาษณ์/กิจกรรมงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์	๑๒๘
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๐

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ ๔.๑ สรุปการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้าน ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล	๘๗
ตารางที่ ๔.๒ สรุปการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้าน การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์	๙๑
ตารางที่ ๔.๓ สรุปการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้าน การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ	๙๓
ตารางที่ ๔.๔ สรุปการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ด้าน การช่วยเหลือเกื้อกูลในกาลอันสมควร	๙๖
ตารางที่ ๔.๕ สรุปการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ด้าน การให้อาการและสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์	๑๐๐

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๕๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อชื่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบุ เล่ม/ข้อ /หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น วิ.ม.(ไทย) ๔/๑๒/๑๒ หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๔ ข้อ ๑๒ หน้า ๑๒.

พระวินัยปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๔	วิ.ม.	(ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๑๐	ที.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๑๑	ที.ปา.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
๑๓	ม.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
๒๐	อง.เอกก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๑	อง.จตุกก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๓	อง.นวก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๕	ขุ.อิติ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
๒๕	ขุ.ชา.อสีติ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อสีตินิบาต ชาดก	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเอกของโลกที่มีหลักคำสอนอันเปรียบเสมือนห้วงมหานทีแห่งสรรพศาสตร์ จึงมิใช่เพียงแค่เป็นปรัชญาหรือทฤษฎีเท่านั้น หากยังมีเนื้อหาครอบคลุมถึงชีวิตความเป็นอยู่ ความนึกคิดแทบทุกด้าน และที่สำคัญคือเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่มหาชน และเป็นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก โดยมีพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นพระศาสดา เป็นผู้ทรงเปี่ยมไปด้วยพระปัญญาธิคุณพระวิสุทธิคุณและพระมหากรุณาธิคุณ การบำเพ็ญกรณียกิจของพระพุทธเจ้าและพระสาวก มีวัตถุประสงค์และขอบเขตกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากพุทธพจน์ตั้งแต่ครั้งแรกที่ทรงส่งสาวกออกประกาศพระศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุแก่ทวยเทพ และมนุษย์ทั้งหลาย”^๑ อันเป็นแนวทางแห่งการสงเคราะห์เวไนยสัตว์โลกที่พระองค์ทรงมีความปรารถนาให้พระสงฆ์สาวกได้ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านการสาธารณสงเคราะห์แก่ชาวโลก พระสงฆ์สาวกจึงมีภาระหน้าที่อันสำคัญที่ต้องให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่เป็นผู้นับถือ พระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักอันทรงคุณค่าที่สำคัญที่สุดที่มีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของสังคมไทย พระพุทธศาสนามีอิทธิพลเป็นอันมากต่อความเชื่อ และความประพฤติ หรือการดำรงชีวิตของชาวไทยส่วนใหญ่ เป็นที่มาของการถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามจึงมีผลให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ได้อาศัยคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นแบบอย่าง มาเป็นเครื่องหล่อหลอม ชัดเกลานิสัยใจคอของคนไทยให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตน กล่าวได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทยอันเป็นสิ่งดีงามตลอดจนถึงใช้หลักธรรมคำสอนมาเป็นแนวทางในการประพฤติและปฏิบัติทำให้วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอิงอาศัยพระพุทธศาสนาตลอด จึงทำให้สังคมไทยอยู่อย่างร่มเย็นสงบสุข มีความเมตตาความกรุณามีน้ำใจเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูล และความปรารถนาดีต่อกันตลอดมา

พระพุทธศาสนาอาจจะถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติ และดำรงอยู่เคียงคู่กับชาติไทยตลอดมา ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อสังคมไทย พอสรุปได้ดังนี้^๒ ๑) พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย ๒) พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปกครองประเทศ

^๑ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๑.

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สหธรรมิก, ๒๕๔๓), หน้า ๙-๑๐.

๓) พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ ๔) พระพุทธศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรมไทย ๕) พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย ๖) พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวัฒนธรรม ๗) พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ๘) พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นมรดกของชาติ ๙) พระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรม ๑๐) พระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่โลก

วัดเป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธาความเคารพนับถือแต่ที่สำคัญคือประชาชนมีความรู้สึกทักว่าพระสงฆ์เป็นผู้ฉลาด มีสติปัญญาสามารถรอบรู้วิชาการต่าง ๆ สามารถช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแนะนำแก่ชาวบ้านในคราวประสบปัญหาในเรื่องต่าง ๆ จนเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทุกชั้นในสังคม ปัจจัยที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละบำเพ็ญประโยชน์ และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา ในด้านการให้การศึกษา พระสงฆ์จะทำการอบรม สั่งสอน แนะนำผู้อื่นให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดี ซึ่งต้องอาศัยความรู้ทางโลกและทางธรรม เป็นการสืบต่อประเพณีในสังคมไทย^๓ ภาระหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทยคือ พระสงฆ์ทำหน้าที่สงเคราะห์เป็นหลัก งานสงเคราะห์นั้นพระสงฆ์จะทำการสงเคราะห์โดยตรงทางด้านจิตใจ เช่น การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางด้านจิตใจ การสงเคราะห์บำรุงขวัญด้วยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการประโลมจิตใจแก่ประชาชน ส่วนการสงเคราะห์ทางด้านวัตถุนั้นก็มิโดยอ้อม เช่น การขอความร่วมมือในการทำงานสาธารณประโยชน์หรือเชิญชวนให้มาสิ่งของมาบริจาคแก่ประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น

สังคมไทยในปัจจุบันอยู่ในภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ระบบข้อมูลข่าวสาร มีเทคโนโลยีทันสมัย ส่งผลให้องค์กรต่าง ๆ พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว แต่ก็ก่อให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย ประเทศไทยมุ่งเน้นพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเพื่อสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ แต่การพัฒนาเป็นไปแบบก้าวกระโดด ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของสังคมและวัฒนธรรมไทย เพราะปัญหาที่เป็นพื้นฐานของสังคมไทย ได้แก่ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจโดยมีปัญหาความยากจน ปัญหาการว่างงาน ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาเหลื่อมล้ำทางสังคมซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนบั่นทอนความรุนแรงมากขึ้น

การสาธารณสงเคราะห์นั้นว่าเป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ ซึ่งมหาเถรสมาคมได้กำหนดหน้าที่ให้ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อย การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ในเขตการปกครองของตน ให้ดำเนินไปด้วยดี^๔สถาบันสงฆ์ไทยได้เล็งเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่และภาระสำคัญ ที่ต้องเข้าไปมี

^๓ พระราชวรมุนี (ประยูรย์ ปยุตโต), พระพุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๒๓), หน้า ๕๕-๕๖.

^๔ ชำเรือง วุฒิจันทร์, การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๘.

บทบาท โดยให้การสงเคราะห์แก่อีกุศลแก่ประชาชน ทั้งด้านจิตใจ และวัตถุ ตลอดจนด้านต่างๆ เพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของคนในสังคม ด้วยเหตุนี้สังคมไทย จึงตั้งความหวังไว้กับสถาบันสงฆ์ที่จะเข้ามาฟื้นฟูช่วยเหลือเยียวยา และเป็นขวัญกำลังใจให้แก่สังคมไทย

ผู้วิจัยมีความตระหนักต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก เพราะมีผลทำให้เป็นปัญหาในสังคมไทยที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้น จึงได้ศึกษางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งถือว่าเป็นงานสำคัญอันเป็นหัวใจหลักต่อความมั่นคงต่อสถาบันพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ให้มีความถูกต้องเหมาะสมตั้งตามอยู่ในกรอบพระธรรมวินัยมีทั้งประสิทธิภาพ และประสิทธิผล นำไปปฏิบัติให้สอดคล้องได้ในสังคมไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต ตามหลักพุทธธรรมใน ๔ แนวทาง คือ ๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือแก่อีกุศล ๒) การช่วยเหลือแก่อีกุศลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ๓) การแก่อีกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ๔) การช่วยเหลือแก่อีกุศลแก่ประชาชนทั่วไป อันเป็นเป้าหมายหลักที่สำคัญของคณะสงฆ์ไทย เพื่อการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์แก่สังคมไทยให้ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร มีอะไรบ้าง
- ๑.๓.๒ สภาพปัญหาและอุปสรรคในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร
- ๑.๓.๓ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานครที่มีต่อประชาชน และสังคม ใน ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือแก่อีกุศล ๒) ด้านการช่วยเหลือสนับสนุนกิจการของรัฐหรือเอกชน ๓) ด้านการช่วยเหลือและ

มีส่วนร่วมต่อสาธารณสมบัติ ๔) ด้านการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบสาธารณภัย ๕) ด้านการให้อาการและสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

ศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และหนังสือหรือบทความอันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนงานวิจัยและบทความอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการสัมภาษณ์ แบบเจาะจงตามกลุ่มของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะเขต ๑ รูป เจ้าคณะแขวง ๑ รูป เจ้าอาวาส ๔ รูป ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ๔ รูป รวม ๑๐ รูป และกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจำนวน ๑๐ คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด จำนวน ๒๐ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ วัดในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานครจำนวน ๕ วัด ได้แก่ (๑) วัดทุ่งครุ (๒) วัดหลวงพ่โสภาสี (๓) วัดบางมดโสธราราม (๔) วัดสน (๕) วัดแจ้งร้อน

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เริ่มตั้งแต่ เดือน สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐ ถึง เดือน มกราคมพุทธศักราช ๒๕๖๑ รวมระยะเวลาในการวิจัย ๖ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **หลักพุทธธรรม** หมายถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนา หลักธรรมที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖ และพรหมวิหาร ๔ ทศพิธราชธรรม เป็นต้น

๑.๕.๒ **งานสาธารณสงเคราะห์** หมายถึง ภารกิจหลักอันสำคัญของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่ต้องดำเนินการสงเคราะห์แก่ประชาชน และสังคม เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ ทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจได้แก่ การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป การให้อาการและสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์

๑.๕.๓ **คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ** หมายถึง คณะสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ อันประกอบด้วย เจ้าคณะเขตทุ่งครุ เจ้าคณะแขวงทุ่งครุ เจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่อยู่ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๕ วัด ได้แก่ ๑) วัดทุ่งครุ ๒) วัดหลวงพ่โสภาสี ๓) วัดบางมดโสธราราม ๔) วัดสน ๕) วัดแจ้งร้อน

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. ตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา

พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า สงเคราะห์เพื่อให้เขาช่วยตนเองได้ คือทำให้เขารู้และสามารถช่วยตัวเองได้ จะเป็นการสงเคราะห์ที่มีผลยืนยาวและมีผลจริง จะสงเคราะห์ห้ตะพิดมีแต่ทำให้คนอ่อนแอ สงเคราะห์ด้วยวัตถุมากไป ก็ทำให้โง่งม จะต้องสงเคราะห์ให้เขาฉลาดขึ้น ให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ชีวิตเป็นอย่างไร เกิดมาทำไม จะต้องทำอะไร จะต้องให้เขาตั้งหน้าช่วยตนเองก่อน การสงเคราะห์ ไม่จำเป็นต้องเป็นการให้การช่วยเหลืออะไรเสมอไป สิ่งใดเป็นการกระทำที่ดีขึ้นก็เป็น การสงเคราะห์ทั้งนั้น แม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่ใช่ที่พอใจแก่ผู้ถูกสงเคราะห์ก็ตาม มันก็ยังเป็นการสงเคราะห์ อยู่นั่นเอง^๕

พระครูสุภาจารย์วัฒน์ ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่มีความสำคัญต่อวิถี การดำรงชีวิตโดยการสาธารณสุขสงเคราะห์ให้กับชาวบ้าน ซึ่งพอสรุปได้ว่า พระสงฆ์เป็นศูนย์กลางรวม จิตใจของชาวบ้านเป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน หากพระสงฆ์เข้าร่วมพัฒนา แก้ไขปัญหา ก็จะมีส่วนให้ ชาวบ้านได้มาก เพราะทุนเดิมทางพระพุทธศาสนามีอยู่ คือ พระพุทธศาสนายังสืบทอดในสังคมไทยมา ช้านานและมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย พระสงฆ์เป็นผู้ที่ทำให้ชาวบ้านเกิด ความเคารพศรัทธา แม้ปัจจุบันพระสงฆ์จะประพฤติตัวออกนอกกรอบพระวินัยไปบ้าง แต่ชาวบ้าน โดยเฉพาะในภาคอีสานก็ยังให้ความเคารพนับถืออยู่เช่นเดิม^๖

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการสาธารณสุขสงเคราะห์ ที่พระสงฆ์หรือวัดวาอารามต่าง ๆ จัดทำอยู่ในปัจจุบัน เช่น การที่วัดหรือคณะสงฆ์หรือพระภิกษุ ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้ผลงานเป็นสาธารณประโยชน์สาธารณสมบัติ การตั้งกองทุนสาธารณสุขสงเคราะห์ การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือช่วยคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทาน และกิจการอื่นที่เป็นเจ้าของเอง ลักษณะนี้มุ่งเอากิจการที่ทำเองหรือ โครงการที่กำหนดขึ้นเอง ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราว^๗

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) กล่าวว่าในโลกนี้มีบุคคลอยู่ ๒ ประเภท คือบุคคลที่ ควรช่วยเหลือและบุคคลที่ควรไม่ช่วยเหลือ บุคคลที่ควรช่วยเพราะประพฤติปฏิบัติตัวดี คือรู้จัก ช่วยเหลือตัวเอง ฝึกฝนตัวเอง พยายามทำงานต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ไม่ถ่อมมือถ่อมเท้า ไม่นอนรอโชคความ

^๕ พุทธทาสภิกขุ, **บรมธรรมภาคต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมทานมูลนิธิฯ, ๒๕๒๕), หน้า ๑๒๘.

^๖ พระครูสุภาจารย์วัฒน์, **บทบาทพระสงฆ์ชนบท ท่ามกลางวิกฤต**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

^๗ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการ พระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๕๗-๕๘.

ไม่เอารัดเอาเปรียบใคร มีความวิริยอุตสาหะ บุคคลประเภทนี้ควรที่จะยกย่องสรรเสริญ และควรให้การส่งเสริมสนับสนุน^๔

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายไว้ว่า พุทธศาสนาสอนมนุษย์ ให้หวังผลสำเร็จจากการลงมือกระทำตามเหตุตามผล การมีหวังผลจากการอ้อนวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจบันดาล อาจทำให้กลายเป็นคนมีนิสัยเฉื่อยชา ซอบบอเมืองอเท้า และหวังพึ่งอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ดลบันดาลในสิ่งที่ตนปรารถนาให้นั้น เป็นการพึ่งสิ่งภายนอก ทำให้ชีวิตขึ้นตรงต่อผู้อื่น เป็นเหตุให้ตนเองเป็นคนขาดประสิทธิภาพ ขาดอำนาจและขาดความมั่นใจในตนเอง ขัดต่อหลักการขั้นพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่สอนให้พึ่งตนเอง สอนให้ทำตนให้เป็นที่พึ่งได้คือ สามารถพึ่งตนเองได้^๕

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทวิ สุทธารมณลักษณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดเชียงใหม่” พบว่า ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาสมีความเห็นสอดคล้องกันว่า สถาบันสงฆ์ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทั้งทางด้านจิตใจและด้านวัตถุ ทางมหาเถรสมาคมก็ได้มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้คณะสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาอย่างจริงจัง โดยได้กำหนดเป็นโครงการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ให้คณะสงฆ์ปฏิบัติ ฝ่ายรัฐบาลก็สนับสนุนทางด้านงบประมาณและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ส่วนความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมที่ปฏิบัติส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของการเทศนาสั่งสอน^๖

พระครูประภัสร์สิทธิคุณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ อำเภอดุตรพัตร์พิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด” พบว่า การศึกษากระบวนการทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอดุตรพัตร์พิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด พระสงฆ์มีการประยุกต์งานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยการช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่อง บทบาทการสาธารณสุขสงเคราะห์จึงเป็นงานเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ภายในวัด ใช้เป็นที่ประชุมของหน่วยงานราชการ เป็นที่ประชุมของชุมชนหมู่บ้าน ตำบลในท้องถิ่นเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ประชาชน หรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การช่วยเหลือเด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กที่มาจากครอบครัวยากจน นอกจากนี้เจ้าอาวาสแบ่งที่วัดให้จัดตั้งสถานศึกษา สถานิออนามัย ห้องสมุดพิพิธภัณฑ หรือที่ตั้งของหน่วยราชการ ประปาประจำหมู่บ้าน ตลอดจนถึงกิจกรรมสาธารณสุขประโยชน์

^๔ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), “ธรรมที่ป็น”, *ทางเดิน*, ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑๑๘ (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๔๖): ๒๐.

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖๔, ๔๑๗.

^๖ ทวิ สุทธารมณลักษณ์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐๒.

ต่าง ๆ เช่น เกิดอุทกภัยพระสงฆ์จัดการรวบรวมเครื่องอุปโภคบริโภคจากผู้มีจิตศรัทธานำไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย เพื่อให้สังคมได้ปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ คือ ทาน ศีล ภาวนา^{๑๑}

พระมหาสุภา อุทโท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อสังคมไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า” พบว่าพระสงฆ์ควรเรียนรู้และวิจัยสังคม โดยการแสวงหาความรู้ในวิชาการทางโลก สร้างความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและชุมชน ปลุกจิตสำนึกและสอนศีลธรรมแก่ประชาชนทุกระดับทั้งในและนอกวัด ให้คำปรึกษาในชีวิตต่าง ๆ แก่ประชาชน ให้การศึกษาวิชาการตามความต้องการของคนในชุมชน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สงเคราะห์คนด้อยโอกาสในชุมชน ประสานงานกับคนระดับต่าง ๆ ส่งเสริมพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน และส่งเสริมการแก้ปัญหาต่าง ๆ^{๑๒}

ภัทรพร สิริกาญจน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวณฺโณ ในการพัฒนาชุมชน” พบว่าตามพุทธบัญญัติพระสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติธรรม เผยแผ่พระพุทธธรรมและช่วยเหลือชาวบ้านให้พ้นทุกข์ตามความเหมาะสมและความสามารถ ปัจจุบันสังคมมีความซับซ้อน ชาวบ้านมีปัญหาชีวิตมากขึ้น พระสงฆ์จึงมีบทบาทช่วยเหลือสังคมอย่างใกล้ชิดมากกว่าแต่ก่อน และเป็นผู้แก้ปัญหาเกือบทุกเรื่องของชาวบ้าน เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาความยากจน ปัญหาเกี่ยวกับการดำรงชีพ เป็นต้น^{๑๓}

ไอศูรย์ อินทร์เพชร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺณโชโต)” พบว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชนทั่วไป แต่ถ้าหากชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตนเอง ถ้าพระเป็นผู้นำท้องถิ่นก็ควรมีบทบาทด้วยการเสนอแนะให้ความคิดริเริ่มว่า ในชุมชนมีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทางวัตถุจะได้ก็โดยทางอ้อม ด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำ หรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไป โดยการสงเคราะห์นั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและกาลเทศะ ด้วยการทำหน้าที่ให้เหมาะสมกับบทบาท เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย วัตถุ

^{๑๑} พระครูประภัตรวิธาน (ประสิทธิ์ ปภสสโร), “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๒} พระมหาสุภา อุทโท, “บทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๓} ภัทรพร สิริกาญจน, “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวณฺโณ ในการพัฒนาชุมชน”, งานวิจัยจากทุนสนับสนุนของสถาบันไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕).

นิยมได้เข้ามามีบทบาทในสังคมหากพระสงฆ์แสดงบทบาทหันตามปรากฏการณ์ของสังคมปัจจุบันก็จะสามารถแก้สภาพปัญหา จะส่งผลให้สภาพสังคมและประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า^{๓๔}

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยสรุปได้ว่า พระสงฆ์เป็นศูนย์กลางรวมจิตใจเป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้านและสามารถช่วยแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ ตลอดจนการเข้าไปมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและสังคมทั้งทางด้านจิตใจและวัตถุอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนในการพัฒนาสังคม ด้วยการเสนอแนะให้ความคิดริเริ่มที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทั้งทางตรงและทางอ้อม การสาธารณสุขสงเคราะห์สงเคราะห์ต้องมีความรู้ความเข้าใจในสภาพปัญหาช่วยเหลือให้ถูกต้องและเหมาะสมตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนอย่างเป็นระบบ แนวคิดนี้จะใช้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ต่อไป

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๗.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Work) โดยการสัมภาษณ์ และมีขั้นตอนการศึกษาวิจัย ดังนี้

- ๑) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก
- ๒) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารสิ่งตีพิมพ์ ที่เกี่ยวกับงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร เช่น วารสาร อินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๓) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
- ๔) รวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์กับการวิจัยภาคสนามซึ่งได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา จำนวน ๒๐ รูป/คน

๑.๗.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์ กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง

๑.๗.๓ ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

- ๑) เรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งจากด้านตำราเอกสาร งานวิจัยและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ภาคสนาม
- ๒) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดนั้น ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย
- ๓) นำเสนอผลการวิจัย
- ๔) สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

^{๓๔} ไอศูรย์ อินทร์เพชร, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺณโชโต)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓๘.

๑.๘. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบหลักสาธารณสุขสงเคราะห์ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๒ ทำให้ทราบหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

๑.๘.๓ ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่องการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์
- ๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการสงเคราะห์
- ๒.๓ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์
- ๒.๕ บทบาทของคณะสงฆ์ในงานด้านสาธารณสงเคราะห์
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์

๒.๑.๑ ความหมายของงานสาธารณสงเคราะห์

วัดหรือพระสงฆ์กับชาวบ้านนั้น ในสมัยพุทธกาล หรือในสมัยปัจจุบันย่อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเสมอเพราะวัดและพระสงฆ์เป็นสถาบันที่สำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวบ้านมาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่เริ่มมีวัดเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องงานสาธารณสงเคราะห์ ไว้ดังนี้

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน บุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือ เกื้อกูลอุดหนุนจุนเจือกิจการของรัฐ หรือเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ซึ่งจะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป และการเกื้อกูลทำประโยชน์ร่วมกันทั้งให้คำแนะนำคำสอนความคิดและวัตถุสิ่งของ ตามแนวคิดพระพุทธศาสนาถือว่า การให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง ฉะนั้นการสอนหนังสือก็ดี การแนะนำที่เกี่ยวกับความรู้ก็ดี จัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนั้น^๑ การสาธารณสงเคราะห์แยกโดยลักษณะคือ

---

^๑ พระครูปลัดอาทิตย์ อดุลเวที (ชองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต): ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘๘.

๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น หน่วยอบรม อปต. ห้องสมุดเพื่อประชาชน มูลนิธิเพื่อคนยากจน

๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น

๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การพัฒนาก่อสร้างวัด พัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากเพราะภัยทางธรรมชาติ เช่น วาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย เหล่านี้ถือว่าเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่นทั้งนั้น รวมถึงการสงเคราะห์คนวัยชรา สถานเด็กกำพร้า เป็นต้น

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการรับการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนรวยกับคนจน ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา พระสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการจัดการให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์วัด ทายก ทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ทางวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะสามารถทำได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ว่าวัดเป็นของประชาชนเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณีของชาวบ้านของวัด ภิกษุสงฆ์ สามเณรในวัดอันมีเจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าปกครองดูแลรักษาวัด มีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชน ในการทำบุญบำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและวัด หรือที่อื่นใดในหมู่บ้าน ตำบลที่ตั้งวัดนั้น และหน้าที่จัด การสาธารณสงเคราะห์อื่น ๆ แก่ประชาชนในส่วนที่อยู่ในสมณวิสัยที่น่าจะจัดได้

การสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมข้อหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์” (ม. ๑๕ ตริ) และในระเบียบการปกครองของคณะสงฆ์ส่วนกลาง ได้กำหนดไว้ว่า วิธีดำเนินการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม การสาธารณแยกโดยลักษณะ มี ๕ คือ

๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเอง ซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณสงเคราะห์ เช่น กิจการอบรมประชาชน ประจำตำบล กิจการเพื่อห้องสมุด เพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการอื่น ๆ การนี้มุ่งเอากิจการที่ทำเอง หรือโครงการที่กำหนดเอง ทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำ หรือกิจกรรมชั่วคราว

๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนกิจการของรัฐ หรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์

และอื่น ๆ การนี้มุ่งเอาเฉพาะส่งเสริมงานของผู้อื่น มิได้มุ่งถึงกิจการเฉพาะเรื่อง แม้การช่วยป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่นยาบ้า หรือช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์

๓) การช่วยเหลือแก้อกุลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือแก้อกุลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น สร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้าง฼าปนสถาน (นอ กวัด) สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าและอื่น ๆ ข้อนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือแก้อกุลสถานที่อันเป็นสาธารณประโยชน์

๔) การช่วยเหลือแก้อกุลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น การประสบอุทกภัย การประสบอัคคีภัย การประสบวาทภัย หรือคราวหนาวจัด หรือแม้ในยามปกติตามโอกาส เช่น สงเคราะห์คนชรา คนพิการ และสงเคราะห์โดยประการอื่น การนี้มุ่งเฉพาะการช่วยเหลือบุคคลทั้งเป็นการประจำหรือการเฉพาะ

๕) การสงเคราะห์โดยการให้อาการและสถานที่ของวัดเพื่อเป็นประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือมีที่พักสำหรับประชาชน อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ยารักษาโรค ห้องสมุดประชาชน จัดที่ดินให้ประชาชนอยู่อาศัย ตั้งหน่วยสงเคราะห์และฝึกอาชีพ ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตด้านต่าง ๆ ด้วยเมตตาธรรม^๒

การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือแก้อกุลชุมชนของพระภิกษุ นั้น อาจจะกระทบกับความเชื่อเดิมของท้องถิ่น พระพุทธร่องค์ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์เผยแพร่ธรรม หรือพัฒนาสิ่งต่าง ๆ มิให้ขัดกับความเชื่อของคนเหล่านั้น และให้ปรับธรรมเข้าหาแนวความเชื่อนั้น หรือถ้าแนวความเชื่อเดิมนั้นสามารถทำให้คนนั้นเป็นคนดีได้พระองค์ก็ทรงอนุโลมตามประเพณีการปฏิบัติของชาวบ้าน ถ้าประเพณีนั้นมิได้เป็นภัยต่อชุมชนส่วนรวม จากแนวคิดเช่นนี้จึงทำให้พระสงฆ์และประชาชนโดยทั่วไปอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและแก้อกุลซึ่งกันและกัน^๓

ด้วยเหตุนี้พระพุทธร่องค์ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์สามารถทำการสงเคราะห์ช่วยเหลือแก้อกุลสังคม เพราะประชาชนในปัจจุบันนี้หรือแม้ในอดีตก็ตาม ยังมีความเดือดร้อนทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ จึงตั้งความหวังไว้กับพระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่งได้ในยามประสบปัญหา เพราะพระสงฆ์เป็นผู้มีความรู้ มีความสามารถ และสามารถช่วยเหลือประชาชนให้คลายจากความทุกข์ในชีวิตได้ดังนั้น พระภิกษุสงฆ์จึงมีความสำนึกในหน้าที่ของตนอยู่เสมอ นั่นก็คือ การศึกษาปฏิบัติธรรมไม่ประมาท ดังพุทธพจน์ในปัพพชิตอภินิสสูตร ว่า

^๒ กรมการศาสนา, พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒.

^๓ ภัทพร สิริกาญจน์, “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียนสุณณโณ ในการพัฒนาชุมชน”, งานวิจัยจากทุนสนับสนุนของสถาบันไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑.

“บรรพชิตพึงพิจารณาอยู่เนือง ๆ ว่า ...การเลี้ยงชีพของเราเนื่องด้วยผู้อื่น ...วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่”^๔

เมื่อมีความสำนึกในหน้าที่ดังนี้แล้ว พระสงฆ์จึงควรตอบแทนอุปการคุณชาวบ้านด้วยการนำหลักธรรมที่ได้ศึกษาและปฏิบัติมาสั่งสอนประชาชนให้เกิดความสงบสุข ดังพุทธพจน์ที่ว่าในพหุการสูตร ว่า

ภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย เป็นผู้มียุพาการะมากแก่เธอทั้งหลาย พวกเขาบำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานเภสัชบริวาร แม้เธอทั้งหลาย ก็จงเป็นผู้มียุพาการะมาก แก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรม อันดีงามในเบื้องต้น ท่ามกลาง ในที่สุด จงประกาศแบบการครองชีวิตอันประเสริฐพร้อมทั้งอรรถ และพยัญชนะบริสุทธิ บริบูรณ์ แก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายเถิด ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลาย ต่างอาศัยกัน และกันด้วยอามิสทาน และธรรมทาน อยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้เพื่อต้องการสลัดโอฆะ เพื่อทำความสิ้นทุกข์โดยชอบด้วยอาการอย่างนี้^๕

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโณ) ได้กล่าวไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ การจัดกิจการอันเป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ ดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะมี ๔ ประการคือ^๖

๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเอง ซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่น ๆ

๓) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้และอื่น ๆ

๔) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำ

^๔ ตูรยละเอียดใน อภ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๔๘/๑๐๔.

^๕ พ.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๑๐๗/๔๖๘.

^๖ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโณ), การคณะสงฆ์และพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๖๑-๖๒.

ทว่ม พร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็ก กำพำร้ำและด้อยโอกาส หรือกระบวนกรสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัย ได้แก่ ภัยคือความยากจน ความเจ็บไข้

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ พุสฺสธมฺโม) ได้กล่าวไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนน ทำสะพาน ศาลาพักร้อน งานนี้จะมี อบต. เข้ามาทำหน้าที่ส่วนที่ คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้เพราะถูกไฟไหม้บ้าน การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัย หรือการจัดบริการให้ฟรีในพิธีงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำค่าไฟ ไม่เก็บค่าเจ้าพนักงาน หากเขามีศรัทธาก็จะทำบุญ ส่วนนี้ก็จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชนได้ ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในวัดและนอกวัด ภายในวัด เช่น อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาทำบุญที่วัดให้เหมาะสมและวัดต้องสะอาด สะดวก สบาย ภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีทุกข์เท่าที่จะทำได้ยำนึงดูดยา^๗

พระมหาบัว ปิยวณฺโณ ได้กล่าวถึงการสาธารณสงเคราะห์ไว้ว่า เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการบรรพชาและอุปสมบทพระภิกษุและสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์ภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาสภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น การให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้ เป็นต้น^๘

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์วัด ทายก ทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^๙

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์ สามเณรที่วัด

^๗ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ พุสฺสธมฺโม), สารภาค ๑๕, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕.

^๘ พระมหาบัว ปิยวณฺโณ, การจัดระเบียบสังคมวัด, (นนทบุรี: รุ่งโรจน์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๓.

^๙ พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔.

ประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๑๐}

สรุปได้ว่า งานสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการที่พระสงฆ์ให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำที่สำคัญ และเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม เป็นต้น ดังนั้นงานด้านสาธารณสงเคราะห์นอกจากจะช่วยเหลือประชาชนแล้วยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้านอีกด้วย ที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัยและกฎหมายของบ้านเมือง โดยมุ่งหวังให้การสงเคราะห์และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสุขทั้งกายและใจ เพื่อความเจริญของคนในชุมชนและสังคมต่อไป

๒.๑.๒ ความสำคัญของงานสาธารณสงเคราะห์

จากการศึกษาค้นคว้าทบทวนเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับความสำคัญของงานสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีพระมหาเถระ และนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายไว้ดังนี้

สมเด็จพระมหาธีรราชมิ่งคลาจารย์ (ช่วง วรบุญโญ) ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารวัดดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ ว่า ต้องปฏิบัติให้ได้ตามหลัก สะอาด สว่าง และสงบ ดังนี้^{๑๑}

๑) สะอาด หมายถึง การดูแลและการจัดการวัดที่ดี ไม่สกปรกกรุงรัง จัดเสนาสนะเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เกิดศรัทธาปลาหะแก่ผู้มาพบเห็น ไม่สร้างความขุ่นข้องใจแก่ผู้มาเยือน

๒) สว่าง หมายถึง การจัดวัดที่ดูโปร่ง สบายตา ไม่รกทึบ หรือมีความสลับซับซ้อน เน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ใช้สอยสูงสุด

๓) สงบ หมายถึง วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม ร่มเย็นเป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปณฺณาสิริ) ได้กล่าวไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ ยังเป็นกิจกรรมการทำงานช่วยเหลือชาวบ้านหรือคนส่วนมากหรือคนทั่วไป หน้าที่ของเจ้าอาวาสมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ข้อ ๔ บัญญัติไว้ว่า “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” ความหมายของข้อนี้คือ ให้วัดกับบ้านต่างถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ชาวบ้านช่วยกันทำนุบำรุงวัด บางคนถึงจะยากจนหาเช่ากินค่า อาศัยกระท่อมที่ซำรุดทรุดโทรมเป็นที่พำนักอาศัย แต่ด้วยแรงศรัทธามีเงินเพียงเล็กน้อยก็บริจาคสมทบสร้างกุฏิวิหาร ถาวรวัตถุ ในวัดเพื่อ

^{๑๐} กรมการศาสนา, **คู่มือบริหารจัดการวัดฉบับย่อ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๗.

^{๑๑} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **วัดพัฒนา ๕๐**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖-๒๗.

ความผาสุกของพระ ทางวัดจึงมีหน้าที่ต้องอำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านบ้างในทางที่ชอบ นับว่าเป็นงานด้านสาธารณสงเคราะห์โดยตรง^{๑๒}

เมื่อกล่าวโดยสรุปว่า การบริหารวัดด้านงานสาธารณสงเคราะห์ควรจัดวัดให้เป็น ๗ โรง คือ^{๑๓}

๑) วัดเป็นโรงธรรม ได้แก่ ต้องพัฒนาวัดให้เป็นที่สอนธรรมะ ให้เป็นสถานที่เทศน์ วัดใดไม่มีการสอนธรรมะประชาชน ไม่มีการเทศน์ตลอดจนการไหว้พระสวดมนต์ร่วมกับประชาชน วัดนั้นจะค่อย ๆ เสื่อมไป

๒) วัดเป็นโรงทิม คือ เป็นที่สวดศพ เป็นที่เก็บศพ เป็นที่ฝังศพ นี่เป็นผลประโยชน์ที่วัดจะต้องมีอยู่ และอย่าไปรังเกียจศพ เพราะคนบ้านไหนก็อยากตายอยู่บ้านนั้น อยากจะเผายู่วัดนั้น

๓) วัดเป็นโรงละคร คือ เป็นโรงหนังโรงละคร ต้องจัดที่ส่วนหนึ่งไว้ประจำอย่าไปรังเกียจโขงหนังละคร เพราะนั่นเป็นการแสดงพื้นบ้าน เท่ากับว่าเจ้าอาวาสวัดนั้น ๆ ได้ศิลปไว้ใช้ในงานต่าง ๆ

๔) วัดเป็นโรงพยาบาล วัดจะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ประชาชนในเรื่องสุขภาพ พละนาถัยแต่ก่อนแต่ไรมาพระสงฆ์นอกจากจะมีความรู้ในทางธรรมะแล้ว ท่านมักจะเรียนเรื่องสมุนไพรต่าง ๆ ให้การสงเคราะห์ประชาชนด้วยการบำบัดรักษา

๕) วัดเป็นโรงเรียน ปัจจุบันแม้ไม่ได้สอนในศาลาวัด แต่เจ้าอาวาสจะต้องมีบทบาทในโรงเรียนด้วยการให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัด

๖) วัดเป็นโรงแรม หมายถึง การทำวัดให้เป็นที่ยอมรับประชาชน เป็นที่ปฏิสันถาร เป็นที่พักพิงสำหรับพระอาคันตุกะ หรือเป็นที่พักพิงอาศัยของประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

๗) วัดเป็นโรงงาน คือ วัดต้องมีการก่อสร้างพระสังฆาธิการแห่งวัดนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระในวัดต้องมีฝีมือ และเนื่องจากวัดมีการก่อสร้างนั่นเอง การพัฒนาฝีมือของพระเถรในการส่งไปคุมงาน ไปดูงาน ไปศึกษางานกับช่างหรือการผลิตช่างมีความสำคัญ

พระมหาทะนงชัย บุรณพิสุทธิ ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดมีวัด และมีบทบาทในการอุดหนุนค้ำจุนวัด ส่วนวัดก็มีบทบาทต่อชุมชนอย่างกว้างขวางเช่นเดียวกัน ดังปรากฏในสังคาโลวาทสูตร อันเป็นพระสูตรที่ว่าหน้าที่ที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อกันในสังคม โดยได้กล่าวถึงหน้าที่ระหว่างนักบวชกับประชาชนไว้อย่างชัดเจน อย่างเช่น คฤหัสถ์พึงอุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ หรือนักบวชด้วยการกระทำสิ่งใด ๆ ก็ประกอบด้วยเมตตาทั้งการกระทำทางกาย คำพูด ความคิด ต้อนรับด้วยความเต็มใจ และอุปถัมภ์ด้วยปัจจัยสี่ ส่วนสมณพราหมณ์ หรือนักบวชทั้งหลาย เมื่อได้รับการอุปถัมภ์บำรุงดังนั้นแล้ว จึงควรแนะนำสั่งสอนให้ชาวบ้านละเว้นจากการทำ

^{๑๒} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาลิสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, หน้า ๑๒๕.

^{๑๓} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **วัดพัฒนา ๔๓**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๒-๑๓๘.

ความชั่ว ดำรงอยู่ในความดีสงเคราะห์อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม และบอกทางแห่งการดำเนินชีวิต อันประเสริฐตามหลักพุทธธรรม เป็นต้น พระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่าทั้งพระภิกษุสงฆ์ และชาวบ้านต่างก็ต้องเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกันและกันทั้งสองฝ่ายจึงจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นความสมดุลที่ต่างฝ่ายต่างเต็มใจที่จะพึ่งพาซึ่งกันและกัน^{๑๔}

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารวัดด้าน สาธารณสงเคราะห์สมัยใหม่ดังนี้^{๑๕}

๑) การสร้างค่านิยม ได้แก่การสร้างฉันทะให้เกิด ทั้งแก่ผู้บริหารเองด้วย และผู้ที่อยู่ใน โครงสร้างการบริหารนั้นด้วยเพื่อให้เกิดแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางระบบแบบ แผนที่ได้วางไว้ เพื่อการบริหารวัดจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

๒) จัดโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสม เป็นไปตาม เป้าหมาย หรือจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ โครงสร้างจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ในการสร้าง ความสำเร็จให้แก่การบริหารวัดของท่า

๓) จัดระบบงาน ได้แก่ การรักการบริหารต่าง ๆ ที่อยู่ภายในวัด ให้เป็นไปอย่างมีระบบ และเป็นระเบียบเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและเป็นการง่ายแก่การตรวจสอบ

๔) จัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

๕) บุคลากร ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร หรือ ผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เป็นสิ่งที่ควรตระหนัก อย่างยิ่ง เพราะการบริหารงานของท่านจะสำเร็จหรือไม่ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญ ดังนั้นจึงควร เลือกใช้บุคคลให้เหมาะสม

๖) เสริมทักษะ ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมาก ยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

๗) กลยุทธ์ ได้แก่ วิธีการหรือกลวิธีที่ท่านเลือกใช้ในการบริหารนั้น ระบบ รูปแบบ ต้อง เหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

คะนิงนิตย จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร ได้สรุปหลักการบริหารและจัดการวัดด้าน สาธารณสงเคราะห์ในยุคโลกาภิวัตน์ ไว้ดังนี้^{๑๖}

๑) ควรมีการจัดสรรอบรมบุคคล ผู้จะมาบวชในพระพุทธศาสนา ให้เป็นที่มั่นใจที่จะเข้า มาศึกษาธรรม

๒) ต้องมีการศึกษาอบรมธรรมแก่ผู้เข้ามาบวชทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการบวชด้วย

^{๑๔} พระมหาทะนงชัย บุรณพิสุทธิ์, “บทบาทของวัดกับชุมชนเมืองในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร” *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖), หน้า ๕๔.

^{๑๕} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, *วัดพัฒนา ๔๖*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงาน พระพุทธศาสนา, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖-๔๘.

^{๑๖} คะนิงนิตย จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร, *หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*, (กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒-๒๖.

๓) ต้องมีการปฏิบัติธรรมในระหว่างบวชเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อการเผยแผ่ต่อไปแก่ประชาชน

๔) แต่ละวัดจักต้องให้พระสงฆ์ที่ศึกษาธรรมดีแล้วให้ได้มีโอกาสเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และต้องพยายามวิเคราะห์หาทางเผยแผ่ธรรมต่อประชาชนด้วยความเมตตาอย่างต่อเนื่องด้วย มิใช่รอให้ผู้มานิมนต์เท่านั้น

๕) กิจกรรมการศึกษาธรรมของประชาชน ควรมุ่งให้การศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ให้พัฒนาขึ้นตามลำดับ ทั้งในการงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยหลักการแห่งความไม่ประมาทและหลักการแห่งการพึ่งตนเอง

๖) ศาสนาเป็นที่พึงทางใจ ดังนั้น การปกครองสงฆ์ให้มีพฤติกรรม และการกระทำที่เหมาะสม นับเป็นเรื่องสำคัญเบื้องต้นที่พระทุกรูปพึงปฏิบัติ เจ้าอาวาสควรดำเนินการให้พระทุกรูปในสังกัดมีภาพลักษณ์ที่ดี เมื่อประชาชนพบเห็นจักเกิดความศรัทธา ถือเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเบื้องต้นแล้ว

๗) พระควรยึดหลักการเผยแผ่ธรรมด้วยหลัก ๖ ประการ ดังนี้

(๑) ห้ามปรามการทำความชั่วทั้งมวล

(๒) ส่งเสริมให้กระทำความดีทั้งมวล

(๓) ให้ได้ฟังและได้รู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง

(๔) ช่วยเสริมในสิ่งที่ประชาชนได้ยินได้รู้มาแต่ไม่เข้าใจให้เข้าใจ

(๕) ให้คิดอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยเมตตา ปรารถนาดี

(๖) บอกทางสวรรค์ คือ ทางดำเนินชีวิตที่ดี ถูกต้อง ให้ประชาชน

๘) การเผยแผ่ธรรมควรศึกษากลุ่มคน หรือบุคคลเป้าหมาย วิเคราะห์การนำเสนอธรรมให้เหมาะสมต่อสภาพ เหตุ ผล ตน ประมาณ กาลเวลา ชุมชนและบุคคลเป็นสำคัญ

๙) เจ้าอาวาสทุกแห่งควรปกครองดูแลพระสงฆ์ สามเณร ไวยาวัจกร ศิษย์วัด ผู้อาศัยในวัดหรือเกี่ยวข้องกับวัด ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นการสร้างศรัทธาแก่ประชาชนผู้พบเห็น และมาติดต่อกับวัด

๑๐) จักต้องพยายามบริหารวัดให้มีอาคารสถานที่อาณาบริเวณ เหมาะสมต่อการศึกษา และปฏิบัติธรรมทั้งในส่วนของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน ให้สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา มีความสงบร่มเย็น ทำให้อยากเข้ามาหาความสงบและศึกษาธรรม รวมทั้งสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จักต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญแก่ประชาชนที่มาวัดหรือที่อยู่ใกล้วัดด้วย

๑๑) วัดกับประชาชนจักต้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงจะอยู่ได้อย่างมั่นคง ดังนั้น นอกจากพระจะให้ธรรมแก่ประชาชนแล้ว ก็ควรจัดวัดและเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบ ให้เหมาะต่อการให้บริการประชาชนเพื่อกิจการของพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการดึงประชาชนเข้ามาใกล้ชิดกับวัด และพระก็ควรหาทางช่วยเหลือในด้านธรรมแก่ประชาชนต่อไปตามความเหมาะสมด้วย

๑๒) ประชาชนเป็นจำนวนมากที่ยังเชื่อโชคลาง ของขลัง วัดมุงคล และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยหวังว่าสิ่งเหล่านี้จะบันดาลความโชคดี ความร่ำรวย ความสำเร็จแก่เขาได้ ทำให้ประชาชนขาด

การพึ่งตนเอง ไม่พัฒนา พระพุทธศาสนาควรทำหน้าที่เป็นยารักษาโรคเหล่านี้ โดยการไม่ไปดูถูก ต่ำหนิการกระทำเหล่านั้น แต่ควรใช้หลักธรรมในเรื่องเหตุและผล เรื่องการพึ่งตนเอง เรื่องการศึกษา ฝึกฝน พัฒนา และการครองชีวิตอย่างไม่ประมาทมาใช้ในการเผยแผ่ โดยให้เครื่องราง ของขลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคล เป็นเครื่องปิดช่องความประหวั่นใจ จักทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ผลดียิ่งขึ้น

๑๓) ศาสนาพุทธเป็นของคู่กับชุมชน วัดก็ครบทุกตำบล และจะเป็นศูนย์รวมของประชาชนในแต่ละตำบล หากจะจัดการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน ที่พัฒนาทั้งจิตใจ และคุณภาพชีวิตในด้านอื่น ๆ จะทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนกับพระพุทธศาสนาเจริญอย่างยั่งยืน โดยที่พระสงฆ์จะให้ธรรมทานแก่ประชาชน ส่วนประชาชนจะให้อำมิสทานแก่พระสงฆ์ นับเป็นการเกื้อกูลกันอย่างถูกต้องเพื่อการมีพลังอยู่ในสังคมต่อไป

๑๔) การจัดการบริหารวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องจัดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมของวัด ร่วมบริหารวัดตามหลักการของพระพุทธศาสนา ด้วย จึงสมควรปรับปรุงการบริหารวัดให้เป็นองค์การบริหารวัด ถึงแม้วัดแต่ละวัดจะเป็นนิติบุคคลอยู่แล้วก็ตาม แต่การมีองค์กรร่วมบริหารวัด เสนอความคิดและให้เจ้าอาวาสตัดสินใจในดำเนินการ ประชาชนก็จะร่วมดำเนินการอย่างเต็มที่ เต็มใจ พุทธศาสนาย่อมเจริญยิ่งขึ้น

๑๕) กรมการศาสนา และกระทรวงศึกษาธิการ ย่อมมีเจตนาที่ดีในการรักษาและพัฒนาพระพุทธศาสนา ดังนั้น เจ้าอาวาสและพระภิกษุควรศึกษางานโครงการของทางราชการ เพื่อประสานการดำเนินงาน ให้เกิดการพัฒนาพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

๑๖) วัดทุกวัดควรได้ดำเนินการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น ร่วมจัดโครงการป่าชุมชน โครงการอุทยานการศึกษา เป็นต้น จะได้ทั้งการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และการใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมต่อไปด้วย

๑๗) มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุด ซึ่งเจ้าอาวาสและพระสงฆ์จะต้องศึกษา ส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานเพื่อการเผยแผ่ธรรม และพัฒนาพระพุทธศาสนาจะได้ตรงตามนโยบายถูกทิศทาง แก่ไขสถานการณ์และเหมาะสมกับโอกาส ย่อมเป็นพลังส่งเสริมการพัฒนายิ่งขึ้น

๑๘) หลักการบริการ การดำเนินงานต่าง ๆ ควรมีการวางแผนระยะสั้น ระยะยาว เพื่อการปฏิบัติพัฒนาวัด และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ หลักการเหล่านี้ พระสงฆ์สามารถค้นคว้าให้เกิดความรู้ได้ซึ่งจักต้องยึดหลักการ การฝึกฝน การพัฒนา การไม่ประมาท และหลักการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ จึงจะบังเกิดผลดี

๑๙) สงฆ์ควรมีความสมณะ มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ ไม่หวังลาภสักการะ มุ่งศึกษา ปฏิบัติธรรม และเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน ดังนั้นกิจกรรมที่วัดต่าง ๆ ดำเนินอยู่ขณะนี้จึงจำเป็นต้องมีการทบทวน สังคายนา เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

๒๐) ปัจจุบันจำนวนพระสงฆ์มีมาก ยิ่งในฤดูพรรษายิ่งมีจำนวนมากขึ้นกว่าปกติหลายเท่า ดังนั้น จำเป็นต้องมีการปกครองพระบวชใหม่โดยให้พระที่ประพฤติดีแล้วดูแลการปกครองอบรมพระบวชใหม่เป็นกลุ่ม ๆ จะช่วยส่งเสริมพระวินัย และการศึกษาของสงฆ์ได้ดีขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาสงฆ์พัฒนาวัด พัฒนabatบาทหน้าที่ของสงฆ์ จนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง

ข้าเรื่อ วุฒิจันท์ และคณะ กล่าวถึง การสาธารณสงเคราะห์ว่าเป็นงานสำคัญของ คณะสงฆ์ ซึ่งมหาเถรสมาคมได้กำหนดหน้าที่ให้ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อย การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ในเขต การปกครองของตน ให้ดำเนินไปด้วยดี^{๑๗}

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ ได้กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์ บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ต่าง ๆ เพราะพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา พระสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส และ ลักษณะการสาธารณสงเคราะห์มี ๔ ลักษณะดังนี้^{๑๘}

๑) การดำเนินกิจกรรมเพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัด หรือคณะสงฆ์ ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มิว่าวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วย อบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนใน ท้องถิ่น เป็นต้น

๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือ สนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐ หรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อ การสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่ เพื่อเป็นแหล่ง น้ำอุปโภค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จัดหาทุนเพื่อ การสงเคราะห์ และอื่น ๆ

๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคู คลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างประปา สร้างเครื่องมือกำเนิดไฟฟ้า ปลูก ต้นไม้ และอื่น ๆ ข้อนี้ มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นส่วนของสาธารณประโยชน์

๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการที่ควร ช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้ และน้ำท่วม พร้อมมอบเครื่องอุปโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนเลี้ยงเด็กกำพร้า และเด็ก ด้อยโอกาส

ไพบุลย์ เสียงก้อง ได้กล่าวถึง หลักการในการบริหารวัดยุคใหม่ว่า เจ้าอาวาสเป็น พระสังฆาธิการระดับวัด เป็นผู้นำของพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด เจ้าอาวาสจึงมี ความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร

^{๑๗} ข้าเรื่อ วุฒิจันท์ และคณะ, การพัฒนางานกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคง แห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๘.

^{๑๘} บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ, “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัด สวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

กิจการต่าง ๆ ของวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้มีความสมัครสมานสามัคคีปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกัน ปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูงสุด และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองถาวรมั่นคง เป็นศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษาอบรมศีลธรรม จริยธรรม ภาวนาธรรม คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน แก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้และไกล ให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชนได้อย่างแท้จริงเจ้าอาวาสต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารและการจัดการวัด นอกจากจะมีทั้งศาสตร์และศิลป์แล้ว ในการบริหารและการจัดการวัดจะต้องประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผลงาน และการงบประมาณ สำหรับเรื่องดังกล่าวเจ้าคณะพระสังฆาธิการควรหาศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้การบริหารและการจัดการของวัดดำเนินการไปในเชิงรุก และได้ผลเต็มที่อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๙}

สรุปได้ว่า งานสาธารณสงเคราะห์เป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ เป็นการดำเนินการที่ต้องประกอบไปด้วยศาสตร์และศิลป์ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชน และสังคม ที่ประสบปัญหา โดยการนำวัตถุ ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับมนุษย์และสังคม และวิธีการสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือประชาชน หรือสังคมให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ หรือมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำที่สำคัญ และเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทั้งทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ และยังได้สร้างความผูกพันระหว่างบ้านกับวัดอีกด้วย โดยที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อพัฒนาความเจริญมาสู่วัดและชุมชนสังคมประเทศชาติต่อไป

๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการสงเคราะห์

ทฤษฎีการสงเคราะห์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานการสงเคราะห์นั้น ได้มีนักวิชาการ นักทฤษฎีได้นำเสนอทฤษฎีไว้หลากหลาย แต่สรุปได้โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้^{๒๐}

กลุ่มที่ ๑ ทฤษฎีสำหรับปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์

เป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ที่มีจุดกำเนิดมาจากสาขาวิชาอื่น นอกวงการสังคมสงเคราะห์ และนักสังคมสงเคราะห์ได้นำมาใช้ในการทำงานสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ โดยใช้วิเคราะห์ทำความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์และสังคม สภาพปัญหา สถานการณ์ทางสังคมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีบุคลิกภาพ ทฤษฎีบทบาท เป็นต้น

กลุ่มที่ ๒ ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์

^{๑๙} ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง, “หลักการบริหารวัด” วัดพัฒนา ๔๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐.

^{๒๐} กิตติพัฒน์ นนทปัทมกุล, พื้นฐานทฤษฎีสังคมสงเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๒-๓.

เป็นทฤษฎีที่มีจุดกำเนิดภายในแวดวงของการสังคมสงเคราะห์โดยตรง แม้ว่าจะมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีในกลุ่มแรกก็ตาม แต่ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ก็มีวิวัฒนาการในด้านเนื้อหาสาระ และแนวความคิดที่เป็นของนักสังคมสงเคราะห์โดยตรง ซึ่งทฤษฎีในกลุ่มนี้สามารถแยกเป็นรายย่อยได้ ดังนี้

๑) กลุ่มทฤษฎีให้แนวความคิดในการปฏิบัติงาน เป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง ได้แก่

๑.๑) ทฤษฎีในระบบงานสังคมสงเคราะห์ โดยต้นกำเนิดของทฤษฎีนี้เกิดจากนักชีวเคมี เมื่อประมาณ ค.ศ. ๑๙๕๐ โดยมีแนวคิดที่สำคัญดังนี้

๑.๑.๑) ระบบ คือ หน่วยที่ประกอบด้วยระบบย่อยอย่างน้อยสองระบบโดยระบบย่อยต้องปฏิสัมพันธ์กัน

๑.๑.๒) สามารถแยกระบบออกเป็นระบบย่อยได้ แต่การพิจารณาระบบต้องพิจารณาถึงผลรวมของทั้งระบบ

๑.๑.๓) ระบบแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ระบบเปิด เป็นระบบที่สามารถมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารพลังหรือองค์ประกอบจากระบบอื่นได้ และระบบปิด ซึ่งก็จะมีลักษณะตรงข้ามกัน

๑.๑.๔) ระบบมีขอบเขต ซึ่งจะสามารถแยกออกได้อย่างเห็นได้ชัดเจนจากระบบอื่น โดยเฉพาะจากระบบสภาวะแวดล้อม

๑.๑.๕) ระบบเปิดจะมีรูปแบบของการแปลงรูปวัตถุดิบ ออกมาเป็นวัตถุสำเร็จ ภายใต้ระบบสภาวะแวดล้อม

๑.๑.๖) โดยปกติทุกระบบจะพยายามรักษาดุลยภาพของระบบเสมอ

๑.๑.๗) ทุกระบบดำเนินไปสู่สภาพเสื่อมสลาย ซึ่งสภาพนี้เกิดขึ้นเมื่อโครงสร้างของระบบนั้นไม่มีความเป็นระเบียบ และเมื่อไม่มีการปรับปรุงบำรุงรักษาก็จะไปสู่สภาพเสื่อมสลาย แม้ระบบพยายามรักษาดุลยภาพเพียงใด แต่ก็มีข้อจำกัดและเหตุผลมากมายที่จะทำให้ระบบไปสู่สภาพเสื่อมสลาย

๑.๑.๘) ในธรรมชาติของระบบจะต้องมีการสะท้อนกลับ ซึ่งมีทั้งทางบวกและทางลบ อันเป็นการประเมินการแปลงรูป ว่าต้องมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเช่นไรจึงจะสามารถดำรงไว้ซึ่งดุลยภาพของระบบได้นานที่สุด

๑.๒) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผน คือ กระบวนการปรับปรุงระบบให้ดีขึ้นกว่าเดิมซึ่งอาจจะเป็นการปรับปรุง การพัฒนา หรือการเปลี่ยนแปลงแบบถอนรากถอนโคนก็ได้ กระบวนดังกล่าวนี้ประกอบด้วย ๗ ขั้นตอน ได้แก่

๑.๒.๑) การพัฒนาความคิดจะเปลี่ยนแปลง นักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ที่จะต้องชี้ หรือกระตุ้นให้ผู้ให้บริการเกิดความกระตือรือร้นที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง

๑.๒.๒) สร้างความสัมพันธ์ที่จะเป็นประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลง นักสังคมสงเคราะห์จะต้องสร้างความสัมพันธ์ทางวิชาชีพที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

๑.๒.๓) การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้ต้องการเปลี่ยนแปลง นักสังคมสงเคราะห์จะต้องมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้ใช้บริการ หรือผู้ต้องการเปลี่ยนแปลงอย่าง

ละเอียด ถูกต้อง และใช้วิจารณ์ญาณในการวิเคราะห์ที่ตรงตรง โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ใช้บริการเป็นหลัก

๑.๒.๔) การตรวจสอบทางเลือกในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา และสนองตอบความต้องการของผู้ใช้บริการ

๑.๒.๕) การดำเนินการตามทางเลือกที่กำหนด

๑.๒.๖) การสร้างความมั่นใจให้แก่กระบวนการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การดำเนินงานตามทางเลือกที่กำหนดได้รับผลที่พึงประสงค์

๑.๒.๗) การยุติกระบวนการเปลี่ยนแปลง

๒) กลุ่มทฤษฎีที่อธิบายวิธีในการทำงาน เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ใน ๓ วิธีการ ได้แก่

๒.๑) การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย มีทฤษฎีหลักที่ใช้ ๔ ทฤษฎี คือ

๒.๑.๑) ทฤษฎีจิตสังคม มีความเชื่อว่า พฤติกรรมมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถทำความเข้าใจ พยากรณ์ และปรับเปลี่ยนได้ โดยศึกษาจากอดีตของเขา

๒.๑.๒) ทฤษฎีการหน้าที่ มีแนวคิดว่างานสังคมสงเคราะห์มีพื้นฐานความเชื่อถือว่าจุดศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลงได้แก่ผู้ให้บริการเอง

๒.๑.๓) ทฤษฎีการแก้ปัญหา มีแนวคิดว่างานสังคมสงเคราะห์จะต้องมีการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน แต่การที่คนเราไม่สามารถเผชิญกับปัญหาได้นั้นเกิดจากความบกพร่อง ๓ ประการ คือ แรงจูงใจ สมรรถภาพ และโอกาส

๒.๑.๔) ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม มีความเชื่อพื้นฐานมาจากจิตวิทยาการเรียนรู้ในกลุ่มทฤษฎีการวางเงื่อนไข

๒.๒) การสังคมสงเคราะห์ชุมชน มีทฤษฎีที่ใช้ ๓ ทฤษฎี คือ

๒.๒.๑) ทฤษฎีการพัฒนาการ มีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางสังคมและปรัชญาสังคมร่วมสมัยที่ผสมผสานกัน

๒.๒.๒) ทฤษฎีการปะทะรังสรรค์ มีพื้นฐานความเชื่อว่า ผู้ใช้บริการมีความตระหนักเข้าใจตนเอง มีพลังในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้คนในกลุ่มสามารถสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

๒.๒.๓) ทฤษฎีการป้องกันและการฟื้นฟูสภาพ

นอกจากนี้ ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ยังแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑) สังคมสงเคราะห์เฉพาะราย ประกอบด้วย

๑.๑) ทฤษฎีจิตสังคม เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของคนและการปรับตัวของคนกับสิ่งแวดล้อม

๑.๒) ทฤษฎีการหน้าที่ เน้นการทำหน้าที่ของหน่วยงานและการมองคุณค่าของมนุษย์

๑.๓) ทฤษฎีการแก้ปัญหา นำทศนะแบบมานุษยนิยมมาผสานกับเหตุผลในการแก้ไขปัญหา

๑.๔) ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม เป็นเทคนิคการทำงานที่ซับซ้อน

๒) การสังคมนาสงเคราะห์กลุ่มชน ประกอบด้วย

๒.๑) ทฤษฎีการพัฒนาการ มุ่งสร้างบุคคลให้เข้มแข็งในการเผชิญปัญหา

๒.๒) ทฤษฎีการปะทะรังสรรค์ ทำให้สัมพันธภาพของแต่ละส่วนส่งผลกระทบถึงกัน

หมด

๒.๓) ทฤษฎีการป้องกันและฟื้นฟู เน้นการทำงานกับกลุ่มที่บำบัดรักษา

๓) การสังคมนาสงเคราะห์ชุมชน ประกอบด้วย

๓.๑) การพัฒนาชุมชน เป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นโดยคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ซึ่งสามารถจัดปัญหาของตนได้

๓.๒) การวางแผนทางสังคม

๓.๓) การปฏิบัติทางสังคม เป็นการจัดระเบียบชุมชน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการสังคมนาสงเคราะห์ อีกนัยหนึ่งก็คือทฤษฎีการสาธารณสุขสงเคราะห์นั้นถึงจะมีมากมายหลากหลายทฤษฎี ซึ่งเป็นทั้งทฤษฎีสังคมศาสตร์ หรือทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ ก็จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่จะเข้าไปปฏิบัติงานสังคมนาสงเคราะห์แก่บุคคล ชุมชน และสังคม ซึ่งต้องมีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีดังกล่าวเป็นพื้นฐาน จะทำให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้งานสังคมนาสงเคราะห์นั้นเกิดประสิทธิผลสูงสุดตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้

๒.๓ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า สามารถกล่าวได้ว่าเป็นคำสอนที่มุ่งช่วยเหลือสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสงเคราะห์และอนุเคราะห์อันสูงสุดของพระองค์ ส่วนคำสอนที่ว่าด้วยการสงเคราะห์สังคมเป็นกรณีเฉพาะปรากฏอยู่ตามที่ต่าง ๆ ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีทั้งเรื่องที่ทรงแสดงแก่ภิกษุสงฆ์ นักบวช และคฤหัสถ์ในที่ต่างกรรมต่างวาระ อย่างไรก็ตามหลักพุทธธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในปัจจุบัน เริ่มจากคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่าด้วยการอนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์สุขและการเอื้อเฟื้อแก่มหาชน เมื่อครั้งที่ตรัสแต่พระอรหันต์ที่ออกไปประกาศพระศาสนาความว่า

“ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์...”^{๒๑}

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม ทั้งพระไตรปิฎกและเอกสารทางวิชาการที่กล่าวถึงหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ อันเป็นคุณธรรมที่ให้การช่วยเหลือผู้อื่น และเป็นหลักการให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งในเรื่องนี้มีพระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการผู้ชำนาญการหลายท่านได้ให้หลักการและอธิบายไว้ดังนี้

^{๒๑} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๑.

๒.๓.๑ สังคหัตถ์ ๔ ถือได้ว่าเป็นคุณธรรมของการให้บริการ เพราะเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการช่วยเหลือผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่นคือ การบริการอย่างหนึ่ง เช่นลูกช่วยแม่ทำงานบ้าน ก็เป็นการช่วยเหลือ บริการแม่ทางหนึ่ง เป็นต้น อันประกอบด้วย^{๒๒}

๑. ทาน คือ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ เสียสละ หรือการช่วยเหลือ อาจจะเป็นการให้ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ หรือการให้ทุนทรัพย์ก็ได้ นอกจากนั้น การให้วิชาความรู้ก็ถือว่าเป็นการให้ทานอย่างหนึ่งด้วย

๒. ปิยวาจา คือ การพูดด้วยวาจาอันไพเราะ สุภาพ อ่อนโยน น่าฟัง และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ไม่เบียดเบียนกันด้วยคำพูด เป็นคำพูดที่นำไปสู่ความดีงาม เป็นการช่วยเหลือด้วยด้วยคำพูด เช่น คำแนะนำตักเตือน เป็นต้น

๓. อัตถจริยา คือ การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการช่วยเหลือด้วยร่างกาย เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ เป็นต้น

๔. สมานัตตตา คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถเข้าหากันได้ง่าย คบหากันได้อย่างสบายใจ ไม่เย่อหยิ่ง ไม่ทะนงตัว ไม่เอาเปรียบคนอื่น อันก่อให้เกิดความสามัคคี และประโยชน์สุขร่วมกัน

พละ ๔ คำสอนเรื่องพละ ๔ ปรากฏในพลสูตร มีเนื้อความเดียวกับสังคหัตถ์ ๔ ที่มุ่งสอนผู้ครองเรือนเป็นหลัก พลสูตรกล่าวถึงพละ ๔ ประการ ได้แก่ ปัญญาพละ (กำลังคือปัญญา) วิริยพละ (กำลังคือความเพียร) อนวัชชะพละ (กำลังคือกรรมที่ไม่มิโทษ) และสังคหพละ (กำลังคือ การสงเคราะห์) พลสูตรเป็นคำสอนสำหรับภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อความในหัวข้อสังคหพละ กล่าวถึงการสงเคราะห์สาธุชนในส่วนที่ภิกษุสงฆ์สามารถทำได้ด้วยการชักชวนให้คนปฏิบัติในสิ่งที่ถูกที่ควร เช่น การให้ทาน สำหรับภิกษุสงฆ์ คือการให้ธรรม ได้แก่การแสดงธรรม อบรมสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน จาคะ คือการชักชวนคนตระหนี่ให้เห็นประโยชน์ของการบริจาค อัตถจริยา คือประพฤติประโยชน์ด้วยการชักชวนคนให้รักษาศีล เป็นต้น การสงเคราะห์ทางธรรมของภิกษุสงฆ์ทั้ง ๔ ข้อถือว่าเป็นเลิศกว่าการสงเคราะห์อื่นใด

สังคหพละ เป็นอย่างไร คือ สังคหัตถ์ (ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว) ๔ ประการนี้ ได้แก่ ๑) ทาน (การให้) ๒) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) ๓) อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ๔) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ภิกษุทั้งหลาย การให้ธรรมเลิศกว่าการให้ทั้งหลาย การแสดงธรรมบ่อย ๆ แก่บุคคลผู้ต้องการจะฟัง เจริญไสยลงสดับเลิศกว่าวาจาเป็นที่รักทั้งหลาย การชักชวนคนที่ไม่มีศรัทธาให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในศรัทธาสัมปทา ชักชวนคนที่ไม่มีศีลให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในศีลสัมปทา ชักชวนคนที่มีความตระหนี่ให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในจาคสัมปทา ชักชวนคนที่มีปัญหาทรมานให้ตั้งมั่นในดำรงมั่นในปัญญาสัมปทา เลิศกว่าการประพฤติประโยชน์ทั้งหลาย การที่พระโสดาบันมีตนเสมอกับ

พระโสดาบัน พระสกทาคามีมีตนเสมอกับพระสกทาคามี พระอนาคามีมีตนเสมอกับพระอนาคามี พระอรหันต์มีตนเสมอกับพระอรหันต์ เลิศกว่าการมีตนเสมอทั้งหลาย นี้เรียกว่า สังคหผละ^{๒๓}

สิงคาลกสูตร มีใจความตอนหนึ่งกล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ต่อการสงเคราะห์ประชาชนไว้ดังนี้ คือ พระสงฆ์สอนประชาชน ให้เว้นจากการกระทำความชั่ว แนะนำให้ทำความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม สอนในสิ่งที่ยังไม่ได้สดับเล่าเรียนให้ได้สดับเล่าเรียน ชี้แจงให้เข้าใจในสิ่งที่ได้เล่าเรียน และบอกทางสวรรค์^{๒๔}

ทิต ๖ คำสอนเรื่องทิต ๖ มุ่งสอนผู้ครองเรือนที่มีความสัมพันธ์กันให้ปฏิบัติตนช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นสำคัญ แต่ในทิตเบื้องต้นที่เป็นคู่ความสัมพันธ์ระหว่างคฤหัสถ์กับนักรบวช เมื่อคฤหัสถ์บำรุงพระสงฆ์ ๕ ประการแล้ว พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์บุคคลทั่วไป ๖ ประการ ส่วนนี้ถือว่าเป็นคำสอนสำหรับพระสงฆ์ที่พึงปฏิบัติโดยตรงต่อคฤหัสถ์ การอนุเคราะห์ในทุกข้อ เป็นการสงเคราะห์ทางธรรมมากกว่าวัตถุสิ่งของ ยกเว้นข้อ ๓ การอนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม บ่งบอกถึงจิตใจของผู้ให้การสงเคราะห์ แต่ไม่ได้บอกชัดเจนเรื่องสิ่งที่ต้องการสงเคราะห์ จึงเป็นการสงเคราะห์ได้ทั้งทางธรรมและวัตถุ

ดังมีตัวอย่างในพระไตรปิฎกที่แสดงให้เห็นว่านักรบวชสามารถช่วยเหลือคฤหัสถ์ทางโลกได้ เช่น ใน ตีรวิฎฐัจจนชาดก และ โสณนันทชาดก ใจความในชาดกทั้งสองกล่าวไว้ตรงกันว่าแม้เป็นนักรบวช เมื่อพบคนมีทุกข์หรือตกอยู่ในอันตรายต้องให้การช่วยเหลือ ในโสณนันทชาดกมีใจความกล่าวถึงพระเจ้ามโนชะที่ได้รับการช่วยเหลือจากนันทบัณฑิตดาบสในกิจการต่าง ๆ ทำให้แว่นแคว้นของพระองค์เจริญรุ่งเรือง^{๒๕}

๒.๓.๒ สาราณียธรรม ๖ คือ ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกรู้ถึงกันเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์กันไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว หรือในสังคมก็ตาม หลักการอยู่ร่วมกันโดยทั่วไปแล้ว การอยู่ร่วมกันต้องมีความเคารพ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สาราณียธรรม ๖ ประกอบด้วย

๑) เมตตาทายกรรม คือ การกระทำต่อกันด้วยเมตตา การแสดงกิริยาอาการที่สุภาพต่อเพื่อนมนุษย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ให้ความช่วยเหลือกันไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน

๒) เมตตาวจีกรรม คือ การแสดงออกถึงความเมตตาปราณีต่อกันทางวาจา การช่วยบอกแจ้งในสิ่งที่เป็นประโยชน์ แนะนำสั่งสอนตักเตือนในทางที่ถูกที่ควรด้วยความปรารถนาดี มีวาจาสุภาพให้ความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

^{๒๓} อง.นวก. (ไทย) ๒๓/๕/๔๔๐-๔๔๑.

^{๒๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๔/๒๐๘.

^{๒๕} ขุ.ชา.ทสก. (ไทย) ๒๘/๙๔/๗๑.

๓) เมตตามโนกรรม คือ การตั้งจิตปรารถนาดีต่อกันกับเพื่อนร่วมสังคม หมู่คณะเดียวกัน มีจิตคิดทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน มองกันแต่ในแง่ดี ไม่มีความระแวงสงสัย ในกันและกัน

๔) สาธารณโภคี คือ การเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อกันและกัน การแสดงความเอื้อเฟื้อโอ้อ้อมอารีด้วยการแบ่งปัน แจกจ่าย ลาภผล สิ่งที่ตนได้มาโดยชอบธรรมให้ทุกคนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน

๕) สีสสามัญญตา คือ ความเป็นผู้มีศีล ความประพฤติเสมอกันกับบุคคลอื่น การประพฤติปฏิบัติดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความถูกต้อง เรียบร้อยดีงาม เคารพกติกา ระเบียบของสังคมไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖) ทิฏฐิสามัญญตา คือ ความเป็นผู้มีทิฏฐิหรือความเห็นเสมอกัน การปรับความคิดเห็นเข้าหากัน การให้ความเคารพยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น กล่าวคือ ยอมรับความคิดเห็นของคนหมู่มาก แม้จะไม่ถูกใจก็ตาม ยึดหลักอุดมคติแห่งความดีงามหรือมีจุดมุ่งหมายสูงสุดอันเดียวกัน^{๒๖}

หลักพุทธธรรมของผู้ทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์อีกส่วนคือสัปปริสธรรมในสัปปริสสูตร อปริปัญญาสภัก มัชฌิมนิกาย ปราภุพุทธโอวาทเรื่องธรรมของคณติ (สัตบุรุษ) คนที่สมบูรณ์แบบ หรือมนุษย์โดยสมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณค่าที่แท้จริงของมนุษยชาติ มีธรรมะหรือคุณสมบัติที่เรียกว่า สัปปริสธรรม ๗ ประการ^{๒๗} คือ

๑. อัมมัญญตา รู้หลักการ เมื่อดำรงตำแหน่ง มีฐานะ หรือจะทำอะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้วัน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง เช่น อย่างผู้ปกครองประเทศชาติก็ต้องรู้หลักรัฐศาสตร์ และรู้กฎกติกาของรัฐ คือกฎหมาย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญลงมา แล้วก็ยืนอยู่ในหลักการตั้งตนอยู่ในหลักการให้ได้ ชุมชน สังคม องค์กร หรือกิจการอะไรก็ตาม ก็ต้องมีหลักการ มีกฎ มีกติกา ที่ผู้นำจะต้องรู้ชัด แล้วก็ตั้งมั่นอยู่ในหลักการนั้น

๒. อัตถัญญตา รู้จุดหมาย ผู้นำถ้าไม่รู้จุดหมายก็ไม่รู้ว่าจะนำคนและกิจการไปไหน นอกจากรู้จุดหมาย มีความชัดเจนในจุดหมายแล้ว จะต้องมีความแน่วแน่มุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงจุดหมาย ด้วยข้อนี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญมาก เมื่อใจมุ่งจุดหมาย แม้มีอะไรมากระทบกระทั่ง ก็จะไม่หวั่นไหว อะไรไม่เกี่ยวข้อง ไม่เข้าเป้า ไม่เข้าแนวทางก็ไม่มัววุ่นวาย ใครจะพูดว่าด่าเห็บแถม เมื่อไม่ตรงเรื่อง ก็ไม่มัวถ้อยสา ไม่เก็บเป็นอารมณ์ ไม่ยุ่งกับเรื่องจุกจิกไม่เป็นเรื่อง เอาแต่เรื่องที่เข้าแนวทางสู่จุดหมาย ใจมุ่งสู่เป้าหมาย อย่างชัดเจน และมุ่งมั่นแน่วแน่

๓. อัตตัญญตา รู้ตน คือ ต้องรู้ตนเองคือใครมีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใด มีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด สติปัญญา ความสามารถอย่างไร มีกำลังแค่ไหน มีข้อยิ่งข้อหย่อน จุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ซึ่งจะต้องสำรวจตนเอง และเตือนตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ใน

^{๒๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๔/๓๒๑.

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ภาวะผู้นำ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า

การพัฒนาปรับปรุงตัวเอง ให้มีคุณสมบัติความสามารถยิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่ใช่ว่าเป็นผู้นำแล้วจะเป็นคนสมบูรณ์ไม่ต้องพัฒนาตนเอง ยิ่งเป็นผู้นำยิ่งต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาให้ไปได้ดียิ่งขึ้นไป

๔. มัตตัญญูตา รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี หมายความว่าต้องรู้จักขอบเขตขีดขึ้น ความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่าง ๆ ท่านยกตัวอย่าง เช่น ผู้ปกครองบ้านเมืองรู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาญา และการเก็บภาษี เป็นต้น ไม่ใช่เอาแต่จะให้ได้อย่างใจและต้องรู้จักว่าในการกระทำนั้น ๆ มีองค์ประกอบหรือมีปัจจัยอะไรเกี่ยวข้องบ้าง ทำแค่ไหนองค์ประกอบของมันจะพอดี ได้สัดส่วนพอเหมาะ การทำการต่าง ๆ ทุกอย่างต้องพอดี ถ้าไม่พอดีก็พลาดความดีจึงจะทำให้เกิดความสำเร็จที่แท้จริง ฉะนั้นจะต้องรู้จักประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดให้ลงตัวพอเหมาะพอดี

๕. กาลัญญูตา รู้กาล คือ รู้จักเวลา เช่น รู้ลำดับ ระยะเวลา จังหวะ ปริมาณ ความเหมาะสมของเวลาว่า เรื่องนี้จะลงมือตอนไหน เวลาไหนจะทำอะไรอย่างไร จึงจะเหมาะสม ดังจะเห็นว่าแม้แต่การพูดจาก็ต้องรู้จักกาลเวลา ตลอดจนรู้จักวางแผนงานในการใช้เวลา ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ เช่น วางแผนว่า สังคมมีแนวโน้มจะเป็นอย่างนี้ในเวลาข้างหน้าเท่านั้น และเหตุการณ์ทำนองนี้จะเกิดขึ้น เราจะวางแผนรับมือกับสถานการณ์นั้นอย่างไร

๖. ปริสัณญูตา รู้ชุมชน คือ รู้สังคมตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวาง คือ รู้สังคมโลก รู้สังคมของประเทศชาติว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอะไร มีความต้องการอย่างไร โดยเฉพาะถ้าจะช่วยเหลือเขา ก็ต้องรู้ปัญหาความต้องการของเขา แม้แต่ชุมชนย่อย ๆ ถ้าเราจะช่วยเหลือเขา เราต้องรู้ความต้องการของเขา เพื่อสนองความต้องการได้ถูกต้อง หรือแก้ไขปัญหามาได้ตรงจุด

๗. ปุคคลัญญูตา รู้บุคคล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมการร่วมไปด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสม และได้ผล ตลอดจนสามารถให้บริการให้ความช่วยเหลือได้ตรงความต้องการ รู้ว่าจะใช้วิธีสัมพันธ์พูดจาแนะนำติชมหรือจะให้เขายอมรับได้อย่างไร โดยเฉพาะในการใช้คน ซึ่งต้องรู้ว่าคนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัดอัธยาศัยความสามารถอย่างไรเพื่อใช้คนให้เหมาะกับงาน นอกจากนั้นก็รู้ประโยชน์ที่เขาพึงได้ เพราะในการทำงานนั้นไม่ใช่เราจะเอาเขามาเป็นเพียงเครื่องมือทำงานได้ แต่จะต้องให้คนที่ทำงานทุกคนได้ประโยชน์ ได้พัฒนาตัวเอง ผู้นำควรว่าเขาควรจะได้ประโยชน์อะไร เพื่อความเจริญงอกงามแห่งชีวิตที่แท้จริงของเขาด้วย ที่กล่าวมานี้คือหลักธรรมที่เรียกว่า สัมปยุตธรรม ๗ ประการ^{๒๘} ถ้ามีคุณธรรม ๗ ประการนี้ แม้จะไม่มีคุณสมบัติข้ออื่นก็เป็นผู้นำได้เพราะรู้จักประกอบและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอที่จะจัดการให้ได้ผล สามารถจัดวางวิธีปฏิบัติการที่เหมาะสมให้บรรลุผลสำเร็จได้ ส่วนคุณสมบัติอย่างอื่นก็มาเสริม

อปริหานิยธรรม คือ หลักธรรมที่ป้องกันความเสื่อม ไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวมี ๗ ประการ^{๒๙} คือ

^{๒๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๑/๒๖๕.

^{๒๙} ที.ม. (ไทย) ๑๑/๓๔/๗๘-๘๐.

๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ การประชุมพบปะปรึกษาหารือมีความจำเป็นที่จะช่วยระดมความคิดเห็น หาข้อยุติร่วมกัน การวางระเบียบกติกาทาสังคมหรือแม้กระทั่งการปรับความเข้าใจระหว่างกัน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อระบบการปกครองและงานสาธารณสงเคราะห์

๒) พร้อมเพรียงกันในการเข้าประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ตลอดถึงความพร้อมเพรียงในการทำกิจการงานทุกอย่างที่ทำร่วมกัน อันจะเกิดเป็นผลให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ ไม่แบ่งแยกเป็นฝักฝ่าย

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ การให้ความเคารพยึดถือปฏิบัติในกฎระเบียบ กติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด ที่สมาชิกในสังคมได้ร่วมกันบัญญัติหรือตกลงกันไว้ เป็นการชี้ให้เห็นถึงการให้ความเคารพในกฎเกณฑ์ที่ได้บัญญัติเอาไว้ หากเพิกถอนสิ่งที่ตั้งมาเหล่านั้น ก็จะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการขาดความเคารพยำเกรงในสิ่งที่ตั้งมานั้น อันอาจจะส่งผลไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมในภายหลังได้

๔) การให้ความเคารพ ยำเกรง นับถือ ให้เกียรติผู้ใหญ่ของบ้านเมืองและยอมรับฟังข้อคิดเห็นไม่ละเลยต่อคำแนะนำตักเตือนของท่าน ในฐานะท่านเป็นผู้ผ่านประสบการณ์อันยาวนาน ข้อนี้จึงมีลักษณะคล้ายข้อ ๓ ต่างกันแต่ ข้อนี้เน้นที่ตัวบุคคล ส่วนข้อที่ ๓ เน้นที่หลักการ

๕) การให้เกียรติ ค้ำครอง ป้องกันสตรีมิให้ถูกข่มเหงรังแก หลักการข้อนี้มุ่งถึงการป้องกันละเมิดสิทธิสตรีซึ่งสังคมดั้งเดิมถือว่า สตรีนั้นไม่ค่อยมีปากมีเสียงหรือมีบทบาทในสังคม แต่อย่างไรก็ตามสตรีก็มีบทบาทในครอบครัว หากสตรีได้รับการค้ำครองก็อาจจะกระทบ กระเทือนถึงความดีงามภายในสังคมได้

๖) การให้ความเคารพบูชาสักการะเจดีย์ ปุชนียสถาน ปุชนียวัตถุ อนุสาวรีย์ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ เราใจให้ทำความดีเป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ ไม่ปล่อยให้ประเพณีหรือการบูชาต่าง ๆ ที่เคยกระทำต่อปุชนียสถานเหล่านั้นสูญหายไป

๗) การให้การอารักขา บำรุง ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรมแก่สมณพราหมณ์ นักบวช ผู้ทรงศีลธรรมอันบริสุทธิ์ ผู้เป็นตัวอย่างที่ดีทางศีลธรรม และขอให้ตั้งใจไว้ว่าท่านที่ทรงคุณธรรมเหล่านั้นที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ข้อนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของสถาบันศาสนา อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน หากผู้ปกครอง หรือผู้บริหารบ้านเมืองไม่ให้ความสำคัญ ถือว่าขาดสรรพกำลังในการช่วยบริหารบ้านเมืองให้เกิดสันติสุขร่มเย็น

๒.๓.๓ พรหมวิหาร ๔ ประการเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่จะต้องให้มีประจำในจิตใจ และเป็นท่าทีของจิตใจที่จะทำให้แสดงออกหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างถูกต้องโดยสอดคล้องกับสถานการณ์ทั้ง ๔ ที่ประสพ กล่าวคือ

๑. ในสถานการณ์ที่เขาอยู่เป็นปกติ เราก็มียเมตตา คือ ความเป็นมิตรไมตรี ความมีน้ำใจปรารถนาดี ต้องการให้เขามีความสุข ซึ่งหมายถึงความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ตั้งแต่ละคน ๆ ที่เราเกี่ยวข้อง ขยายออกไปจนถึงความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์หรือต่อสังคมทั้งหมดทั่วโลก เมตตา

เป็นคุณธรรมพื้นฐานประการแรกที่ต้องมี ซึ่งใช้ในยามปกติ คือ เมื่อคนอื่นเขาอยู่กันเป็นปกติ เราก็มีเมตตาปรารถนาดี คิดหาทางสร้างสรรค์ความสุขความเจริญให้เขาเรื่อยไป

๒. ในสถานการณ์ที่เขาตกต่ำเดือดร้อน เราก็มี กรุณา คือ ความพลอยรู้สึกไหวตามความทุกข์ ความเดือดร้อน หรือปัญหาของเขา และต้องการช่วยเหลือปลดปล่อยให้เขาพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อนนั้น กรุณานี้ต่างไปจากเมตตา คือเมตตาใช้ในยามปกติ แต่เมื่อเขาตกต่ำลงไปกลายเป็นเดือดร้อนเป็นทุกข์ เราก็มีกรุณา ใฝ่ใจช่วยบำบัดทุกข์ให้

๓. ในสถานการณ์ที่เขาขยับสูงขึ้นไปในความดีงาม ความสุข ความสำเร็จ เราก็มี มุทิตา หมายความว่า เมื่อเขาเปลี่ยนไปในทางสูงขึ้น ได้ดีมีสุข ทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ประสบความสำเร็จ เราก็ย้ายไปเป็นมุทิตา คือพลอยยินดีด้วย ช่วยส่งเสริมสนับสนุนในวงงานตลอดจนการเป็นผู้นำทั่วไปนั้น เรื่องที่สำคัญมากก็คือ เมื่อคนมีปัญหา มีทุกข์เดือดร้อน เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย หรือยากไร้ขาดแคลน ก็ต้องมีกรุณาที่จะเอาใจใส่แก้ปัญหา เมื่อมีคนประสบผลสำเร็จในการทำสิ่งดีงาม ทำให้อะไรต่ออะไรพัฒนาก้าวหน้าไปก็ต้องมีมุทิตาช่วยส่งเสริมสนับสนุน แต่ในยามปกติก็ต้องไม่ปล่อยปละละเลย ต้องเอาใจใส่ต่อการที่จะให้เขาอยู่ดีมีสุข เช่น สุขภาพดี อยู่ในวิถีทางของความสุขความเจริญ และการพัฒนาสืบต่อไป คือ ต้องมีเมตตาปรารถนาดี

ถ้าปฏิบัติได้อย่างนี้จะทำให้กิจการงาน และประโยชน์สุขที่มุ่งหมายพร้อมที่จะสำเร็จผลหนึ่งก็จะเกิดขึ้นในตัวผู้นำ คือ “ปิโย” แปลว่า “ผู้เป็นที่รัก” กล่าวคือผู้ร่วมงานหรือผู้ร่วมไปด้วยกัน หรือจะเรียกผู้ตามก็แล้วแต่ ก็จะมีความรัก มีความรู้สึกสนิทสนม สบายใจต่อผู้นำนั้น เสริมความรู้สึกอยากร่วมไปด้วยให้หนักแน่นมากขึ้น ทั้งร่วมใจและร่วมมืออย่างรักใคร่ตาม ปิโยเท่านั้นไม่พอ ปิโยนั้นได้มาจากเมตตา กรุณา มุทิตา แต่ยังต้องมีอีกข้อหนึ่ง คือ อุเบกขา

๔. ในสถานการณ์ที่เขาทำผิดหลักหรือละเมิดธรรม เราก็มี อุเบกขา หมายความว่า เมื่อใดเขาทำอะไรไม่ถูกต้อง โดยละเมิดธรรม คือ ละเมิดต่อหลักการ หรือละเมิดต่อความถูกต้อง ทำให้เสียหลัก เสียกฎเกณฑ์ เสียความเป็นธรรม เสียความชอบธรรม ทำลายกติกา เป็นต้น ผู้นำจะต้องอยู่ในหลักที่เรียกว่า อุเบกขา อุเบกขาก็คือรักษาความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ไม่เข้าข้างหยุดการชวนชวายไม่ให้เกิดขอบเขตไปจนกลายเป็นเสียธรรม คือการปฏิบัติต่อคน หรือช่วยเหลือคนจะต้องไม่ให้เสียความเป็นธรรม ไม่ให้เป็นการทำลายหลักการ ไม่ให้เป็นการละเมิดต่อกฎเกณฑ์กติกาที่ชอบธรรม^{๓๐}

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้เสนอหลักคำสอนที่ถือเป็นหลักพื้นฐานสำหรับงานสังคมสงเคราะห์ไว้ดังนี้^{๓๑} พรหมวิหาร ๔ หลักธรรมที่นักสังคมสงเคราะห์ต้องยึดเป็นหลักใจในการปฏิบัติงานประกอบด้วย

^{๓๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๔.

^{๓๑} พุทธทาสภิกขุ, **บรมธรรมภาคต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมทานมูลนิธิไชยา, ๒๕๒๕), หน้า ๓๙๕.

๑. เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้รับบริการเป็นสุข โดยนักสังคมสงเคราะห์พยายามแผ่เมตตาให้แก่ตนเองและผู้รับบริการ การแผ่เมตตานี้ประยุกต์เข้ากับหลักการของงานสังคมสงเคราะห์ ค่านิยม จรรยาบรรณของงานสังคมสงเคราะห์ด้วยการเข้าใจ ยอมรับ ยินดีที่จะช่วยเหลือให้ความเห็นใจต่อปัญหาและความทุกข์ของเขา

๒. กรุณา คือ นักสังคมสงเคราะห์ปรารถนาจะช่วยให้ผู้รับบริการพ้นจากสภาพปัญหา ความเดือดร้อน เมื่อเห็นเขามีความเดือดร้อนให้พิจารณาว่า เขาเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนกับเรา

๓. มุทิตา คือ นักสังคมสงเคราะห์พลอยยินดีเมื่อผู้รับบริการสามารถแก้ปัญหาได้และยินดีกับเพื่อนร่วมงานเมื่อเขาปฏิบัติงานได้ดี

๔. อุเบกขา คือ นักสังคมสงเคราะห์วางใจเป็นกลางในการให้บริการด้วยความเป็นธรรม ไม่อคติ และเมื่อช่วยเหลือผู้รับบริการอย่างเต็มความสามารถแล้ว ผู้รับบริการยังคงอยู่ในความเดือดร้อนก็ไม่ควรวิตกกังวลหรือเป็นทุกข์ให้มากเกินไป เพื่อสุขภาพจิตที่ดีของนักสังคมสงเคราะห์ในหลักธรรมอุเบกขานี้ จะทำให้นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง อยู่ในขอบเขตของวิชาชีพ รู้จักประมาณตน มีความตระหนักในตนเอง คือรู้ว่าตนเองเป็นใคร กำลังทำอะไร มีขอบเขตแค่ไหนเพียงไร

๒.๓.๔ ทศพิธราชธรรม หมายถึง ธรรมของพระราชา หรือคุณธรรมของผู้บริหารหรือผู้ปกครองบ้านเมือง รวมถึงผู้นำผู้ปกครองผู้สงเคราะห์ทุกระดับชั้น มีอยู่ ๑๐ ประการ^{๓๒} คือ

๑. ทาน การให้ปัน การช่วยเหลือ เกื้อกูล อนุเคราะห์ให้ผู้ใต้ปกครองของตนให้มีการดำรงชีวิตที่ดี ไม่อดอยาก รวมถึงการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่แสดงออกถึงการเผื่อแผ่แบ่งปันกับบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมอีกด้วย

๒. ศีล การประพฤติปฏิบัติตนให้ดีงาม ประกอบด้วยความสุจริตทางกาย วาจา และใจ ให้ดีงาม เรียบร้อย ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบวินัยของสังคม เพื่อเป็นแบบอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนหรือผู้อยู่ใต้ปกครอง

๓. ปริจจาคะ การเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขของส่วนรวม ยอมเสียสละความสุขส่วนตนเข้าไปรับภาระหน้าที่ดำเนินงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หมู่คณะหรือประเทศชาติ ข้อนี้นับเป็นการมุ่งถึงความเสียสละไม่เห็นแก่ตัวนั่นเอง

๔. อาชชวะ ความซื่อตรง การกระทำในสิ่งที่เป็นการหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ซื่อตรง จริใจต่อประชาชน หลักธรรมนี้มุ่งถึงความซื่อตรงต่อตนเองและบุคคลอื่น ตลอดถึงหน้าที่การงานด้วยความสุจริตจริงใจทั้งต่อหน้าและลับหลังไม่หลอกลวงประชาชนหรือผู้ใต้ปกครอง มีความจงรักภักดีต่อสถาบันและประเทศชาติ

^{๓๒} พ.ช. (ไทย) ๒๘/๒๔๐/๖๒.

๕. มัททวะ ความอ่อนโยน การปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ อ่อนโยนไม่ถือตัว เย่อหยิ่ง มีอัธยาศัยไมตรีที่ดีงาม พร้อมทั้งจะรับฟังคำแนะนำตักเตือนจากผู้อื่น อันจะส่งผลให้ได้รับความจงรักภักดีจากประชาชนและผู้ใต้บังคับบัญชา

๖. ตปะ ความทรงไว้ซึ่งอำนาจ เดช หรือธรรมอยู่ในตัว ที่คอยกำกับยับยั้งจิตใจไม่ปล่อยให้ความชั่วอกุศลกำเริบ เป็นอำนาจที่ปราบจิตใจของผู้ปกครองให้ดำรงอยู่ในทำนองคลองธรรม ไม่หลงไหลหมกมุ่นอยู่ในกามคุณ จนหลงลืมความมุ่งมั่นในการทำภารกิจของตนให้สมบูรณ์

๗. อักโกธะ ความไม่ถือโกรธ ความมีเมตตาธรรมประจำจิตใจ กระทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยยึดหลักเหตุผลเพื่อระงับความโกรธความขุ่นเคือง มีความรักปรารถนาดีต่อประชาชน หรือผู้ใต้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ

๘. อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน ไม่บีบบังคับ กดขี่ข่มเหง ให้ประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองของตนได้รับความเดือดร้อนโดยปราศจากเหตุผล ตลอดถึงการบริหารกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม เช่น ไม่เก็บภาษีขูดรีด ไม่ใช้แรงงานจนเกินขนาด ไม่หลงระเหิรในอำนาจขาดความเมตตากรุณา ในทางกลับกันจะต้องมีความกรุณาช่วยเหลือให้ประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครองให้พ้นจากทุกข์ และมีความสุขความเจริญ

๙. ชันติ ความอดทน อดกลั้น รู้จักข่มใจตนเอง ไม่ท้อแท้เหน็ดเหนื่อยกับอุปสรรคต่าง ๆ ที่มากระทบกระทั่งกับการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ของตน มีสติคอยควบคุมจิตใจให้คงที่อยู่ตามปกติ ไม่ให้กำเริบอ่อนไหวในเมื่อเผชิญกับปัญหา แม้จะหนักหนาใดก็ต้องอดทนเพื่อให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี หลักธรรมข้อนี้เป็นการแสดงออกถึงความเข้มแข็งกล้าหาญและอดทนต่อทุกสถานการณ์

๑๐. อวิโรธนะ คือความไม่ผิดไปจากธรรม ความไม่คลาดเคลื่อนจากธรรม วางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรม ไม่หวั่นไหวไปตามลาภสักการะและถ้อยคำดี – ร้าย มีความเที่ยงธรรมและรักษาระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนประเพณีอันดีงามไว้ มั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือความเที่ยงธรรมที่ดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวด้วยอำนาจของอคติ

ในหลักธรรม ๑๐ ประการนี้ วัตรปฏิบัติที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนโดยตรงได้แก่ ทาน และการบริจาค (จาคะ) ซึ่งทั้งสองข้อปรากฏอยู่ในขรรยาวาสธรรม ๔ หรือธรรมสำหรับผู้ครองเรือนทั่วไป คือหลักจาคะหรือการบริจาคซึ่งเป็นคำสอนสำหรับคฤหัสถ์ที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์สังคมโดยตรง ซึ่งจาคะหมายถึง ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว หลักธรรมที่ว่าด้วยการบริจาคเป็นคำสอนขรรยาวาสสละความตระหนี่ ละของของตน รู้จักการเสียสละ กล้าบริจาค โดยคิดถึงประโยชน์ของผู้อื่น ในพระไตรปิฎกมีคำสอนสำหรับผู้ครองเรือนที่สัมพันธ์กับการบริจาค นั่นคือคำสอนเรื่องการหาทรัพย์และการใช้ทรัพย์ พระพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนให้ละทิ้งการแสวงหาทรัพย์อย่างสิ้นเชิง เพราะยังทรงคำนึงถึงการดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน แต่ทรงสอนให้ผู้ครองเรือนประกอบอาชีพที่ถูกต้องเหมาะสม มีหลักในการหาทรัพย์ รู้จักใช้ทรัพย์ แบ่งปันทรัพย์ และบริจาคทรัพย์ ผู้ครองเรือนต้องรู้

ตระหนักด้วยว่า การมีทรัพย์สินมิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงอุปกรณ์สำหรับสนับสนุนการทำสิ่งที่ดีงามเพื่อชีวิตและผู้อื่นแล้ว พึงทราบขอบเขตแห่งคุณค่าของทรัพย์สินสมบัติ และการที่จะต้องแสวงหาสิ่งอื่นที่มีคุณค่าสูงขึ้นต่อไปด้วย

สรุปได้ว่าหลักธรรมในพระพุทธศาสนามุ่งเน้นให้การช่วยเหลือเกื้อกูลแก่มหาชนทั้งในด้านจิตใจและวัตถุ การนำเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับงานสาธารณสงเคราะห์ โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำในการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ก็เพื่อช่วยเหลือเยียวยาพันฟูจิตใจและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคมให้มีสถานภาพที่ดีขึ้นและยังเป็นปัจจัยในการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านสาธารณสงเคราะห์นั้น พระสงฆ์ทุกรูปต้องมีจิตใจเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความพร้อมที่จะเสียสละความสุขและประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นหลักพุทธธรรมมีส่วนสำคัญอย่างมากในการสนับสนุน ส่งเสริม งานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์

บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะแสดงออกตามสถานภาพของตน โดยได้รับมอบหมายสิทธิหน้าที่ตามสถานภาพแล้ว พึงประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ สำหรับบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ได้มีพระมหาเถระและนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้แนวคิดไว้ดังนี้คือ

พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น พระสังฆาธิการ เป็นบุคลากรอันสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ได้รับมอบหมายจากพุทธบริษัทให้เป็นผู้ดำเนินกิจการด้านต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา ความเจริญหรือความเสื่อมของพระพุทธศาสนาจึงสัมพันธ์อย่างยิ่งกับคุณภาพของพระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ภารกิจของพระสังฆาธิการนั้น นอกจากหน้าที่ตามปกติของพระสงฆ์คือ การสอนธรรมนำปฏิบัติแก่พุทธบริษัทแล้ว ยังมีการกิจด้านการบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาอีก ๖ ด้าน กล่าวคืองานการปกครอง งานการศึกษา งานการศึกษาสงเคราะห์ งานการเผยแผ่ งานการสาธารณูปการ และงานสาธารณสงเคราะห์ เป็นการบริหารจัดการภาระงานด้านต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ล้วนต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ในด้านนั้น ๆ อย่างเพียงพอจึงจะสำเร็จลุล่วงดังหมายได้^{๓๓}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่การบริหารงานเป็นกิจการคณะสงฆ์ที่จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติ อันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และการศาสนา มี ๖ ประการดังนี้ ๑. การควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงาม (การปกครองคณะสงฆ์) ๒. การศาสนศึกษา ๓. การศึกษาสงเคราะห์ ๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕. การสาธารณูปการ ๖. การสาธารณสงเคราะห์ วิธีดำเนินการทั้ง

^{๓๓} พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ข.

๖ ประการดังกล่าว บางประการมีกำหนดไว้ระเบียบกฎหมายเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตที่ถือปฏิบัติตามจารีต^{๓๔}

พระราชวรมนี (ประยูรย์ ปยุตโต) ได้กล่าวว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ หรือพระสงฆ์ที่แท้จริงถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยเป็นหลัก นอกเหนือจากการประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยแล้ว ก็จัดว่าเป็นบทบาทเสริมเช่นเดียวกับแนวคิด ที่ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อบุคคลอยู่ในองค์การ ความคาดหวังขององค์การถือเป็นบทบาทคาดหวังที่มีความสำคัญและเป็นมาตรฐานสำหรับการประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นทางการ” โดยนัยนี้ก็หมายความว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ ย่อมขึ้นอยู่กับข้อกำหนดตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ส่วนบทบาทตามความคาดหวังของสังคมก็ถือเป็นบทบาทเสริมอีกด้วย^{๓๕}

พระราชรัตนมนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) ได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ ๑. การบูรณะและพัฒนาวัด ๒. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และ ๓. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด^{๓๖}

พระครูมงคลคีลวงค์ (กุศล คนธาวโร) และคณะกล่าวว่า บทบาทพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกรูปต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อนเป็นประการแรก ประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองภายในวัดวาอารามให้เรียบร้อย และประการสุดท้ายจะต้องจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียน แผนกปริยัติธรรมชั้น เช่น แผนกนักธรรม แผนกบาลี ขึ้นในวัดของตน นอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้แก่พระภิกษุและสามเณร เรียกว่า จริยธรรม การให้การศึกษาด้านจริยธรรมก็คือ การเปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น การเปิดโรงเรียนเด็กเล็ก ที่เรียกว่าก่อนเข้าเกณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคม ก็เพื่อเป็นการชักจูงเด็กเล็กให้เข้ามาฟังพระสงฆ์ พระสงฆ์มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเล็กด้วยเมตตาธรรม เด็กเล็กเหล่านี้ก็คือ ลูกหลานชาวบ้านที่ต้องออกไปประกอบอาชีพ เมื่อวัดรับดูแลลูกหลานได้ดีความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัดต่อพระพุทธศาสนา ก็บังเกิดขึ้นกับประชาชน^{๓๗}

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึงบทบาทหน้าที่การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของ

^{๓๔} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๗.

^{๓๕} พระราชวรมนี (ประยูรย์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗๔.

^{๓๖} พระราชรัตนมนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) การจัดสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๙.

^{๓๗} พระครูมงคลคีลวงค์ (กุศล คนธาวโร) และคณะ, พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบทและการแสวงหาหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๕๓-๖๗.

พระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัยจะเป็นการสร้างศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๓๘}

กฎหมายมหาชน ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่อง บทบาทหน้าที่การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ^{๓๙}

๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม

๒) การศาสนศึกษา

๓) การศึกษาสงเคราะห์

๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๕) การสาธารณูปการ

๖) การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินการทั้ง ๖ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตที่มีอยู่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้รับถึงบทบาทหน้าที่และภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้าน ดังนี้

๑) ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันควรแก่สมณะ ซึ่งได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรม หรือการศึกษาธรรมบาลี ซึ่งปัจจุบันได้จำแนกเป็นสองส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

๒) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีการดำเนินการดังนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับทึน

๓) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นการเผยแผ่ศาสนาธรรม ดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

๔) ด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการ

^{๓๘} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า คำนำ.

^{๓๙} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **กฎหมายมหาชน**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

สงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาเด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ เป็นต้น

๕) ด้านสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและبارมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ ทั้งนี้วัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่า เงินอุดหนุนบูรณะวัด

๖) ด้านการปกครอง งานปกครองของสงฆ์ อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ ไว้ดังนี้ มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม และกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และหมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค^{๔๐}

๒.๕ บทบาทของคณะสงฆ์ในงานด้านสาธารณสงเคราะห์

๒.๕.๑ การสาธารณสงเคราะห์ด้านมโนภาพ

การพัฒนาจิตใจ เป็นงานที่สำคัญมาก คือ เป็นการฝึกอบรมให้จิตเป็นสมาธิมั่นคง ไม่หวั่นไหวฟุ้งซ่าน มีความตื่นตัวในการทำงาน มีสุขภาพจิตดี มีความฉลาด รู้และเข้าใจเรื่องราวปัญหา รวมถึงวิธีแก้ไขปัญหาย่างถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา ในเรื่องนี้มีพระมหาเถระและนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้หลักการและอธิบายไว้ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ ได้เสนอแนวคิดเรื่องธัมมิกสังคมนิยมเพื่อการแก้ปัญหาทางจิตใจและการพัฒนาว่าคือ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความยากจน และปัญหายาเสพติด เกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เป็นพื้นฐาน ความเห็นแก่ตัวทำให้คนเราต้องสนองความอยากของตนเองจนปราศจากการคำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น และปฏิเสธหน้าที่อันพึงปฏิบัติของตนเอง เช่น ความเห็นแก่ตัวของพ่อค้าที่ฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้าความเห็นแก่ตัวของนักการเมือง ท่านพุทธทาสได้เสนอแนวคิดธัมมิกสังคมนี อันเป็นหลักการในการสร้างความเจริญแก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติ บนพื้นฐานของพุทธธรรม ในธรรมนี้สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้อง เพื่อส่วนรวมเพื่อจัด

^{๔๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, *สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน*, ม.ป.ท., ๒๕๔๙, (อัคราเนนา).

ความเห็นแก่ตัว ให้ใช้ส่วนเกินให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ให้ทุกคนเจียดประโยชน์ของตนเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม ไม่หวังกับสิ่งที่เกินมา ควรแบ่งปันแก่ส่วนรวมให้เป็นประโยชน์มากที่สุด^{๔๑}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงหลักการพึ่งตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนอาจแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตเอื้ออาทร ประนีประนอมเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นอิสระ

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

๔. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องความต้องการ และสภาพแวดล้อม

๕. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีการลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือจะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญและยึดหลัก พออยู่ พอกิน^{๔๒}

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง การพัฒนาตามหลักพุทธบัญญัติว่าหลักการพัฒนามตามพุทธบัญญัติคำนึงถึงการพัฒนาทั้งทางความคิดจิตใจและวัตถุ โดยให้พัฒนาการทางจิตใจนำพัฒนาการทางวัตถุ และให้พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุเคราะห์ชาวบ้าน แต่ในขณะเดียวกันก็ให้รักษาพระธรรมวินัย ไม่ช่วยเหลือชาวบ้านโดยฝ่าฝืนวินัย และไม่คลุกคลีกับชาวบ้านจนเกิดอุปสรรคในการแสวงหาความรู้พันทุกซ์ของตน หลักการพัฒนามตามพุทธอาจสรุปได้ดังนี้

ก. การพัฒนาจิตใจเป็นพื้นฐาน

ข. การพัฒนาเพื่อพันทุกซ์

ค. การทำลายกิเลสตัณหา

ง. การส่งเสริมการทำหน้าที่และ

จ. การส่งเสริมการพึ่งตนเอง

หลักธรรมพระพุทธศาสนาถือว่าการแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงคุณภาพชีวิตทุกระดับต้องเริ่มที่จิตใจเป็นพื้นฐาน หากจิตใจยังไม่พัฒนายังมีความหลงผิด และยังเป็นอกุศล ย่อมไม่อาจนำไปสู่การพัฒนาทางวัตถุและการสร้างสรรค์งานภายนอกให้บรรลุเป้าหมายได้ ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นที่ยอมรับนับถือทั่วไปว่าเป็นผู้นำชุมชน พระสงฆ์จึงควรพัฒนาให้ได้ก่อนเข้าไปพัฒนาชุมชน มี

^{๔๑} พุทธศาสนิกฯ, **รากฐานที่มั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๒๑),

^{๔๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **การพัฒนาที่ยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า

จิตใจที่พัฒนาที่อิสระจากกิเลสตัณหา ทำให้สามารถนำคุณธรรมและแนวทางอันดีงามมาสู่ชุมชนได้ และสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้^{๔๓}

พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่ควรดำเนินบทบาทด้านการสงเคราะห์ไว้ดังต่อไปนี้

๑. การให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ
๒. การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจด้วยการประพาสเป็นตัวอย่างตลอดจนสถานทีวัดวาอารามที่สงบ ร่มรื่น เป็นองค์ประกอบสำหรับหล่อเลี้ยงจิตใจของสังคมอย่างหนึ่ง
๓. การให้คำปรึกษาแนะนำด้านอื่น ๆ เท่าที่ทำได้ เช่น ในทางวิชาการ เป็นต้น ที่ผู้ปรึกษาสะดวกใจและสนใจ
๔. ในสังคมชนบทที่กำลังพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตัวเองในการพัฒนานั้นได้ พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำในท้องถิ่นอยู่แต่เดิมแล้ว หากได้ท่านเป็นศูนย์กลางและท่านได้มีโอกาสเตรียมตัวพร้อม ก็อาจจะเป็นผู้ปิดช่องว่างที่มีอยู่ในงานพัฒนา และจะเป็นผู้นำชี้ช่องทางในการท้องถิ่นจะรับความเจริญใหม่ ๆ ได้ บทบาทนี้อาจประกอบด้วยข้อเสนอแนะความคิดริเริ่มว่า ในถิ่นนั้นมีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นแล้วเป็นศูนย์กลางประชาชนมาทำงานนั้น หรืออาจเป็นที่ปรึกษาที่ชาวบ้านมาขอความคิดเห็นว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้นในท้องถิ่น จะควรหรือไม่ควร ถ้าพระมีความรู้ก็แนะนำได้ เป็นการให้ความอุ่นใจแก่ประชาชน

๕. การสงเคราะห์ทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอยู่สำหรับประชาชนทั่วไปแม้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนในฐานะเป็นเครื่องปลอบประโลมใจ สืบเนื่องมาจากความเร้นลับของชีวิตอย่างหนึ่งที่บางท่านเรียกว่าการบำรุงขวัญ ข้อนี้ได้แก่บทบาทประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ

และยังได้กล่าวถึงหลักธรรมการพัฒนาจิตใจมนุษย์ ไว้ดังนี้

๑. การพัฒนาทางกาย ได้แก่ การพัฒนาคนให้มีร่างกายแข็งแรงมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ดี มีปัจจัย ๔ พอเพียงที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเหมาะสม
๒. การพัฒนาด้านศีล ได้แก่ การพัฒนาด้านการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ทำให้คนในสังคมมีระเบียบวินัย มีความประพฤติดี มีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ก่อให้เกิดการเบียดเบียนตลอดจนมีความสุจริตทั้งทางกาย วาจา ใจ และอาชีพ
๓. การพัฒนาด้านจิต ได้แก่ การพัฒนาด้านการฝึกอบรมจิตตนเอง พัฒนาตนเองให้เจริญขึ้นมีคุณธรรมเพื่อให้มีคุณภาพจิตที่ดี มีจิตใจที่มั่นคงไม่ปล่อยให้อารมณ์ฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่าง ๆ เมื่อสุขภาพจิตดีจะก่อให้เกิดมีสุขภาพดีไปด้วย
๔. การพัฒนาปัญญา ได้แก่ การพัฒนาการฝึกอบรมปัญญาให้รู้และเข้าใจ มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จะต้องฝึกปัญญาทั้งในแง่ที่ทำให้ขบวนความคิด การรับรู้ที่ไม่ถูกกิเลส อาทิ

^{๔๓} พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), พระกับปามีปัญหาอะไร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๕๘.

ความโลภ ความโกรธ และความหลงเข้าครอบงำทำให้การคิดที่ไม่มีอคติด้วยการใช้โยนิโสมนสิการพิจารณาให้เห็นจริงด้วยปัญญาตามหลักทางพุทธศาสนา^{๔๔}

ภัทรพร สิริกาญจน ได้กล่าวถึง กิจกรรมที่พระสงฆ์ได้ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไปประยุกต์กับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ดังนี้ว่า การปลูกฝังธรรมะในจิตใจ หมายถึง การหล่อหลอมความคิด ทศนคติ ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ด้วยหลักธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต หลักธรรมสอนให้เห็นว่าสิ่งทั้งหลายไม่อยู่โดดเดี่ยว แต่มีความสัมพันธ์สอดคล้องเป็นเหตุปัจจัยต่อกัน เมื่อต้องการผลเช่นใดก็ต้องสร้างเงื่อนไขหรือเหตุปัจจัยเช่นนั้น เช่น เมื่อต้องการพ้นจากความยากจนก็ต้องขยันหมั่นเพียรและต้องแก้ไขสาเหตุของความยากจน เมื่อต้องการให้พืชผลเจริญงอกงามก็ต้องทำนุบำรุงและขจัดภัยของพืช เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมข้ออื่น ๆ ที่เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในพุทธธรรม คือ หลักอิทธิบาท ๔ ว่าด้วย ฉันทะ พอใจ ,วิริยะ ความพากเพียร, จิตตะ ความเอาใจใส่, วิมังสา หมั่นไตร่ตรองงานที่ทำ อันเป็นผลให้การทำงานมีผลดี ทำให้การงานมีความรอบคอบถี่ถ้วน และเกิดประโยชน์มากที่สุดมีคุณภาพที่สุด^{๔๕}

อำนาจ บัวศิริ ได้ให้ข้อคิดเห็นที่เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาจิตใจว่าวัดเป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ที่เป็นตัวแทนของวัดเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเชื่อถือ การร่วมมือกันเป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านนี้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือความรู้สึกของประชาชนต่อพระสงฆ์ว่าเป็นผู้ที่มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่าง ๆ ทุกอย่างเหนือประชาชนทั่วไป สามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้านเป็นเครื่องรักษาความเคารพนับถือได้ยั่งยืนมั่นคงยิ่ง ปัจจัยทั้ง ๓ อย่างที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์

และสถาบันศาสนาสำหรับชนบทไทยนับได้ว่า เป็นสถานที่บริการที่มีความสมบูรณ์อยู่มากโดยเฉพาะในสมัยก่อน วัดนอกจากจะทำหน้าที่ทางศาสนาแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นโรงเรียนของชุมชนเพราะท่านเป็นครูสอนอย่างดี เอาใจใส่เป็นพิเศษยิ่งกว่าครูอาชีพในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะท่านเป็นคนในหมู่บ้านเกิดและโตขึ้นมาในสิ่งแวดล้อมเดียวกับนักเรียน เข้าใจปัญหาของชุมชนมีความผูกพันกับชุมชนอย่างลึกซึ้งจนแยกไม่ออก ในบางแห่งจะเห็นว่าพระสงฆ์ท่านยังทำหน้าที่เป็นแพทย์หรือจิตแพทย์อย่างดีที่สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บของชาวบ้านให้หายได้ด้วยเวทย์มนต์คาถา น้ำมนต์หรือความขลังที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือจนเกิดศรัทธาที่แก่กล้า เชื่อว่าโรคนั้นจะหายหากหลวงพ่ของท่านได้ใช้เวทย์มนต์หรือพรมน้ำมนต์ นี่แหละเป็นวิธีการรักษาด้านจิตซึ่งวิทยาการสมัยใหม่นำมาใช้กัน

^{๔๔} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), **ลักษณะของสังคมพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๗๙.

^{๔๕} ภัทรพร สิริกาญจน, “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติแนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวณฺโณ ในการพัฒนาชุมชน”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๕๖.

ดังนั้นพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัด มีบทบาทเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของชาวชนบทในท้องถิ่น จึงเป็นหลักแห่งการยึดเหนี่ยวและมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นชนบท เช่น การสร้างโรงเรียน ศาลาประชาชน หรือการสร้างบ่อน้ำสาธารณะ^{๔๖}

ฟิลิฐ เจริญสุข กล่าวว่า การพัฒนาที่จำเป็นจะต้องเน้นการพัฒนาจิตใจคนให้เป็นคนดี มีวินัย และคุณธรรม ตลอดจนอนุรักษ์พัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสที่ยังไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขโดยมีเป้าหมายพัฒนาดังนี้^{๔๗}

๑. พัฒนาจิตใจให้คนเป็นคนดี มีวินัยและคุณธรรม สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศตลอดจนส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

๒. เสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้มีความมั่นคง และมีบทบาทในการพัฒนาคนตลอดจนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม

๓. ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เด็กด้อยโอกาสคนไร้ที่พึ่งและผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งให้ได้รับสวัสดิการสังคม และบริการสังคมพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและเป็นธรรมยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองและเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศต่อไป

๔. เสริมสร้างความสงบสุขในสังคม เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และได้รับการบริการด้านกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพแก่ประชาชนในเมืองและชนบท

สรุปว่าการสาธารณสงเคราะห์ทางด้านมโนภาพ ในการพัฒนาจิตใจให้แก่ประชาชนนั้น ถือเป็นหน้าที่หลักอันสำคัญของคณะสงฆ์ที่จะต้องกระทำเป็นอันดับแรก และให้พระสงฆ์มีบทบาทอนุเคราะห์ชาวบ้าน โดยการนำเอาหลักพุทธธรรมมาอบรมขัดเกลาจิตใจ ให้เป็นคนดี มีวินัยและคุณธรรม ตามแนวทางที่ให้พัฒนาการทางจิตใจนำพัฒนาการทางวัตถุ เพื่อเป็นการเสริมสร้างคุณภาพจิตใจ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เพราะการพัฒนาทางด้านจิตใจนั้นจะนำไปสู่การพัฒนาทางวัตถุอีกต่อไปเพื่อให้ประชาชนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มีความสันติสุขสืบไป

๒.๕.๒ การสาธารณสงเคราะห์ด้านกายภาพ

การพัฒนาชุมชนและสังคม สถาบันสงฆ์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนและสังคมในคราวที่ประสบปัญหาและภัยพิบัติต่าง ๆ ที่ทำให้การดำเนินชีวิตได้รับ

^{๔๖} อำนวย บัวศิริ ดร., รวบรวมความคิดเห็นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ด้านการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๑๓๖.

^{๔๗} ฟิลิฐ เจริญสุข, คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๗๕.

ความลำบากและเดือดร้อน คณะสงฆ์จึงต้องเข้าไปช่วยเหลือเยียวยาเพื่อบรรเทาความทุกข์ยากของประชาชน รวมถึงในส่วนที่หน่วยงานของรัฐเข้าไปช่วยเหลือไม่ทั่วถึงแม้ในยามปกติและยามที่ประสบภัยพิบัติ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสังคมประเทศชาติมีความร่มเย็นสงบสุข ในเรื่องนี้มีพระมหาเถระ ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการ ได้อธิบายไว้ดังนี้

พระราชวรมนี (ประยูรย์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์ไว้ว่า^{๔๘}

๑. เป็นสถานที่ศึกษา สำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในแต่ละยุคสมัย
๒. เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ
๓. เป็นสถานพยาบาล ที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิปัญญาความรู้ของพระสงฆ์
๔. เป็นที่พักของคนเดินทาง
๕. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจหาความรู้เพิ่มเติม
๖. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและงานมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน
๗. เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัว และความทุกข์ต่าง ๆ
๘. เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติเป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมศิลปวัตถุที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น
๙. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนจัดงานขึ้น
๑๐. เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน จะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อแจ้งข่าวทางราชการต่าง ๆ
๑๑. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือบริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของคนในระยะเวลาต่าง ๆ

วิทยากร เชียงกุล ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นไว้ว่า การพัฒนาชุมชนในความหมายกว้าง คือ การพัฒนาสังคม เพราะการพัฒนาที่แท้จริงนั้น จะต้องทำทั้งสังคม ไม่ใช่เฉพาะชุมชนใดชุมชนหนึ่ง และการพัฒนาที่แท้จริงหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดีการพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเรียกว่าเป็นการพัฒนาคุณธรรมของชีวิต เพื่อที่

^{๔๘} พระราชวรมนี (ประยูรย์ ปยุตโต), *สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗), หน้า ๑๖.

แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับการเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า^{๔๙}

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนมาจากหลักการเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันทั้งทางรูปร่าง มโนสำนึก และจิตใจ มนุษย์จึงไม่มีความเท่าเทียมกัน แต่โดยข้อเท็จจริงมนุษย์ทุกคนจะมีสิทธิและความเสมอภาคในการมีโอกาที่จะกระทำการต่าง ๆ สิทธิและโอกาสที่จะก้าวหน้า แสดงความรู้ ความสามารถ การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ให้พัฒนาขึ้น เป็นต้น แต่โอกาสเหล่านี้ขึ้นอยู่กับภาวะธรรมชาติและภาวะกายภาพของแต่ละบุคคล ดังนั้น มนุษย์จึงย่อมไม่มีสิทธิและเสมอภาคในความสำเร็จของชีวิตโดยเท่าเทียมกัน และได้แยกแยะความหมายของชุมชนออกเป็น ๒ ด้าน คือการพัฒนาชุมชนในความหมายของงาน และในความหมายของหลักและวิธีทำงานโดยได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ดังนี้^{๕๐}

๑. การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “งาน” ก็คือการกระทำให้เกิดสิ่งของต่าง ๆ หมายถึงการกระทำใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ของทั้งที่สามารถมองเห็นจับต้องได้และที่สังเกตได้ เช่น การสร้างถนน ขุดบ่อน้ำ สร้างทำนบ เขื่อนฝาย สร้างโรงเรียน สถานือนามัย ไฟฟ้า ประปา ให้มีขึ้นในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาจิตใจเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมของคนในชุมชน จนสามารถรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรที่แน่นแฟ้น โดยไม่คำนึงว่าประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการหรือไม่

๒. การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “หลักและวิธีการทำงาน” หมายถึงการที่ประชาชนต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการสร้าง “งาน” หรือสิ่งของ ถาวรวัตถุและองค์ประกอบต่าง ๆ ของประชาชนขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนจะต้องเป็นผู้คิดริเริ่ม พิจารณาตัดสินใจร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ดังนั้นในความหมายนี้การพัฒนาชุมชนจะมีลักษณะเป็นงานที่มีความคิดริเริ่มของประชาชน กระทำโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ซึ่งหัวใจของการพัฒนาชุมชนอยู่ที่การเสียสละยินยอมพร้อมใจกันของประชาชนในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในผลงานที่เกิดจากการดำเนินโครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ โดยมีได้มุ่งหวังค่าตอบแทนเป็นเงินทอง แต่หวังผลของงานที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในกิจกรรมนั้นเป็นสำคัญ

ปรัชญาองค์การพัฒนาชุมชนเกิดจากการผสมผสานหลักการดังกล่าวเข้ากับความหมายของการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและโอกาสในการประสบความสำเร็จในชีวิตของคนมี ๕ ประการ คือ

๑. บุคคลแต่ละคนมีความสำคัญถึงแม้บุคคลจะมีความแตกต่างกัน แต่ทุกคนมีสิทธิที่พึงได้รับความยุติธรรมและอย่างมีเกียรติในฐานะที่เป็นมนุษย์ผู้หนึ่ง

^{๔๙} วิทยากร เชียงกุล, **พัฒนาชุมชน – พัฒนาสังคม**, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗.

^{๕๐} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, **การพัฒนาชุมชน : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร: หจก.บางกอกบลิ๊ก, ๒๕๓๔), หน้า ๔.

๒. บุคคลแต่ละคนมีสิทธิ เสรีภาพในการกำหนดวิถีการดำรงชีวิตตามความต้องการของตนโดยไม่ถูกบีบบังคับจากบุคคลอื่น

๓. บุคคลแต่ละคนมีศักยภาพหรือพลังความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งที่เปิดเผยและแฝงเร้น ศักยภาพเหล่านี้มีประโยชน์ต่อบุคคลและชุมชนเป็นอย่างมาก ถ้ารู้จักนำมาใช้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังที่แฝงเร้นอยู่ในบุคคล ซึ่งไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์มากนัก

๔. การพัฒนาศักยภาพของบุคคลและชุมชน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชน และสังคม โดยสามารถพัฒนาได้ด้วยวิธีการให้การศึกษาและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

๕. ถ้ามีโอกาสเมื่อไร บุคคลแต่ละคนมีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพ หรือพลังความสามารถของตนได้

ประเวศ วะสี การพัฒนาชุมชนมีแนวความคิดที่เป็นประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้^{๕๑}

๑. คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นในพลังความสามารถของคน การดำรงอยู่ หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาหรือเสื่อมถอยของชุมชน ขึ้นอยู่กับคนในชุมชนนั้นเป็นสำคัญยิ่ง การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนจนมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองในระดับหนึ่ง

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในทุก ๆ ขั้นตอน ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นแนวความคิดที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาชุมชน

๓. การช่วยเหลือตัวเองของชุมชน จากความเชื่อในปรัชญาเรื่องศักยภาพและพลังความสามารถของชุมชนแล้ว การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน และชุมชนให้สามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตัวเอง การขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน ต้องเป็นสิ่งที่เกินขีดความสามารถของชุมชนเท่านั้น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ศีลธรรม และสุขภาพ

๔. การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาชุมชนได้ผลประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น ดังนั้นนอกจากการพัฒนาด้วยการช่วยตนเองของคนในชุมชนแล้วต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชน ไม่หวังพึ่งจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชนอื่น ๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองเช่นเดียวกัน ในเรื่องของการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนนี้ ส่วนหนึ่งรัฐบาลจะให้การสนับสนุน แต่มักจะเป็นโครงการขนาดใหญ่ต้องใช้ทรัพยากรมากเป็นแผนและโครงการที่รัฐดำเนินผ่านหน่วยงานราชการ ไม่ใช่เป็นแผนและโครงการพัฒนาของประชาชนในชุมชน

๕. การริเริ่มของประชาชนในชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน โดยประชาชน

^{๕๑} ประเวศ วะสี, **ประชาคมตำบล**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐.

เป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานนอกชุมชน การดำเนินงานพัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ หน่วยงานอื่น ๆ ควรเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีการให้การศึกษาแก่ชุมชนจนมีความรู้ ความสามารถในการระดับที่เรียกว่า คิดเป็น ทำเป็น จนมีความสามารถที่จะค้นหาปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหา และดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

๖. ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้ดำเนินการโดยคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลมีขีดความสามารถจำกัดทั้งบุคลากร งบประมาณหรือทรัพยากร ระบบการบริหารและดำเนินงานพัฒนา ส่วนประชาชนในชุมชนเองก็มีขีดความสามารถจำกัดในเรื่องความไม่พร้อมของคนและทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนาไม่เพียงพอ ดังนั้นการจะดำเนินงานพัฒนาชุมชนในชุมชนใด จึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนรัฐบาลกล่าวคือ ชุมชนที่มีความพร้อมมากก็พึ่งขีดความสามารถของตนเองมาก ชุมชนที่มีความพร้อมน้อย รัฐบาลก็เข้าไปให้ความสนับสนุนมากขึ้น ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐจะต้องเป็นสัดส่วนและสอดคล้องซึ่งกันและกัน

๗. การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ต้องเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างรัฐและประชาชนไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว เพราะทั้งรัฐบาลและประชาชนในชุมชนต่างก็มีขีดความสามารถที่จำกัดไม่สามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้ การร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชนนี้ต้องตั้งอยู่บนปรัชญาและแนวคิดของการพัฒนาชุมชน คือ การช่วยเหลือตัวเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐอย่างเหมาะสม นอกจากการร่วมมือระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในชุมชนแล้ว ยังสามารถขอการสนับสนุนจากภาคเอกชนและชุมชนภายนอกที่พร้อมจะให้การสนับสนุนได้อีกทางหนึ่ง

๘. การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันหลายด้านจะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนมีหลายกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อการประหยัดแรงงาน งบประมาณ และเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ต้องใช้การประสานงานที่ดีจึงจะประสบความสำเร็จ

๙. ความสมดุลในการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการหลายด้าน ไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมเดียวต้องดำเนินการไปพร้อมกันทุกด้านไม่มุ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะทุกกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาด้วย เช่น ความสมดุลระหว่างเพศและวัย เป็นต้น

๑๐. การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชน มีลักษณะเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต การพัฒนาชุมชนจึงมีลักษณะที่เป็นกระบวนการ เป็นวิธีการ เป็นโครงการ และเป็นกระบวนการทางสังคม ดังนี้

๑๐.๑ การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (Process) คือ มีความต่อเนื่องของปฏิกิริยาโต้ตอบต่อกันของคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันจะขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้

๑๐.๒ การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (Method) ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ จึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานให้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาล ความต้องการของประชาชนในชุมชนและเหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของชุมชน

๑๐.๓ การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการ (Program) ประกอบด้วยเนื้อหาและแผนงานย่อยที่เน้นความคิดริเริ่มของชุมชน การสนับสนุนส่งเสริมความก้าวหน้าของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การสนับสนุนจากรัฐบาลและการประสานงานกันระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

๑๐.๔ การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการทางสังคม (Social process) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดทางอารมณ์ อันก่อให้เกิดพฤติกรรมมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องใช้แรงจูงใจกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัว เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา (Movement) ไม่เฉื่อยชาหรือท้อถอย

พัฒน์ สุจำนง และคณะ ได้เสนอว่าการพัฒนาชุมชนควรมีหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้^{๕๒}

๑. ยึดถือประชาชนเป็นหลัก โดยยึดเอาความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของประชาชนและความร่วมมือร่วมใจของประชาชนเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการที่จะเป็นไปเพื่อการช่วยเหลือตนเองได้ในบั้นปลาย

๒. ยึดทรัพยากรของชาวบ้านเป็นหลักในการพัฒนาทั้งคน วัตถุ และสถาบันทางสังคม

๓. ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน คือแผนหรือโครงการพัฒนาชุมชนจะต้องมาจากประชาชนในชุมชน จะต้องไม่เป็นการบังคับให้ประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรม แต่ต้องให้ประชาชนเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ

๔. หลักการปกครองตนเอง ต้องส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเองในรูปของสถาบันทางสังคมตามกลุ่มอาชีพ วัย เพศ โดยที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการเอง

๕. หลักการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ โดยทำหน้าที่เป็นกลางในการประสานงานที่จะนำบริการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนไปสู่ชุมชน

๖. การพัฒนาจะต้องเริ่มต้นจากสิ่งที่ทำได้ง่ายก่อนแล้วจึงค่อย ๆ ไปสู่งานที่ทำได้ยากขึ้นเป็นลำดับ

๗. การเปลี่ยนแปลงในชุมชนต้องคำนึงถึงสิ่งง่าย ๆ ในชีวิตคน เช่น ให้เริ่มต้นในกลุ่มคนที่ยอมรับ หรือแนะนำได้ง่ายก่อนไปสู่ด้านอื่น ๆ ต้องอาศัยอ้างอิงในสิ่งที่ชาวบ้านรู้และเคยชินอยู่แล้ว

๘. ยึดถือวัฒนธรรมเป็นหลัก การพัฒนาชุมชนจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ศาสนา ความเชื่อ เป็นต้น จึงจะทำให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนได้

สมพร เทพสิทธิ์า ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนว่า ในการพัฒนาชุมชนต้องใช้หลักการประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) จะต้องมีการร่วมมือและประสานงานกันทุก

^{๕๒} พัฒน์ สุจำนง และคณะ, การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๒๓.

ฝ่าย โดยเฉพาะการประสานงานระหว่างหน่วยราชการต่าง ๆ การประสานงานระหว่างภาคีรัฐบาล และภาคเอกชน การประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในชุมชนที่เรียกว่า บวร^{๕๓}

สุรพล พยอมแย้ม ได้กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า บทบาทของวัด หรือบทบาทของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนและให้ความอนุเคราะห์แนะนำช่วยเหลือแก่ประชาชน ทั้งในด้านการสั่งสอน การฝึกอบรมทางการศึกษา การดำรงชีพในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการสาธารณสุขและสุขภาพอนามัย ล้วนแต่มีองค์การหรือสถาบันทางสังคมในรูปแบบใหม่เข้ามามีบทบาทและจัดการแทนบทบาทของพระสงฆ์แทบทั้งสิ้น นอกเหนือจากบทบาทของผู้เผยแพร่ธรรมะและอบรมจิตใจประชาชนแล้ว รูปแบบหรือบทบาทของพระสงฆ์ที่เคยอยู่ในกรอบหรือแนวปฏิบัติที่ใกล้เคียงกันได้แปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม ตามความต้องการ และตามความจำเป็นของสังคมหรือชุมชนที่พระสงฆ์เกี่ยวข้อง^{๕๔}

สรุปได้ว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์ทางด้านกายภาพ ในการพัฒนาชุมชนและสังคม มีความสำคัญและถือว่าเป็นหน้าที่หลักอันสำคัญอีกอย่างหนึ่งของคณะสงฆ์ ที่ทำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากจะสงเคราะห์ทางด้านจิตใจแก่ประชาชนแล้วการสงเคราะห์ทางด้านกายภาพ ในเรื่องของปัจจัยวัตถุก็จะขาดเสียไม่ได้ ในคราวที่ประชาชนเกิดปัญหาได้รับความลำบากเดือดร้อน หรือประสบภัยพิบัติในด้านต่าง ๆ คณะสงฆ์จะต้องเข้าไปช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั้งทางด้านการฟื้นฟูจิตใจและทางด้านวัตถุสิ่งของ เช่น ด้านปัจจัย ๔ เป็นต้น ถือว่าเป็นการช่วยบรรเทาความทุกข์ทั้งทางใจและทางกาย เพื่อช่วยให้คนเหล่านั้นดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุข รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองต่อไป

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ปรากฏว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้หลายท่าน ผู้ศึกษาวิจัยได้นำผลงานที่เกี่ยวข้องมานำเสนอ ไว้ดังนี้

กองแผนงาน กรมการศาสนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” จากการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสวัดทุกรูป มีกระบวนการแบบธรรมาธิปไตย กล่าวคือ การบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังข้อคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือ โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ

๑. ปัจจัยหลัก หรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วย ความสามารถพิเศษหรือมีคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์

^{๕๓} สมพร เทพสิทธิ, **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: สภาอุรวุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๕.

^{๕๔} สุรพล พยอมแย้ม, **จิตวิทยาชุมชน**, (นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๑), หน้า ๕๙.

ระยะเวลาในการบวช ระดับการศึกษา และกระบวนการบริหารในการทำงานอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

๒. ปัจจัยเสริม หรือปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ สภาพแวดล้อม ทำเลที่ตั้ง บรรยากาศในวัด และการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถาน มีโบราณวัตถุทาง ศิลปวัฒนธรรมและอื่น ๆ^{๕๕}

ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ” จากการวิจัยพบว่า ในส่วนของวัดผลพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับวัดในฐานะตัวแทนสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมที่แตกต่างกันจากท้องถิ่นที่มีความผูกพันกันน้อยที่สุดคือ ในชุมชนนครหลวงไปสู่ท้องถิ่นชนบทที่มีพลเมืองหนาแน่นน้อยมีวัดและพระสงฆ์ในท้องถิ่นน้อยแต่ประชาชนมีความต้องการและมีความผูกพันกับวัดมากที่สุด และพบว่าวัดในฐานะตัวแทนสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทยมีหน้าที่สงเคราะห์ประชาชนทางด้านจิตใจโดยเป็นผู้ดำเนินการรักษาความเรียบร้อย การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์^{๕๖}

พระมหากฤษฎา นันทเพชร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม”, จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสงฆ์ส่วนใหญ่รับรู้ปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและมีความเห็นว่าปัญหาสังคมที่ทุกฝ่ายควรเร่งแก้ไข ได้แก่ ปัญหาศีลธรรมเสื่อมโทรม ปัญหาความยากจนและปัญหาการว่างงาน และยังเห็นว่าพระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาศีลธรรมเสื่อมโทรม ปัญหาศิลปวัฒนธรรมเสื่อมสลาย ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในอนาคต ซึ่งนอกเหนือจากการเผยแผ่ศาสนาธรรมแล้ว พระสงฆ์ควรมีบทบาทในด้านการให้การศึกษา และพัฒนาจิตวิญญาณ เมื่อพิจารณาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมโดยเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้คือ บทบาทด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ บทบาทด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการให้การศึกษา บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์และสาธารณสงเคราะห์^{๕๗}

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคลเป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวมีอาชีพเกษตรกรรม แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต ยึดถืออุดมคติวัตรเป็นเครื่องขัดเกลาภิเลสเป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

^{๕๕} กองแผนงาน กรมการศาสนา, ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๒).

^{๕๖} ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์, “การพัฒนากิจกรรมคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๒).

^{๕๗} พระมหากฤษฎา นันทเพชร, “ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม”, *วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒).

การพัฒนาของท่านมีอยู่ ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรมความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเน้นการนำไปปฏิบัติมากกว่าสอนให้รู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษา สาธารณสุขและสาธารณประโยชน์อื่น ๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^{๕๘}

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลวราภรณ์” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึกนำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศน์บรรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่มซึ่งตั้งเป้าหมายไว้คือชุมชนปลอดจากอบายมุขโดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง^{๕๙}

ประทุม อังกูโรหิต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สถาบันทางพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์” ผลการศึกษาพบว่า ๑. พระภิกษุสงฆ์ นักวิชาการและบุคคลทั่วไปสนับสนุนการทำงานสังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นการทำเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งที่สวัสดิการของรัฐยังเข้าไปไม่ถึง

๒. วัดทั้งห้าวัด และเสถียรธรรมสถานมีจุดอ่อนจุดแข็งที่แตกต่างกัน แต่เผชิญปัญหาและอุปสรรคที่คล้ายคลึงกัน เช่น ด้านเงินทุนและบุคลากร ขณะที่เสถียรธรรมสถานได้รับความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในระดับที่น่าพึงพอใจ ชาวบ้านมักมีทัศนคติว่างานสังคมสงเคราะห์ที่วัดทั้งหลายทำมิใช่ “กิจของสงฆ์”

๓. การแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพน่าจะเป็นการทำงานเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ โดยการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับรัฐและชุมชนรวมทั้งองค์กรเอกชน และใช้สื่อช่วยในการเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น ที่สำคัญคือการสร้างความสมดุลระหว่างการทำงานสังคมสงเคราะห์กับการเผยแผ่ธรรม นอกจากนั้นพระสงฆ์ต้องมีความระมัดระวังด้านความประพฤติให้อยู่ในกรอบของพระวินัยและจารีตประเพณีในขณะปฏิบัติภารกิจให้การสงเคราะห์ประชาชน

^{๕๘} พระมหาบุญมี อธิปญโญ, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๔๔).

^{๕๙} พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗).

ในภาพรวม งานวิจัยนี้ช่วยเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานสังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนาในสังคมพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท และสามารถนำไปใช้เป็นตัวอย่างสำหรับพระสงฆ์และวัดอื่น ๆ ที่ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันได้^{๖๐}

ไอศูรย์ อินทร์เพชร ได้กล่าวถึงการสาธารณสงเคราะห์ ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมณี (แก้ว สุวณฺโณโชโต)” โดยสรุปว่าการสาธารณสงเคราะห์ เป็นการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชนทั่วไป แต่ถ้าหากชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตนเอง ถ้าพระเป็นผู้นำท้องถิ่นก็ควรมีบทบาทด้วยการเสนอแนะให้ความคิดริเริ่มว่า ในชุมชนมีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทางวัดจะทำได้ก็โดยทางอ้อม ด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำ หรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่น มาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไป โดยการสงเคราะห์นั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและกาลเทศะ ด้วยการทำหน้าที่ให้เหมาะสมกับบทบาท เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย วัดถุณิคมได้เข้ามามีบทบาทในสังคม หากพระสงฆ์แสดงบทบาททันตามปรากฏการณ์ของสังคมปัจจุบันก็จะสามารถแก้สภาพปัญหา จะส่งผลให้สภาพสังคมและประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า^{๖๑}

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วัดเป็นตัวแทนสถาบันทางพระพุทธศาสนาพระสงฆ์มีบทบาทภาระหน้าที่ในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ กล่าวคือ การดำเนินการช่วยเหลือประชาชนและสังคมทางด้านจิตใจและปัจจัยวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์ สามเณร และประชาชน การสร้างสาธารณูปการต่าง ๆ เช่น การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน ชุมชน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ การสร้างห้องสมุดโรงเรียนและการช่วยแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์นอกจากเป็นการช่วยเหลือชาวบ้าน ชุมชนและสังคมแล้ว ในภาพรวมแล้วยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัดกับบ้าน และหน่วยงานของรัฐรวมถึงภาคเอกชนที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อเป็นสาธารณประโยชน์แก่ประชาชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมในการนำมาประยุกต์ใช้ในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นประโยชน์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชน พัฒนาชุมชนและสังคมไทย ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

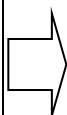
^{๖๐} ประทุม อังกูโรหิต, “สถาบันทางพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์”, วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, (ศูนย์พุทธศาสนศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๖๑} ไอศูรย์ อินทร์เพชร, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีพระเทพสาคร (แก้ว สุวณฺโณโชโต), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๓.

แนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรมที่
เกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์

หลักพุทธธรรม

๑. สังคหวัตถุ ๔
๒. สาราณียธรรม ๖
๓. พรหมวิหาร ๔

๔. ทศพิธราชธรรม

งานด้านสาธารณสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์

เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

๑. การดำเนินกิจการเพื่อการช่วยเหลือ
เกื้อกูล
๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้ อื่นซึ่ง
เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์
๓. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็น
สาธารณสมบัติ
๔. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชน ทั่วไป
๕. การให้อาการสถานที่ของวัดเพื่อ
เป็นสาธารณประโยชน์

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงาน
สาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ
กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและ
สังคม

๑. การดำเนินกิจการเพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูล
เช่น ห้างสมุดประชาชน การตั้งมูลนิธิ
- ๒ .การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อเป็น
สาธารณประโยชน์ เช่น การป้องกันยาเสพติด
๓. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็น
สาธารณสมบัติ เช่น การขุดลอกคูคลอง สร้าง
สะพาน ปลูกต้นไม้ เป็นต้น
๔. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น
การสงเคราะห์ทางด้านจิตใจและวัตถุสิ่งของ
๕. การให้อาการสถานที่ของวัดเพื่อเป็น
สาธารณประโยชน์ เช่น จัดตั้งโรงเรียน ศูนย์
ฝึกอบรมอาชีพ เป็นต้น

แผนภูมิที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

กระบวนการงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

ในบทนี้ จะได้กล่าวถึงการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นหนึ่งในภารกิจงานทั้ง ๖ ด้านของพระสงฆ์ ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ และการสาธารณูปการ โดยจะเริ่มศึกษากระบวนการทำงานของพระสงฆ์ ในด้านต่าง ๆ ตลอดจนถึงศึกษากิจกรรมในการพัฒนาชุมชนและสังคมของพระสงฆ์และจึงมาศึกษาถึงการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานครตลอดจนถึงการทำงานร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และบุคคลผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานสาธารณสงเคราะห์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ กระบวนการงานของพระสงฆ์

๓.๒ กระบวนการงานด้านสาธารณสงเคราะห์

๓.๑ กระบวนการงานของพระสงฆ์

กระบวนการงานของพระสงฆ์ ในงานวิจัยนี้จะเป็นการทำงานของพระสงฆ์ ในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะเขต เจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ดังนี้

๓.๑.๑ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ ที่ต้องปฏิบัติถือเป็นฐานะหน้าที่ และภารกิจที่สำคัญ อันภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนามี ๖ ประการ^๑ คือ การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ วิธีการดำเนินงานการทั้ง ๖ ประการดังกล่าว บางประการมีกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายหาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีต ที่ถือปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่

๑. การปกครอง หรือการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม

การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วย

---

^๑ พระธรรมญาณมุนี (กิตติ กิตติทินโน), วัดจะหลวยชาวบ้านได้อย่างไร การแสวงหาเส้นทาง การพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: เอกสารอัสสัมชัญ, ๒๕๒๖), หน้า ๗๑.

ความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ด้วยเหตุนี้ พระสังฆาธิการจึงต้องดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาจากสมเด็จพระสังฆราช

นอกจากนั้นพระสังฆาธิการยังต้องทำหน้าที่ระงับอธิการณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยลงข้ออุทธรณ์คำสั่ง รวมทั้งตลอดควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ภายใต้เขตปกครองของตน ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในการบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยพร้อมทั้งการตรวจการ และประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^๒

ดังนั้น งานควบคุมและการส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยจึงเป็นงานเกี่ยวกับการปกครองพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติตนให้ถูกต้องดีงาม^๓ อาจจะกล่าวได้ว่าในงานด้านการปกครองนั้น เป็นงานที่จะต้องใช้การบริหารที่ละเอียดอ่อน และให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันตลอดเวลา ผู้ปกครองวัดก็คือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการมีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่ง คำว่า “วัด” มีความหมาย ๒ ประการคือ หมายถึง ศูนย์กลางแห่งการศาสนาทั้งปวง และหมายถึงแหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนา ๕ ประการ คือ

๑. ศาสนสถาน ได้แก่ พื้นที่ตั้งวัดและบริเวณ มีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเหมาะที่จะเป็นเครื่องเสริมสร้างความวิเวก ความสงบ

๒. ศาสนวัตถุ ได้แก่ สิ่งปลูกสร้าง เป็นศาสนะต่าง ๆ เป็นปูชนียวัตถุ ปูชนียสถาน ที่แสดงถึงความถูกต้อง เรียบร้อย นำไปสู่ความสงบ

๓. ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุ สามเณรที่มีลักษณะเป็นสมณะ ตั้งอยู่ในศีลจารวัตรบำเพ็ญหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติและแนะนำสั่งสอนเพื่อความสงบ บำเพ็ญสังคมสงเคราะห์ตามสมณวินัย ศิษย์วัดที่มีลักษณะเป็นพุทธมามกะ ตลอดจนทายาททายาทที่มีแนวแห่งความเป็นอุบาสก อุบาสิกา มีความมั่นคงในพระพุทธศาสนาพอสมควร

๔. ศาสนธรรม ได้แก่ ระเบียบแบบแผน ขนบประเพณีทางศาสนา ตลอดจนคำสั่งสอนและแนวทางปฏิบัติทางพระศาสนาที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูและศึกษาเล่าเรียนด้วยความเลื่อมใสในคุณค่าเป็นที่พึงพอใจ

๕. ศาสนกิจ ได้แก่ งานต่าง ๆ ทางพระศาสนา เช่น การศึกษา การเผยแผ่หรืองานเสริมสร้างความบริสุทธิ์ ความมั่นคงของสังคมชนชาติ เพื่อความดำรงอยู่ด้วยดีของพระศาสนา เจ้าอาวาสมีหน้าที่ที่จะต้องบริหารส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนาทั้ง ๕ นี้ไปพร้อม ๆ กันด้วยความรับผิดชอบ โดยนโยบายที่สุจริตรอบคอบ เหมาะสมกับกาลเทศะ และสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้

^๒ พระธรรมญาณมุนี (กิตติ กิตติทินโน), วัดจะช่วยชาวบ้านได้อย่างไร การแสวงหาเส้นทาง การพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, หน้า ๗๑.

^๓ พระพุทธวรญาณ (กิตติ กิตติทินโน), ธรรมญาณนิพนธ์: ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๕๒-๕๓.

ภารกิจที่เจ้าอาวาสจะต้องให้ความสนใจเอาใจใส่เป็นพิเศษ คือ การบริหารศาสนบุคคล โดยเริ่มงานปกครองพระภิกษุสามเณรในวัดให้เป็นพื้นฐานเบื้องต้น^๔

นอกจากภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสทั้ง ๕ ประการดังกล่าวแล้ว เจ้าอาวาสยังมีหน้าที่สำคัญอีกคือ การช่วยพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น เพราะว่าปัจจุบันพระสงฆ์ต้องมีบทบาทในการสงเคราะห์ประชาชนในหลาย ๆ ด้าน ต้องเป็นที่พึ่งพาของประชาชนได้ ทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาเลื่อมใสในตัวของพระสงฆ์ พระสงฆ์เองก็ต้องประพฤติให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ส่วนการคัดเลือกผู้ที่เข้ามาบวชนั้นต้องเพิ่มความเข้มงวดมากขึ้น พระอุปัชฌาย์ต้องอบรมสั่งสอนให้มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบวินัยและข้อวัตรปฏิบัติ ผู้ที่บวชเข้ามาก็จะเป็นพระที่ดี เป็นที่เคารพเลื่อมใสของญาติโยม^๕

ดังนั้นคณะสงฆ์จะต้องสร้างระบบกล่อมเกลาคือ ได้แก่ ระบบกล่อมเกลาคือไม่เน้นทางการก็คือ การดูแลเอาใจใส่ที่อุปัชฌาย์อาจารย์พึงมีต่อศิษย์ ส่วนระบบที่เป็นทางการก็คือ ระบบการศึกษาด้าน ปรีชาธรรมของพระสงฆ์^๖ นอกจากนั้น การศึกษาโดยนำพระธรรมวินัยมาเป็นเครื่องพัฒนาตน เมื่อบวชเข้ามาแล้วก็ต้องศึกษาเล่าเรียนทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นแผนกธรรมหรือบาลีซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก^๗เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในชุมชนสงฆ์ วัดได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยจนมีฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชน พระสงฆ์ที่มีข้อวัตรปฏิบัติอยู่ในสังคมที่งดงามและมีความสามารถในการอบรมประชาชน ให้มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตนับว่ามีความสำคัญมาก^๘

พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสต้องช่วยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งนี้วัดกับบ้าน พระกับชาวบ้านเป็นของคู่กันมาช้านานแล้ว โดยวัดต้องเป็นแหล่งให้วิทยากรแก่ชาวบ้านทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านศีลธรรมวัฒนธรรมและประเพณี ประชาชนก็จะหัน

^๔ พระครูประภัทร์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภสฺสโร), “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๔๔-๔๕.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูโสภณกิตติวิบูล (เล็งชัย กิตติโสภณ), ที่ปรึกษาเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, เจ้าอาวาสวัดแจรงร้อน, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^๖ พระไพศาล วิสาโล, พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๕-๒๗๗.

^๗ สัมภาษณ์ พระครูพิศุทธิ์จันทรงษ์ (จัญญ์ สิริจันท), เจ้าอาวาสวัดบางมดโสธราราม, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^๘ พระไพศาล วิสาโล, พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกวิกฤต, หน้า ๒๗๕-๒๗๗.

หน้าเข้ามาสู่ วัดวาอารามกันมากขึ้น^๙ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา บทบาทและกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดทำก็ จะพบว่า วัดมีความหมายที่สำคัญ ๆ อยู่ ๕ ประการ^{๑๐}ดังนี้

๑. วัดเป็นที่พำนักอาศัยของภิกษุสามเณร
๒. วัดเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานชาวบ้าน
๓. วัดเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้านรอบวัด
๔. วัดและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน
๕. วัดเป็นศูนย์กลางทางกิจกรรมของชุมชน

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน บทบาทของวัดได้ถูกทำให้ผิดเพี้ยนไปจากเดิม กรมการศาสนา จึงได้รวบรวมโครงการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. มุ่งพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ที่สะอาด เรียบร้อย ร่มรื่น เพื่อจูงใจให้ประชาชนได้เข้ามา สู่วัดมากขึ้น

๒. มุ่งในการปกครองศาสนาบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่กันด้วย ความเรียบร้อยและสงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยกันอย่างจริงจัง และปฏิบัติตาม พระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน

๓. มุ่งให้วัดได้จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ได้แก่การอบรมสั่งสอนศีลธรรม แก่ประชาชนและช่วยอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่นักเรียนให้มากขึ้น

ดังนั้นการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนก็คือ การพัฒนาวัดตามหลักการ ๓ ข้อ^{๑๑} คือ

๑. การพัฒนาวัดให้สะอาดเรียบร้อย ร่มรื่น เป็นสัดส่วน
๒. จัดการปกครองพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และผู้อยู่ในวัดให้เรียบร้อยดีงาม
๓. จัดอำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้ใช้ชีวิตเป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศลและร่วม ประกอบกิจกรรมทางสังคมประเพณีไทยได้อย่างเต็มที่

นอกจากหลักการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนดังกล่าวแล้ว วัดจะต้องทำหน้าที่ เป็นศูนย์กลางของประชาชน เป็นผู้นำชุมชน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชน วัดที่จะเป็นศูนย์กลาง ของชุมชนได้นั้น จะต้องประกอบด้วย

๑. พระภิกษุ สามเณร ของวัดจะต้องเป็นผู้นำของชุมชนทุกด้าน เป็นที่พึ่งของประชาชน สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนอยู่ดีกินดี มีความสงบสุขได้ รวมทั้งสามารถสอนให้ประชาชนนำเอาหลักธรรมมาใช้ในการชีวิตประจำวันได้ หรือสอนให้ประชาชนมี ความศรัทธา ปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ได้ ทำให้ชีวิตเขามีความสุข จิตใจสงบ มี สมาธิในการประกอบสัมมาชีพ

^๙ พระมหาธรรมาธิปไตย, พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของ พระสงฆ์ไทย, หน้า ๕๓-๖๗, (อัสสัมชัญ).

^{๑๐} ข้าหลวง วุฒิจันทร์, การพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของ พระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖, หน้า ๑-๔ (อัสสัมชัญ).

^{๑๑} อ้างแล้ว.

๒. สงบ ร่มรื่น วัดต้องสงบร่มรื่น มีต้นไม้
๓. สะอาด วัดจะต้องสะอาด บริเวณวัดจะไม่มีสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ
๔. สวยงาม วัดจะต้องมีสิ่งก่อสร้างสวยงาม เหมาะกับเศรษฐกิจของชุมชน
๕. เสนาสนะ การปลูกสร้างเสนาสนะเป็นระเบียบ มีแบบแปลนแผนผังที่ดี
๖. ถูกสุขลักษณะ วัดควรจะมีการจัดระเบียบให้ถูกสุขลักษณะ มีระบบจัดการเก็บขยะ การกำจัดขยะมูลฝอย มีทางระบายน้ำ
๗. สิ่งแวดล้อม วัดไม่ควรปล่อยปละละเลยให้บ้านเรือนราษฎรล้ำเข้ามาในเขต
๘. สะดวก วัดควรให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่จะเข้าไปในวัด
๙. สดส่วน วัดควรมีผังบริเวณที่ดี กำหนดสัดส่วนที่เป็นพุทธาวาส เขตสังฆาวาส
๑๐. สร้างศรัทธา วัดควรสร้างเสริมศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวัด
๑๑. ความสามัคคีในหมู่พระภิกษุสงฆ์และสามเณรภายในวัด^{๑๒}

๒. การศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ (ม.๑๕ ตรี) และในระเบียบ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี” การจัด การศาสนศึกษา ดังกล่าว คณะสงฆ์ยังมิได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตรและเนื้อวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ^{๑๓} คือ

๑. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ
๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา
๔. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
๕. เพื่อรักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
๖. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
๗. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
๘. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๙. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ ว่าเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ จึงเห็นได้ว่าเจ้าอาวาส

^{๑๒} นำทรัพย์ จันทร์หอม, การทำวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖, หน้า ๕๓-๖๗, (อัดสำเนา).

^{๑๓} พระธรรมญาณมุนี (กิตติ กิตติทินโน), “วัดช่วยชาวบ้านได้อย่างไร การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย”, (กรุงเทพมหานคร: เอกสารอัดสำเนา, ๒๕๒๖), หน้า ๔๑.

เป็นผู้จัดการศาสนศึกษาและวัดเป็นสถานที่ศึกษา คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. ๒๕๒๘ ก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรง และให้เจ้าคณะเจ้าสังกัดร่วมจัดด้วย ดังนี้

๑. เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา ในฐานะเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา
๒. เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้จัดการในฐานะเจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัด
๓. ในบางกรณีให้เจ้าคณะเจ้าสังกัดร่วมจัดด้วย

จากบทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสดังกล่าว^{๑๔} สอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่า บทบาทคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ จะทำได้คือ การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ และการมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ก็นับว่าเป็นการสร้างเยาวชน และปลูกฝังคุณธรรมให้เป็นคนดี และอีกประการหนึ่งคือ การที่พระไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ นั้นก็เป็นการช่วยเหลือสังคมด้วยธรรมทาน นับว่าเป็นการเสริมสร้างศีลธรรมให้แก่เยาวชนที่จะเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไปในอนาคต^{๑๕}

ในการจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวมานี้จะสำเร็จตามจุดประสงค์หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนและเจ้าสำนักศึกษา ตลอดจนถึงครูอาจารย์ที่ได้ทำหน้าที่ทางด้านการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลังความสามารถ อันเป็นการเสียสละเพื่อพระพุทธศาสนา การจัดการศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหามาก คือ การศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียน ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยกันในการจัดการเรียนการสอนบาลีอันเป็นการศึกษาที่สำคัญของพระพุทธศาสนา การจัดการศาสนศึกษาให้แก่พระสงฆ์ได้ศึกษาพระปริยัติทั้งแผนกธรรมและบาลีจึงเป็นสิ่งที่ต้องส่งเสริมและสนับสนุน

๓. การศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจนเจือช่วยเหลือด้านการศึกษานอกจากการศาสนศึกษา หรือสถาบันอื่น หรือบุคคลอื่นผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนคณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจกรรมอันหนึ่งของพระสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่าโดยลักษณะ ควรแยกออกเป็นลักษณะ คือ

๑. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการสงเคราะห์ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร

^{๑๔} พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๔๒-๔๓.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรจรรณ,ดร., (ชาญ จารุณโณ), เจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคคลที่กำลังศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษา ซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท^{๑๖} คือ

๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน ตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการตามหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่ง เป็นเหตุ ให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัด

๒) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัด และพระสงฆ์ให้ การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้ พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

๓) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็ก ก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วม พัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติในวัยเด็ก

๔) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณร ศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาพระปริยัติ ธรรมหมวดธรรมบาลี หมวดพระธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมศาสนา ขณะนี้มีวัดต่าง ๆ จำนวนมากจัดตั้งแต่ โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษา หรือการศึกษา สงเคราะห์ โดยรูปการนั้นจึงจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อ สงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็เน้นหนัก ทางวิชาสามัญศึกษาการจัดการศึกษาและการจัดการอบรม ทั้ง ๔ ประเภทดังกล่าวนี้ เป็นงานที่ พระสงฆ์มีโอกาสช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ดังนั้นวัดจึงควรมีโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้ง แผนกธรรมและบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญสำหรับพระภิกษุสามเณร ซึ่งถือว่าเป็น การส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ บางวัดก็จัดให้มีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์ บางวัดจัดให้มีโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ก็ถือว่าเป็นการศึกษาสงเคราะห์เหมือนกัน^{๑๗}

การสงเคราะห์การศึกษาอื่นที่เจ้าคณะ เจ้าอาวาสและพระภิกษุทั่วไป จัดการสงเคราะห์ เป็นการส่วนตัว หรือเป็นรูปแบบคณะสงฆ์ ได้แก่

๑. จัดตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
๒. การช่วยพัฒนาสถานศึกษา
๓. การช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา

^{๑๖} พระมหาสมทรง สิรินโร และคณะ, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, หน้า ๔๒-๔๓.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุทธิ โชติคุณ, เจ้าอาวาสวัดสน, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

๔. ช่วยเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษา

การช่วยเหลือในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นการสงเคราะห์การศึกษาถือว่าเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ การจัดการศึกษาเอง การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาดำเนินการจัดตั้งกองทุน การช่วยพัฒนาสถานศึกษา การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา การช่วยเหลือเฉพาะผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ ในการช่วยเหลือเหล่านี้ จัดว่าเป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ โดยมีมหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์และส่งเสริมการดำเนินการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น ต้องมีส่วนควบคุมและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ตามสมควร ถ้าเพิกเฉยเสียยอมเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ เพราะการศึกษาประเภทนี้เป็นการของคณะสงฆ์หรือ การพระศาสนา เป็นกิจกรรมของวัดตามหน้าที่เจ้าอาวาส ส่วนเจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นควรให้การช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้ศึกษาได้โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและระเบียบแบบแผนของพระสงฆ์ เช่น การสร้างอาคารเรียน ช่วยหาอุปกรณ์การศึกษา จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยม และอุดมศึกษา ตามหลักประกาศของมหาเถรสมาคม ช่วยแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ และพิจารณาให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่เจ้าอาวาสตามสมควรแก่การปฏิบัติหน้าที่

๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลายได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกโดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์(ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมาตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะทุกชั้น มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕^{๑๔} ดังนี้

ตามบทบัญญัตินี้ ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องจัดตั้งทำอันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. เป็นธุระในการจัดการศึกษา อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต
๒. เป็นธุระในการอบรม และสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์

^{๑๔} กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้งวัด และพระสงฆ์ได้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนาและหน่วยอบรมทางจิตทั้งนี้การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติได้ออย่างนั้น

๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เพื่อประโยชน์ของตน

๓. ไม่ยึดติดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม

๔. ไม่เห็นแก่ความง่าย ตีความธรรมวินัยตามใจชอบ หรือความต้องการของประชาชน

๕. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่น ๆ

พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแพร่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนา และปฏิบัติตามหลักธรรมในศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีคำที่ใช้อยู่ ๒ คำ คือ คำว่า “เผยแผ่” และ “เผยแพร” คำว่า “เผยแผ่” เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะการจงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้น ๆ ส่วนคำว่า “เผยแผ่” หมายถึงการประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจก็ไม่เป็นที่น่ารังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ้มอล่วยและแสดงถึงการมีใจกว้าง และไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนหรือศาสนาของตน^{๑๙} ในการเผยแผ่หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ากระทำโดยคุณุศลนิยมใช้คำว่า “เผยแผ่” เช่น อำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการคือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันนับเป็นศาสนาประจำชาติ องค์การ สมาคมต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะใช้คำว่าเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ถ้าเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรหรือพระสงฆ์จะใช้คำว่า เผยแผ่... เช่น “พระพุทธศาสนาแพร่หลายมาจนทุกวันนี้ ก็เพราะพระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้าขาดการเผยแผ่แล้วพระพุทธศาสนาจะไม่แพร่หลายมาจน ทุกวันนี้”^{๒๐} หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะผู้ปกครองทุกชั้นทุกระดับที่จะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือส่งเสริมสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้^{๒๑}

๑. อบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญา สมณสาธูป และกิริยามรรยาทให้เรียบร้อย

๒. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้มีระเบียบและเรียบร้อย

^{๑๙} สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วย เรื่อง การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๔.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสจริยานุวัตร (สมคิด อาภากร), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

๓. อบรมสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติตามโอวาท

๔. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม

๕. จัดทำหนังสือเกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์ เพื่อให้ประชาชนได้ท่อง ได้อ่าน

นอกจากนี้แล้วยังจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เช่น จัดให้มีการเทศน์ในวันวิสาขบูชา การหล่อเทียนเข้าพรรษา มีการเทศน์มหาชาติ การกวนข้าวทิพย์ รวมถึงการสวดมนต์ข้ามปี เป็นต้น

๕. การสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ กล่าวว่า เป็นคำนาม หมายถึง “การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์” สำหรับสาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น^{๒๒}หมายถึง

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน

๒. กิจกรรมอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบ การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง

๓. กิจกรรมของวัดอื่น ๆ เช่นการจัดงานวัด การเรียไร

๔. การศาสนสมบัติของวัด

การสาธารณูปการทั้ง ๔ ความหมายนี้ ส่วนมากบัญญัติไว้ในหน้าที่เจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตามมาตรา ๓๗ (๑) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี การสาธารณูปการ ตามความหมายที่กล่าวมานี้ จะมีลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการใน ๓ ประการ คือ

๑. การกระทำด้วยแรงความคิด แรงงาน และทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม

๒. การกระทำด้วยเอกสารรายงาน

๓. การกระทำโดยการจัดประโยชน์

การกระทำใน ๓ ลักษณะนี้ บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่ของเจ้าอาวาส เพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรง เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการ โดยเฉพาะงานบางอย่างเริ่มแล้วผ่านการพิจารณาตามลำดับ ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายราชอาณาจักร บางอย่างเริ่มต้นจากเจ้าคณะ และหรือเจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร หรือผู้มีศรัทธามุ่งช่วยการวัด และการคณะสงฆ์ ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนคณะสงฆ์ ดังนั้น ผู้จัดการสาธารณูปการ จึงได้แก่

๑. เจ้าอาวาส

๒. เจ้าคณะ

๓. เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร

๔. ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัด และการคณะสงฆ์

^{๒๒} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการ

การจัดการสาธารณูปการ หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงาน การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่า และการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น^{๒๓} การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ ควบคุมสาธารณูปการ ส่งเสริมสาธารณูปการการควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติ สอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส^{๒๔} ดังนี้

๑. ควบคุมการทำแผนผังของวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
๒. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างตามแบบแปลน
๓. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ
๔. ควบคุมการเงินและบัญชี รายรับ-รายจ่าย ของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี
๕. ควบคุมดูแลเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง
๖. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวงการส่งเสริมกิจการของวัด

เจ้าคณะทุกชั้นส่วนควรส่งเสริมเจ้าอาวาสในการสาธารณูปการ^{๒๕} ดังนี้

๑. ออกตรวจตราเยี่ยมเจ้าอาวาสให้เร่งรัดการพัฒนาวัด
๒. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสดังนี้
  - ๒.๑ จัดหาช่างดำเนินการก่อสร้าง
  - ๒.๒ จัดแปลนอาคารตลอดแผนผังวัด
  - ๒.๓ ดูแลการหาทุนก่อสร้างด้วยการขอเงินงบประมาณ
  - ๒.๔ ให้คำชี้แจง แนะนำการปฏิบัติงานสาธารณูปการเพื่อเข้าใจให้ถูกต้อง
  - ๒.๕ ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีการสาธารณูปการเป็นเหตุ
๓. แนะนำการจัดงานวัด และการเรียไร ให้เป็นไปตามระเบียบและคำสั่งของมหาเถรสมาคม
๔. ช่วยยกฐานะวัดที่ได้พัฒนาดีแล้ว เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง
๕. ช่วยยกย่องเจ้าอาวาสผู้มีผลงานสาธารณูปการดี หรือแม่แต่รองเจ้าอาวาส และหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสก็ควรยกย่องด้วยแต่อย่าเกินกว่าเจ้าอาวาส

^{๒๓} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๕๔-๕๕.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙.

^{๒๕} อ้างแล้ว.

๖. แนะนำชี้แจงการจัดประโยชน์ของวัดให้ถูกต้องตามกฎหมาย

จะเห็นได้ว่า งานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานระดับบารมีเจ้าอาวาสและเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและเห็นผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็วกว่างานอื่น แต่มักเป็นเหตุก่อปัญหาเช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสได้ดีแล้ว การขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัคสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้น เป็นเหตุให้การคณะสงฆ์ และการศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้นที่ต้องคอยช่วยเหลือดูแลให้งานดำเนินไปด้วยดี^{๒๖}

ดังนั้นกระบวนการทำงานของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น คณะสงฆ์ได้ทำหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมายได้อย่างเรียบร้อยครบถ้วน ถึงแม้จะมีความบกพร่องในบางประการก็สามารถแก้ไขให้ดำเนินงานไปได้ตามหลักของคณะสงฆ์ทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการทำงานด้านบริหารนั้นเจ้าอาวาสในแต่ละวัดจะเป็นผู้ทำการปกครองส่วนผู้เป็นผู้ปกครองในส่วนของแขวงก็จะรับเรื่องราวของเจ้าอาวาส แล้วจึงไปแจ้งต่อเจ้าคณะเขตทำให้การทำงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะมีการปรึกษา แนะนำ และประสานงานกันอยู่เสมอ

๓.๑.๒ ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม

ความสัมพันธ์ในสังคมกับชาวบ้าน คือ พระสงฆ์ถูกกำหนดให้ต้องฝากชีวิตความเป็นอยู่ไว้กับคฤหัสถ์ เริ่มตั้งแต่อาหารซึ่งพระสงฆ์ เป็นผู้อยู่ด้วยบิณฑบาตคืออาหารที่คฤหัสถ์ถวายเพื่อเลี้ยงตลอดถึงปัจจัยสี่อื่น ๆ และความเป็นอยู่ที่ต้องอาศัยคฤหัสถ์เป็นประจำ เมื่อกล่าวโดยหลักของคุณธรรมพระสงฆ์ต้องสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความเดือดร้อนทุกข์ยาก ด้วยความเมตตาและกรุณา^{๒๗} ดังพุทธพจน์ที่ตรัสในพหุการสูตร ทรงแสดงการพึ่งพากันระหว่างบรรพชิตกับคฤหัสถ์ว่า

ภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายเป็นผู้บำรุงอุปถัมภ์เธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ชื่อว่าเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย ข้อที่เธอทั้งหลายแสดงธรรม มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ ประกาศพรหมจรรย์ บริสุทธื บริบูรณ์ ครบถ้วนแก่พราหมณ์ และคฤหบดีเหล่านั้น ชื่อว่าเธอทั้งหลายก็มีอุปการะมาก แก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์และบรรพชิตต่างพึ่งพาอาศัยกันและกันอยู่ ประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อต้องการสลัดโอฆะออกให้ได้

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระสิทธิศีลการ (ทองใส วรปณฺโณ), เจ้าคณะเขตทุ่งครุ, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูปริชาสุตากร (ชาญยุทธ วชิรปณฺโณ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบด้วยประการดังกล่าวนี้^{๒๘}

ความสัมพันธ์ ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน จุดเน้นคือประชาชนอุปถัมภ์บำรุงด้วยปัจจัยสี่ เป็นการให้วัตถุ พระสงฆ์ก็ตอบแทนประชาชนด้วยการให้ธรรมะคือการแสดงธรรม การปฏิบัติธรรมให้ประชาชนเห็นเป็นตัวอย่าง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับประชาชนนั้น ก็ต้องมีกรอบไม่เกินเลยพระวินัย ซึ่งกรอบรักษาความสัมพันธ์ให้มั่นคงทางวินัยว่าให้พระสงฆ์พิจารณาปฏิสารณียกรรม แก่พระภิกษุที่ทำความผิดต่อคฤหัสถ์ เช่น ขวนขวายเพื่อมิใช่ลามกมิใช่ประโยชน์ เพื่ออยู่ไม่ได้แห่งคฤหัสถ์ คำว่าเปรียบเปรยยุ่งให้แตกกัน รับคำอันเป็นธรรมแก่คฤหัสถ์แล้วไม่ทำจริง เป็นต้น ด้วยวิธีลงโทษให้ไปขอขมาต่อคฤหัสถ์นั้นและในขณะเดียวกันกับกรณีคฤหัสถ์ทำความผิดต่อคณะสงฆ์ ในความผิดคล้าย ๆ กันนี้ก็บัญญัติให้สงฆ์ลงโทษกว่าบาตรแก่คฤหัสถ์ผู้กระทำนั้น^{๒๙}

นอกจากหลักการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนดังกล่าวแล้ว วัดยังจะต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของประชาชน เป็นผู้นำชุมชน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชน ให้ประชาชนในชุมชนนั้นปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดี แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าอาวาสวัดต้องเริ่มต้นพัฒนาวัดของตนเองเสียก่อน ให้พร้อมที่จะพัฒนาไปเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งพระสงฆ์นักพัฒนาที่ปฏิบัติงานของตนอยู่ตามวัดต่าง ๆ ก็มีทรรศนะต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในลักษณะคล้าย ๆ กัน^{๓๐} โดยสรุปดังนี้

๑. พระสงฆ์สมควรเข้าร่วมในการพัฒนา เพราะถือเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์และถูกต้องทั้งทางธรรมและทางโลก โดยมีความคิดเห็นว่า สถาบันสงฆ์จะมีบทบาทลดลง ถ้าพระสงฆ์ไม่ปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันที่ทำให้ปัญหามันมีมากขึ้นเป็นลำดับ เช่น เมื่อชาวบ้านเดือดร้อนเพราะความยากจนขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในชีวิตประจำวันปล่อยเวลาว่างไปโดยไม่ได้ทำประโยชน์ทั้งยังติดในอบายมุข พระสงฆ์ควรช่วยเหลือชาวบ้านในการชี้แนะทางไปสู่สัมมาชีพ โดยการลงมือปฏิบัติพัฒนาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน มิใช่การเทศน์แต่เพียงอย่างเดียว

๒. พระสงฆ์จำต้องเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาเพราะหากจะรอเฉพาะการพัฒนาโดยหน่วยงานราชการอาจจะไม่ทั่วถึง นอกจากนี้ทางราชการไม่เข้าใจปัญหาของชาวบ้านอย่างแท้จริงและขาดความเข้าใจในพื้นฐานชาวบ้าน

๓. พระสงฆ์ต้องเข้าไปช่วยเหลือชาวบ้าน เมื่อทางราชการไม่สามารถเข้าไปพัฒนาหรือช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนได้อย่างทั่วถึง พระสงฆ์ควรจะเข้าไปช่วยพัฒนาชุมชนเพราะถ้าไม่ไปช่วยเหลือ แล้ว ชาวบ้านก็ได้รับความลำบากและที่กล่าวกันว่าการที่พระสงฆ์ออกไปพัฒนาสังคม โดยเฉพาะด้านวัตถุสิ่งของจะเป็นการผิดพระธรรมวินัย ตรงกันข้ามกับถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าแม้ว่าชาวบ้านไม่ยอมให้พระสงฆ์ช่วยทำอะไรเลย และถือว่างานพัฒนาไม่ใช่กิจของสงฆ์

^{๒๘} พ.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๑๐๗/๔๘๖.

^{๒๙} พระมหาประยูร ญัตโต, พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพรการพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๔๒.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุทธิ โชติคุณ, เจ้าอาวาสวัดสน, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

แต่พระสงฆ์ท่านได้พยายามอธิบายความคิดเห็นอันไม่ค่อยถูกต้องนี้ เพราะพระสงฆ์ต้องช่วยเหลือชาวบ้านมิใช่แต่เพียงด้านจิตใจเท่านั้น แต่ต้องด้านวัตถุสิ่งของด้วย เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น^{๓๑}

สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของประชาชน พระสงฆ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันมีความใกล้ชิด และมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการเป็นผู้นำสังคมไทย แม้ว่าในปัจจุบันบทบาทผู้นำจะถูกกลดบทบาทลงแต่บทบาททางด้านการเป็นผู้นำทางศีลธรรมและจริยธรรม พระสงฆ์ยังได้รับความเคารพ ศรัทธาอันถ่องแท้สูงจากประชาชน ซึ่งนอกจากจะเป็นที่พึ่งทางใจแล้ว ยังเป็นที่พึ่งในด้านการช่วยเหลือชุมชนและสังคม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชน^{๓๒} สอดคล้องกับที่พระมหาประยุทธ์ ปยุตโต ได้กล่าวถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์เกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ไว้ว่า

๑. เป็นสถานศึกษา สำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในแต่ละยุคสมัย

๒. เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ

๓. เป็นสถานพยาบาล ที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิปัญญาความรู้ของพระสงฆ์

๔. เป็นที่พักของคนเดินทาง

๕. เป็นสโมสร ที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจหาความรู้เพิ่มเติม

๖. เป็นสถาบันเทিং ที่จัดงานเทศกาลและงานมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน

๗. เป็นที่ไกลเกลียดข้อพิพาทเป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิต ครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ

๘. เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติเป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมศิลปวัตถุที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น

๙. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนจัดงานขึ้น

๑๐. เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน จะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อแจ้งข่าวทางราชการต่าง ๆ

๑๑. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือบริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของคนในระยะเวลาต่าง ๆ

ดังนั้นการพัฒนาชุมชนและสังคมของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ นั้น นับได้ว่าเป็นการช่วยเหลือประชาชนและสังคมในทุกด้านที่มีความเดือดร้อน และทุกข์ยาก เพราะพระสงฆ์กับชาวบ้านนั้นมีความใกล้ชิดและช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาตลอด เมื่อชาวบ้านมีปัญหาพระสงฆ์ก็จะช่วยให้คำปรึกษาแนะนำและช่วยแก้ไขในปัญหาต่าง ๆ เพราะพระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของชาวบ้าน

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระครูสุทธินาโณภาส (อุสา สุทธินาโณ), เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อบุญ, ๗ มกราคม

๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระปลัดสุชาติ ธมมสโร, เลขานุการเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อบุญ, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

ตลอดจนมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่น่าอยู่อาศัยมีความสุข และส่งเสริมทางด้านการศึกษาทำให้ประชาชนมีความรู้นำไปใช้ในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่ากระบวนการงานของคณะสงฆ์ในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีงานด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านสาธารณูปการ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ที่พระสงฆ์ได้ปฏิบัติดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในส่วนงานของคณะสงฆ์เอง และในส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับภาคประชาชน อันมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น และต่อไปจะกล่าวถึงงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญของคณะสงฆ์อีกด้านหนึ่ง และเป็นงานที่เป็นเป้าหมายหลักในการวิจัยในครั้งนี้

๓.๒ กระบวนการงานด้านสาธารณสงเคราะห์

การทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องนั้น มีการประสานงานและร่วมมือกันทั้งของคณะสงฆ์ และภาคประชาชน ตลอดจนหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน ที่ได้สงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลร่วมทำกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนและสังคมประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ดังจะกล่าวต่อไปนี้

๓.๒.๑ ด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ที่มีเห็นเป็นประจักษ์ว่าพระสงฆ์ที่มีประชาชนเลื่อมใส นับถือเคารพศรัทธาเป็นจำนวนมากนั้น ท่านได้เป็นผู้นำบุญให้ญาติโยมมีส่วนช่วยเหลือในด้านของแรงงานก็ดี หรือด้านบริจาคทรัพย์ก็ดี เพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น สร้างสะพาน โรงเรียน โรงพยาบาล บริจาคเครื่องมือทางการแพทย์ หรือจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือประชาชนและสังคม เป็นต้น

การที่พระสงฆ์จะสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลนั้น จะต้องช่วยเหลือทางด้านจิตใจเสียก่อน ด้วยการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ของคนในชุมชน ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ด้วยการเลิกละอบายมุขต่าง ๆ เช่น สุรา ยาเสพติด การพนัน รวมถึงการประพาศิตนไม่เหมาะสมของเยาวชน ในการพัฒนาทางด้านจิตใจนี้ จะต้องใช้หลักธรรมชี้ให้เห็นทั้งคุณและโทษ สิ่งที่เป็นประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ เพื่อให้ประชาชนหรือคนในชุมชน รู้จักใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต โดยสอนให้ประพฤติตามหลักธัมมิกัตถประโยชน์อันได้แก่ รู้จักขยันหมั่นเพียรในการศึกษา ประกอบอาชีพการงาน มีความประหยัดอดออม คบคนดีมีเพื่อนดี ประพฤติตนให้ดีให้เหมาะสม ทำได้เพียงเท่านี้ก็นับได้ว่าเป็นการช่วยพัฒนาจิตใจของตนเองและยังช่วยพัฒนาสังคมอีกด้วย^{๓๓}

ในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณสงเคราะห์ เช่น กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชนหรือเยาวชน โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษา เพื่อคน

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรจรรณ,ดร., เจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, เจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ, ๕ มกราคม

ยากไร้หรือกิจการอื่น ๆ เป็นกิจการที่ทำเอง หรือโครงการที่กำหนดเอง ทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำ หรือ กิจกรรมชั่วคราว ดังนั้นทางคณะสงฆ์เขตทุ่งครุก็ได้ดำเนินกิจกรรมโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในงาน ด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นการสร้างความผูกพัน ความสามัคคี การร่วมแรงร่วมใจที่ดี ให้เกิดขึ้น ระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน อันเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชน^{๓๔}

พระสงฆ์มีหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา และอบรมสั่งสอน ประชาชนอยู่แล้ว เพื่อให้ประพฤติปฏิบัติตามคำสอน จะได้เป็นคนดีมีศีลธรรม และเป็นกำลังสำคัญในการรักษาสถาบันพระพุทธศาสนา และพัฒนาสังคมประเทศชาติ ดังนั้นพระสงฆ์ก็มีแนวทางในการเผยแผ่ดังต่อไปนี้^{๓๕}

๑. อบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญา สมณสาธูป และกิริยามรรยาทให้เรียบร้อย
๒. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้มีระเบียบและเรียบร้อย
๓. อบรมสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติตามโอวาท
๔. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม
๕. จัดทำหนังสือเกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์ เพื่อให้ประชาชนได้ท่อง ได้อ่าน

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ ได้มีการประสานงานตามขั้นตอนในการควบคุมดูแล และส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ในด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดในการดำเนินงาน มีแนวทางดังนี้^{๓๖}

๑. ช่วยในการกำหนดแผนงาน
๒. ชี้แจงแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่
๓. ช่วยแก้ไขปัญหา และอุปสรรค
๔. ช่วยยกย่องเชิดชูผู้ปฏิบัติหน้าที่
๕. ช่วยสนับสนุนด้านการทุน และปัจจัยอื่น ๆ ที่ขาดแคลน
๖. ช่วยประสานงานกับหน่วยงานงานที่เกี่ยวข้อง
๗. สนับสนุนด้านการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มทักษะให้แก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่

นอกจากงานดังกล่าวแล้ว พระสงฆ์ก็มีการสนับสนุนด้านการศึกษาในลักษณะอื่น ๆ กล่าวคือ ได้จัดตั้งมูลนิธิ จัดตั้งกองทุนส่งเสริมการศึกษาสำหรับช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจนในโรงเรียนภายในวัดซึ่งมีระดับการศึกษาหลายระดับ ทางวัดจัดการเองบ้าง ให้สถานศึกษา ภายในวัดจัดการบ้าง หรือมอบให้หน่วยงานราชการจัดการบ้างตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

พระสงฆ์ยังให้การสนับสนุนอาหารกลางวันแก่เด็กนักเรียน จากความร่วมมือของ เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในวัด อีกทั้งคนในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงที่มีจิตศรัทธาต้องการช่วยเหลือ เด็ก ๆ เหล่านั้น ส่วนวัดก็ให้เป็นที่พักอาศัยของเด็กนักเรียนที่มีฐานะยากจนจากต่างจังหวัด ที่พ่อแม่

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูปริชาสุตากร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสจริยานุวัตร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์พระสิทธิศีลการ, เจ้าคณะเขตทุ่งครุ, เจ้าอาวาสวัดราชวรินทร์, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.

เอามาฝากเพื่อจะมาเรียนต่อที่กรุงเทพ ทางวัดก็ได้ให้การสนับสนุนในเรื่องความเป็นอยู่อาหารการกิน และเรื่องการเล่าเรียน^{๓๗}

นอกจากงานดังกล่าวแล้ว คณะสงฆ์ยังให้ความสำคัญพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองใครมีปัญหาเดือดร้อน คณะสงฆ์ก็จะดำเนินการช่วยเหลือ โดยมีการตั้งมูลนิธิ เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณร ที่เรียนทั้งทางโลกและทางธรรม รวมถึงในคราวที่เจ็บป่วยก็นำเงินมาใช้ในการรักษาเยียวยา นอกจากนี้แล้วยังใช้ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม หรือคนยากจน คนชรา เป็นต้น^{๓๘} ทางคณะสงฆ์ยังให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการพัฒนาการศึกษาแก่เด็กนักเรียน โดยร่วมมือกับหน่วยงานราชการจัดการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ให้แก่เยาวชน และจัดโครงการบรรพชาอุปสมบทให้แก่เยาวชนและบุคคลทั่วไปได้ศึกษาพระธรรมวินัย เพื่อจะได้ประพฤติตนเป็นคนดี มีคุณค่าในสังคมต่อไป^{๓๙}

๓.๒.๒ ด้านการช่วยเหลือสนับสนุนกิจการของรัฐหรือเอกชน

การช่วยเหลือส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนหรือของผู้ใดผู้หนึ่ง ที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ กล่าวคือ ผู้อื่นทำเป็นหลัก ส่วนวัดหรือพระสงฆ์เข้าไปช่วยเหลือหรือสนับสนุน เช่น การพัฒนาชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และการอื่น การนี้มุ่งเอาเฉพาะการส่งเสริมผู้อื่น ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจชั่วคราว แม้การช่วยป้องกันยาเสพติด เช่น ยาบ้า หรือการช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์ เป็นต้น

พระสงฆ์ในเขตทุ่งครุ เป็นผู้ให้การสนับสนุนในการจัดอบรมเด็กและเยาวชนเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของยาเสพติด โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติดในชุมชน ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญ เพราะเด็กนักเรียนและเยาวชนนั้นเป็นกำลังที่สำคัญในอนาคตของสังคมและประเทศชาติ การจัดการอบรมเป็นประโยชน์อย่างมากต่อเด็กและเยาวชนเพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ไม่พึงพยายาเสพติด พระสงฆ์จึงต้องมีหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจแก่เด็ก ๆ เหล่านั้น อย่างเช่น โครงการพุทธบุตรของโรงเรียนแจรงร้อนวิทยา เป็นต้น^{๔๐}

พระสงฆ์ในเขตทุ่งครุเป็นผู้ให้การสนับสนุน และร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ แก่มูลนิธิหรือหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนที่ได้ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือจัดรวบรวมสิ่งของที่มีผู้บริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ และนำไปส่งให้กับหน่วยงานของรัฐเพื่อนำไปช่วยเหลือแจกจ่ายให้แก่ประชาชนที่ประสบภัยพิบัติเหล่านั้น หรือจะนำไปแจกจ่ายเองก็สามารถทำได้ เพราะถือว่าเป็นการช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระของรัฐเหมือนกัน^{๔๑}

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูโสภณกิตติวิบูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุทธิ โชติคุณ, เจ้าอาวาสวัดสน, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระครูปริชาสุตากร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายเทพพร อาจเวทย์, ผู้อำนวยการโรงเรียนแจรงร้อนวิทยา, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรจาวรรณ,ดร., เจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

๓.๒.๓ ด้านการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมต่อสาธารณสมบัติ

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลในส่วนของสาธารณสมบัติ โดยมุ่งเอาผลเพื่อส่วนรวมที่เป็นสาธารณวัตถุ เช่น การสร้างห้องสมุดในโรงเรียน การสร้างถนน สะพาน การขุดลอกคูคลอง ซึ่งเน้นที่สาธารณสมบัติส่วนรวมเป็นหลัก การช่วยเหลือแก่ชุมชนต้องให้การสงเคราะห์ ทั้ง ๒ ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน คือ ด้านวัตถุและจิตใจ ด้านวัตถุนั้น หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุทุก ๆ ด้าน เช่น ถนนหนทาง ที่อยู่อาศัย โรงเรียน สถานรักษาพยาบาล เมื่อสภาพแวดล้อมดีแล้ว จิตใจของประชาชนก็จะดีไปด้วย แล้วให้การศึกษา ส่งเสริมอาชีพ ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น^{๔๒}

ในทางด้านการพัฒนาวัดหรือศาสนสถาน อันเป็นถาวรวัตถุของพระพุทธศาสนา ทางคณะสงฆ์เขตทุ่งครุก็ได้มีการสร้าง และซ่อมแซมศาสนสถานอยู่เสมอ เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลา ฯ เพื่อต้องการให้สิ่งเหล่านี้อยู่กับพระพุทธศาสนา และยังเป็นการรักษาสมบัติของพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่สืบไป นอกจากงานดังกล่าวแล้ว คณะสงฆ์ยังมองเห็นคุณค่าของการศึกษา โดยการให้ที่ดินของวัดจัดสร้างเป็นโรงเรียน เพื่ออนาคตของลูกหลานของคนในชุมชนใกล้ ๆ กับวัด ได้มีการศึกษาเล่าเรียน^{๔๓} นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญทางการศึกษา และทางหน่วยงานของรัฐได้พัฒนาการศึกษาให้เจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ จนโรงเรียนวัดเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมมากขึ้น ว่ามีการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐาน มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย และได้ส่งเสริมการเรียนพุทธศาสนา เพื่อให้ นักเรียนได้เติบโตไปเป็นคนดีของสังคมและเป็นอนาคตที่สำคัญของประเทศชาติ^{๔๔}

๓.๒.๔ ด้านการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบสาธารณภัย

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ ได้ทำการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยหรือผู้ประสบภัยพิบัติ และร่วมกันบริจาคทุนทรัพย์ให้แก่องค์กรที่ดำเนินงานในด้านสาธารณสงเคราะห์ รวมถึงมูลนิธิต่าง ๆ ได้บริจาคสิ่งของเครื่องอุปโภคและบริโภคที่จำเป็น เพื่อที่จะนำไปช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย การให้ความช่วยเหลือนั้นทำโดยให้แต่ละวัดตั้งตู้รับบริจาคทั้งเงิน และอาหารสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในการดำรงชีพ ในการนี้พระสังฆาธิการ และพระภิกษุสามเณรในเขตทุ่งครุก็ได้ร่วมบริจาคด้วย ในปัจจุบันนี้ภัยพิบัติหรือภัยธรรมชาติรุนแรงมากขึ้น ทำให้ประชาชนได้รับความลำบากเดือดร้อน ทางคณะสงฆ์ก็ต้องให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ ซึ่งถือว่าเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ให้พ้นจากความทุกข์ด้วยความเมตตา อันเป็นหลักธรรมที่สำคัญของพระสงฆ์ที่ใช้ในการทำงานสาธารณสงเคราะห์^{๔๕}

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระสิทธิศีลการ, เจ้าคณะเขตทุ่งครุ, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูปริชาสุตการ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายคะเน ดามี, ครูฝ่ายศาสนศึกษา โรงเรียนวัดแจ้งร้อน, ๘ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระปลัดสุชาติ ธมมสโร, เลขานุการเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหลวงพ้อไอลาสี, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

ดังนั้นการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชน ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชน เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วม พร้อมมอบเรื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบสาธารณภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้า เด็กด้อยโอกาส คนชรา หรือสงเคราะห์ประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัย ได้แก่ ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้ ทั้งคุณภาพชีวิตและจิตใจ

๓.๒.๕ ด้านการให้อาการและสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ มีนโยบายให้วัดมีโรงเรียนหรือสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ขึ้นภายในวัด ด้วยการให้ที่ดินเพื่อจัดตั้งสถานศึกษา ทำให้ครู อาจารย์ และนักเรียนได้ใกล้ชิดกับวัดมากขึ้น มีโอกาสไปทำบุญสมทานศีล ฟังเทศน์ฟังธรรม อบรมขัดเกลาจิตใจให้เป็นคนดีมีคุณธรรม การที่วัดได้สนับสนุนในการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นมานั้น ด้วยการมอบที่ดินให้หรือช่วยเหลือด้านอื่น ๆ จัดว่าเป็นการพัฒนาทางด้านการศึกษาของชาติอีกทางหนึ่ง^{๔๖}

จากแนวทางดังกล่าว วัดก็ยังมีส่วนช่วยในการศึกษาของประชาชน เช่นการใช้พื้นที่ของวัด หรือ ศาลา อาคารจัดตั้งเป็นห้องเรียนของนักเรียน กศน. (การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย) นอกจากนี้แล้ววัดยังจัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กที่มีอายุก่อนเกณฑ์บังคับเข้าโรงเรียนตามกฎหมายขึ้น โดยมีพระเป็นครูสอนในชั้นแรก เลือกวัดที่มีสถานที่กว้างขวาง และมีพระภิกษุที่พอจะทำการสอนได้เมื่อเริ่มดำเนินการ กรมการศาสนาได้วางหลักเกณฑ์โครงการจัดตั้งโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการต่อมาเถรสมาคมดังนี้

๑. เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการกุศลโดยไม่เก็บค่าธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น
๒. ให้ชื่อว่า “โรงเรียนวัด...”
๓. ให้สอนเด็กก่อนเกณฑ์บังคับตามกฎหมายทั้ง ชาย หญิง ตั้งแต่อายุ ๓ ปี ถึงย่างเข้าปีที่ ๖

ที่ ๖

๔. ให้พยายามสอนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ ให้มีความรู้ขั้นอ่านออกเขียนได้
๕. ครูผู้สอนคือ พระภิกษุ สามเณร และจะให้ฆราวาสเป็นครูช่วยสอนได้
๖. ความมุ่งหมายของโรงเรียน คือ เตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเข้าเรียนในภาคบังคับกับอบรมในด้านกิริยามารยาท และศีลธรรมตลอดจนสอนผู้ใหญ่ให้มีความรู้ขั้นอ่านออกเขียนได้

อย่างเช่นวัดในเขตทุ่งครุ ก็ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลีและสามัญศึกษาขึ้น เพื่อให้เยาวชนที่ไม่ป่จัจยหรือทุนทรัพย์ในการเรียนก็สามารถบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อที่จะเข้ามาศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ซึ่งตรงนี้เป็นสิ่งที่ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองที่ไม่มีทุนในการส่งลูกหลานเข้ามาศึกษาเล่าเรียน มีการมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยมีการคัดเลือกเด็กที่เห็นว่าเหมาะสมกับการได้รับทุนการศึกษา การแจกทุนการศึกษา ก็จะแจกทั้งที่ในโรงเรียนพระปริยัติเองรวมทั้งยังมอบทุนการศึกษาให้กับโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตทุ่งครุ และอาจจะมีการมอบทุนให้กับโรงเรียน

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายจำลอง เกตุวิเศษ, ครูพิเศษสุศึกษาและพลศึกษา โรงเรียนวัดแจ้งร้อน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.

ในต่างจังหวัดบางแห่ง ตามแต่ทางวัดนั้น ๆ จะจัดมอบให้ ทางคณะสงฆ์เขตทุ่งครุตระหนักถึงการศึกษาเล่าเรียนทางด้านพระปริยัติธรรมของพระภิกษุและสามเณร จึงสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนขึ้น ทั้งแผนกธรรม และบาลี โดยค่าใช้จ่ายทั้งหมดนั้นทางวัดจะรับผิดชอบ ตลอดจนถ้าพระภิกษุสามเณรรูปใดตั้งใจเรียน สามารถสอบได้ทั้งนักธรรมหรือบาลี ทางวัดก็จะมีรางวัลให้ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญยิ่งขึ้น^{๔๗}

เมื่อทั้งวัดและคณะสงฆ์ ประชาชนในท้องถิ่นสามารถร่วมมือประสานใจ เพราะว่าวัดกับบ้านเป็นของคู่กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ต้องอาศัยความสัมพันธ์กันระหว่างวัดกับบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จึงต้องช่วยกันสร้างสรรค์ให้ได้ ดังนี้

๑. พระภิกษุสามเณรต้องมีการศึกษาเล่าเรียน ต้องมีความประพฤติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยต้องมีกิริยามารยาทเรียบร้อย มีสมณสาธูปให้เหมาะสม ทำตนให้เป็นที่เคารพเลื่อมใส และปลูกศรัทธาให้ชาวบ้านได้ทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล ฟังเทศน์ เมื่อชาวบ้านมีปัญหา มีความทุกข์เดือดร้อน ก็คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ ถ้าสิ่งนั้นไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยแล้วอย่านิ่งดูตาย ควรให้การช่วยเหลือเต็มที่^{๔๘}

๒. ทางวัดต้องให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลตามสมควร คือให้เหมาะสมกับฐานะของญาติโยม ไม่ว่าจะเป็นการขอใช้สถานที่ ยืมสิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำบุญ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ถ้วยจาน ชามหรือการนิมนต์พระสงฆ์ แม้การให้คำปรึกษาในการจัดงานทำบุญในพิธีต่าง ๆ ก็ต้องให้ความอนุเคราะห์แก่ญาติโยม ได้รับความสะดวกตามสมควร^{๔๙}

๓. เวลาชาวบ้านประสบความสูญเสีย ควรเตรียมสถานที่ให้พร้อม จัดเตรียมอุปกรณ์ให้ถูกต้องเหมาะสมกับพิธีนั้น ๆ พร้อมทั้งจะให้คำปรึกษา สิ่งใดขาดตกบกพร่องทางวัดก็ควรจัดหาให้ตามความเหมาะสม ทางคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ โดยเฉพาะวัดทุ่งครุ ก็ได้มีการจัดตั้งการฌาปนกิจสงเคราะห์ เพื่อให้ชาวบ้านที่เกิดความสูญเสียบุคคลในบ้าน ได้มีเงินไว้ใช้จ่ายในการประกอบพิธีบำเพ็ญกุศล บางบ้านที่มีฐานะทางการเงินไม่ค่อยดี ก็ไม่ต้องเดือดร้อนกังวลใจ เพราะว่าจะมีเงินฌาปนกิจมาช่วยเหลือในการจัดงาน ถือว่าเป็นการช่วยเหลือประชาชนในยามประสบทุกข์และเดือดร้อน ในการนี้ก็มีอีกหลายวัดที่ให้ ความสนใจและเริ่มจัดงานด้านฌาปนกิจสงเคราะห์มากขึ้น^{๕๐}

ในด้านการใช้อาคารสถานที่ของวัดจัดตั้งสถานพยาบาล ห้องสมุด และใช้เป็นที่พักชุมชนทางหน่วยงานราชการเพื่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งทางวัดก็มีหน้าที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ หรือในการให้ประชาชนมาร่วมรับบริการจากภาครัฐ เช่น การสอนฝึกอบรบอาชีพ บริการตัดผม ตรวจสุขภาพฟัน ฉีดวัคซีนป้องกันพิษสุนัขบ้าให้แก่สุนัขและแมว เป็นต้น นอกจากนั้นยังใช้เป็นศูนย์

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระครูพิศุทธิ์จันทรังษี, เจ้าอาวาสวัดบางมดโสธราราม, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระสิทธิศีลการ, เจ้าคณะเขตทุ่งครุ, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสจริยานุวัตร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูปริชาสุตาการ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

ประสานงานของประชาชนในกิจการต่าง ๆ และให้เป็นที่พักอาศัยในคราวที่ประชาชนประสบภัยพิบัติ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม หรือเป็นที่รวบรวมสิ่งของที่ประชาชนร่วมกันบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย และทางวัดได้จัดนำส่งไปให้ภาครัฐดำเนินการแจกจ่ายต่อไป^{๕๑}

ในส่วนของการใช้เป็นสถานที่อบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน เยาวชนทั้งใน ส่วนของภาครัฐและภาคประชาชนตามที่โรงเรียนนั้นเสนอมา การจัดการอบรมในเรื่องต่าง ๆ ทางวัดก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี รวมถึงในการจัดพื้นที่ของวัดให้เป็นอุทยานแห่งการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพูน เสริมสร้างทักษะให้กับเยาวชนและประชาชนผู้สนใจได้ศึกษาหาความรู้ในเรื่องที่ตนเองสนใจ เช่น หลักธรรมในพระพุทธศาสนาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ต้นไม้สมุนไพร หรือเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ ทางการศึกษา^{๕๒}

จากการศึกษากระบวนการงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานครพบว่า คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ ได้ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ ด้วยการสงเคราะห์ช่วยเหลือชุมชนและสังคมทั้งทางด้านจิตใจและวัตถุสิ่งของในด้านการดำเนินการ เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ การช่วยเหลือประชาชนในกาลอันควร และการให้อาการสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ เช่น การจัดตั้งสถานศึกษา สถานพยาบาล ห้องสมุด อุทยานแห่งการเรียนรู้ เป็นศูนย์ฝึกอาชีพ เป็นสถานที่ประชุมของหน่วยงานราชการและชาวบ้าน ในการพัฒนาชุมชน เป็นสถานที่ให้ประชาชนมารับบริการจากภาครัฐ เป็นสถานที่อบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กนักเรียน ใช้เป็นสถานที่ให้ประชาชนที่ประสบสาธารณภัยเข้าพักพิงในอาคาร หรือ สถานที่ของวัด เป็นสถานที่รวบรวมปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคส่งไปให้แก่ผู้ประสบสาธารณภัย ซึ่งใน บทต่อไปผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานครต่อไป

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระครูสุทธิญาณโณภาส, เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อบุญมา, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายวิชัย ใจมั่ง, ผู้อำนวยการสถานศึกษาวัดแจ้งร้อน, ๘ มกราคม ๒๕๖๑.

บทที่ ๔

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม

ในบทนี้จะกล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม โดยมีผลของการทำงานในด้านต่าง ๆ คือ ผลของงานสาธารณสงเคราะห์ที่ทางคณะสงฆ์ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนในกาลอันสมควร และการให้อาการสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

๔.๑ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม

งานด้านการสาธารณสงเคราะห์ถือว่าเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของพระสงฆ์ต้องให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูล ทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านวัตถุสิ่งของ ทางด้านจิตเจ้านั้นต้องเสริมคุณธรรมจริยธรรมของคนในชุมชนให้เป็นคนดีมีศีลธรรมด้วยการละเลิกอบายมุขต่าง ๆ ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ไขปัญหาชีวิตและด้านอื่น ๆ ในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้านวัตถุสิ่งของ กระทำได้โดยแนะนำชักจูงให้ผู้อื่นกระทำ เช่น การสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล ถนน ห้องสมุด หรือเป็นศูนย์กลางรับสิ่งของที่มีผู้มาบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยและนำไปแจกจ่าย แบ่งปัน แก่ผู้ประสบทุกข์ เป็นต้น

๔.๑.๑ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้านดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

พระสงฆ์ในเขตทุ่งครุ มีภารกิจและหน้าที่ในการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเอง ซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำชุมชน กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิ การตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือคนยากจน หรือคราวประสบภัยพิบัติ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนนักเรียน นักศึกษาได้มีความรู้จากห้องสมุด ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ วัดทุกวัดควรมีห้องสมุดเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน รวมถึงพระภิกษุสามเณรด้วย^๑นอกจากนี้ยังได้แบ่งหน้าที่ของพระสงฆ์ได้เป็น ๒ ประเภท คือ หน้าที่ต่อพระพุทธศาสนา และหน้าที่ต่อประชาชนและสังคม ได้แก่

๑. หน้าที่เผยแผ่ธรรมะหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา
๒. หน้าที่สั่งสอนการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต

---

^๑ สัมภาษณ์ พระครูโสภณกิตติวิบูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

๓. หน้าที่แนะนำแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๔. หน้าที่ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่ประชาชนและสังคม ตามกำลังและโอกาส^๒

พระสงฆ์ได้ทำการสงเคราะห์แก่ประชาชน และจัดกิจกรรมด้านสาธารณสงเคราะห์ ดังนี้

๑) การสงเคราะห์ตามปกติ ได้แก่ ให้สถานที่วัด หรือของวัด จัดตั้งกุศลสาธารณสถาน เช่น โรงเรียน สถานพยาบาล ห้องสมุด เป็นต้น

๒) การสงเคราะห์ตามเหตุการณ์ เช่น ให้ประชาชนที่ประสบสาธารณภัยเข้าพักพิงในอาคาร หรือสถานที่ของวัด และรวบรวมปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคส่งไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย^๓

การจัดกิจกรรมที่ทางคณะสงฆ์ดำเนินการเป็นสาธารณประโยชน์ โดยความร่วมมือระหว่างวัดและโรงเรียนเช่น กิจกรรมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่โรงเรียนวัดแจ้งร้อน ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ทัศนะดังนี้ กิจกรรมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ได้รับการปลูกฝังหลักธรรมคำสอน ตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา ประเพณีที่ดั่งงามของไทย อารัมภ์รักษาสถาบันชาติ สถาบันศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยได้รับความอนุเคราะห์จากพระวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าว ตลอดจนนักเรียนให้ความสนใจในการมาเรียน จะเห็นได้ว่ากิจกรรมดังกล่าว เป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ และมีความประพฤติที่ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นคนดีของสังคมต่อไป^๔

อีกทัศนะหนึ่งในมุมมองของครูฝ่ายศาสนศึกษา โรงเรียนวัดแจ้งร้อน ได้กล่าวว่า ในการที่นักเรียนมาร่วมในกิจกรรมของศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้รับการฝึกฝนอบรมให้เป็นคนดีมีศีลธรรม มีระเบียบวินัย ช่วยให้ห่างไกลจากยาเสพติด และรู้สึกห่วงแหนของใช้ที่เป็นส่วนรวม สาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ในการที่ทางโรงเรียนได้รับความอนุเคราะห์จากทางวัด ให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งงามของไทยไว้ และในการที่พระวิทยากรได้ให้ความอนุเคราะห์ มีความเมตตาแก่นักเรียน มาร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนทางพระพุทธศาสนาให้แก่ นักเรียน นอกจากนักเรียนจะได้ความรู้แล้ว ยังช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น ช่วยส่งผลให้การพัฒนาจิตใจของนักเรียนให้เป็นคนดี มีวินัย และคุณธรรม ในการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพ และศักยภาพที่ดีขึ้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และได้รับการส่งเสริมจากทุก ๆ ฝ่าย ในการที่จะทำให้ชุมชนได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป^๕

ผลจากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า การพัฒนาที่ตัวบุคคลโดยเฉพาะเด็กเล็กและเยาวชนให้มีคุณภาพและคุณธรรม เพื่อที่จะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า การเริ่มที่ตัวเยาวชนเด็กเล็กในระดับประถมศึกษา เป็นการสร้างความพร้อมที่ดีในการพัฒนาต่อไปในอนาคต ทำให้มีผลต่อการถ่ายทอด

^๒ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรจาวรรณ,ดร., เจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ พระปลัดสุชาติ ธมมสโร, เลขานุการเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ นายวิชัย ใจมุง, ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดแจ้งร้อน, ๘ มกราคม ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ นายคะเน ตามี, ครูฝ่ายศาสนศึกษา โรงเรียนวัดแจ้งร้อน, ๘ มกราคม ๒๕๖๑.

ความคิดและนำไปสู่การปฏิบัติที่ดีของผู้ปกครองและญาติพี่น้อง เมื่อทุกคนมีความประพฤติดีมีระเบียบวินัยที่ดีก็จะเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม^๖

ทางคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ ยังเห็นความสำคัญในเรื่องของการสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ จึงควรสนับสนุนให้มากยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่า การที่พระสงฆ์ให้ความสะดวกและสนับสนุนกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ของประชาชนและชุมชน ซึ่งจัดว่าเป็นลักษณะของการสาธารณสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการเองอย่างหนึ่ง ลักษณะของการสาธารณสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ทำอยู่ในปัจจุบัน เช่น การที่วัดหรือพระสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ สาธารณสมบัติ การตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์ การตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษา เพื่อคนยากไร้ หรือช่วยผู้ประสบภัยพิบัติ และกิจการอื่นที่เป็นเจ้าของงานสาธารณสงเคราะห์เอง ลักษณะนี้มุ่งเอากิจการที่ทำเองหรือโครงการที่กำหนดขึ้นมาเอง ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราว^๗

การปฏิบัติภารกิจด้านการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่ชุมชนของพระสงฆ์เขตทุ่งครุ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความเห็นว่า พระสงฆ์ พระวิทยากร ทำงานได้ผลดี ประชาชนให้ความสำคัญและสนใจในกิจกรรมนี้ เพราะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและชุมชน สรุปผลได้ดังนี้

๑. สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน
๒. สร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้แก่เยาวชน
๓. สร้างจิตสำนึกในสาธารณสมบัติของชุมชน
๔. สร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนและประชาชน
๕. สร้างสรรค์แนวคิดในการร่วมพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่น่าอาศัย^๘

บทบาทและภาระหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติเพื่อพระพุทธศาสนา ชุมชนและสังคม เช่น ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ วัดและพระสงฆ์สงเคราะห์ช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ ที่ไม่ขัดพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นเพื่อสาธารณประโยชน์และประชาชนเป็นสำคัญ เช่น ให้วัดเป็นสถานที่ฝึกอบรมอาชีพ จัดให้มีโรงทาน เป็นที่ทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ เป็นต้น^๙ ดังนั้นการประสานงานของทุก ๆ ฝ่ายจึงสำคัญมาก ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันทั้งในด้านนโยบายและวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะการร่วมมือประสานงานกันระหว่าง บ้าน โรงเรียน และวัดทั้ง ๓ ฝ่าย ที่มีหน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เพื่อการประสานงานให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการทำงานและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง โดยใช้วัฒนธรรมทางสังคมที่ประชาชนมีต่อพระสงฆ์ คือ ความเคารพ ความศรัทธา มาเป็นตัวชักนำให้ประชาชนมาร่วมกันพัฒนาตนเอง ตั้งแต่เริ่มต้นด้วยการปรึกษาหารือในเรื่องต่าง ๆ ทั้งที่เป็น

^๖ สัมภาษณ์ นายจำลอง เกตุวิเศษ, ครูพิเศษสุขศึกษาและพลศึกษา โรงเรียนวัดแจ้งร้อน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุทธิ โชติคุณ, เจ้าอาวาสวัดสน, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ นางศรีกัญญา นาไชยสิทธิ์, ประธานชุมชนแจ้งร้อน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^๙ สัมภาษณ์ พระปลัดสุชาติ ธมมสโร, เลขานุการเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

ปัญหา และร่วมหาแนวทางการแก้ไขที่ถูกต้อง รวมถึงการเสียสละไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงานและด้านทุนทรัพย์ดำเนินงาน สุตทำยร่วมกันติดตามและประเมินผลของงานที่ทำนั้น

งานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ ในด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลบทบาทการทำหน้าที่ของพระสงฆ์ในด้านนี้ สรุปได้ดังนี้ คือ การส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม สามัคคีธรรมและหลักปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา รูปแบบการดำเนินการ มีทั้งที่พระสงฆ์ดำเนินการเอง และดำเนินการโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนรวมถึงภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชนและสังคม การดำเนินงานที่พระสงฆ์ดำเนินการเอง เช่น การเทศน์ การสอนศีลธรรม การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ส่วนที่พระสงฆ์ดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรม โครงการหมู่บ้านศีล ๕ การจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ผลจากการดำเนินงานดังกล่าว ได้นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน เช่น การใช้หลักสามัคคีธรรมในการอยู่ร่วมกัน การเสริมสร้างชุมชนปลอดภัยและยาเสพติด การเสริมสร้างความสงบสุข ส่งเสริมทางด้านการศึกษา ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรักความผูกพันในครอบครัว ประชาชนประกอบอาชีพสุจริต ประชาชนในชุมชนมีความสุขกายสุขใจ และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมที่จะช่วยพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า

ตารางที่ ๔.๑ สรุปการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้านดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ	หลักพุทธธรรม	ผลงานการสาธารณสงเคราะห์ที่วัดดำเนินการเอง
วัดทุ่งครุ	พรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา สังคหวัตถุ ๔ คือ ทาน ปิยวาจา อิตถจริยา สมานัตตา	๑) มูลนิธิหลวงพ่อไกรสร ๒) โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ๓) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ๔) โครงการหมู่บ้านศีล ๕
วัดแจ้งร้อน	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔	๑) โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ๒) ห้องสมุดเพื่อประชาชน ๓) กิจกรรมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๔) โครงการหมู่บ้านศีล ๕
วัดสน	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔	๑) มูลนิธิพระครูศีลนิवास ๒) ศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน ๓) โครงการหมู่บ้านศีล ๕
วัดหลวงพ่อโสภาสี	พรหมวิหาร ๔	๑) มูลนิธิศาลเจ้าหลวงพ่อโสภาสี ๒) ประเพณีงานทิ้งกระจาด

	สังคหวัตถุ ๔	๓) โครงการหมู่บ้านศีล ๕
วัดบางมดโสธราราม	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔	๑) โครงการบวชฟรี (ไม่มีค่าใช้จ่าย) ๒) มอบทุนการศึกษาพระภิกษุสามเณร ๓) โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ๔) โครงการหมู่บ้านศีล ๕

๔.๑.๒ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น

คณะสงฆ์ในเขตทุ่งครุได้ดำเนินการสนับสนุนในการจัดอบรมเด็กและเยาวชนเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของยาเสพติด ในการที่พระสงฆ์ในเขตทุ่งครุได้ให้ความสำคัญในการจัดการอบรมเด็กและเยาวชน ในเรื่องของการยาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาของชุมชน และสังคมประเทศชาติ หากพระสงฆ์ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของการยาเสพติดนี้แล้ว ได้จัดการอบรมให้เด็กและเยาวชน มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และรู้ถึงพิษภัยของยาเสพติดก็นับว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการแก้ปัญหาของยาเสพติดในชุมชน ปัญหาของยาเสพติดก็จะลดลงไปได้มาก^{๑๐} กล่าวได้ว่าการที่พระสงฆ์เป็นผู้สนับสนุนในการจัดอบรมเด็กและเยาวชน เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของการยาเสพติด อันเป็นภาระหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ต้องให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น และเป็นลักษณะของการสาธารณสงเคราะห์อย่างหนึ่ง การเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น ได้แก่ การช่วยเหลือส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนหรือของผู้ใดผู้หนึ่ง ที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ กล่าวคือ ผู้อื่นเป็นหลัก ส่วนวัดหรือพระสงฆ์เข้าไปช่วยไม่มุ่งดูตาย เช่น การพัฒนาชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และการอื่น การนี้มุ่งเอาเฉพาะการส่งเสริมผู้อื่น ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจกรรมชั่วคราว แม้การช่วยป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า หรือการช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์ เป็นต้น^{๑๑}

คณะสงฆ์ในเขตทุ่งครุ ได้ให้การสนับสนุนและร่วมบริจาคทรัพย์ อุปกรณ์ต่าง ๆ ต่อมูลนิธิหรือหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลางทั้งนี้จากการสัมภาษณ์พระเดชพระคุณพระสิทธิศีลการ ท่านเจ้าคณะเขตทุ่งครุ ได้กล่าวว่า พระสงฆ์ในเขตทุ่งครุโดยเฉพาะพระสังฆาธิการ ยังให้การสนับสนุนด้านสาธารณสงเคราะห์ต่อหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนไม่เต็มที่ เพราะเห็นว่าหน่วยงานของรัฐมีงบประมาณสนับสนุนอยู่แล้ว และทางพระสงฆ์เองก็ไม่มียกงบประมาณในด้านนี้ จึงไม่ให้ความสำคัญมากนักในการการช่วยเหลือหรือสนับสนุน อันที่จริงแล้วเป็นงานส่วนหนึ่งในงานสงเคราะห์ และถือว่าเป็นภารกิจหนึ่ง ในภารกิจทั้ง ๖ ด้านของพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือประชาชน พระสงฆ์ควรส่งเสริมเรื่องนี้ ส่วนเรื่องของงบประมาณนั้นตามหลักทั่วไปสามารถนำเงินของวัดไปใช้ได้ จะมากจะน้อยก็แล้วแต่ เงินบริจาคทั่ว ๆ ไปก็สามารถนำไปใช้ได้ ถ้าคิดว่าเป็นหน้าที่ของตนเองก็สามารถทำได้ แต่ต้องทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ไว้เพื่อใช้ในการตรวจสอบ การที่พระสงฆ์ร่วมบริจาคทรัพย์ และสนับสนุนในการจัดซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ แก่

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายไสว โชติกะสุภา, อดีตสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสจริยานุวัตร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

หน่วยงานที่บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ จัดว่าเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ต้องให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน^{๑๒}

พระสงฆ์ที่ดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ จึงเป็นงานที่เกี่ยวกับการใช้เสนาสนะภายในวัดหรือจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด เช่น ใช้เป็นที่ประชุมทางราชการ เป็นที่ประชุมเพื่อพัฒนาชุมชน ให้ใช้อาคารสถานที่ของวัดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ให้มารับบริการจากหน่วยงานของราชการ หรือจัดกิจกรรมให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ให้ได้รับการฝึกฝน พัฒนาทักษะ เช่น การช่วยเหลือเด็กกำพร้า เด็กที่มาจากครอบครัวยากจน นอกจากนี้เจ้าอาวาสยังแบ่งที่ดินของวัดให้จัดตั้งสถานศึกษา สถานพยาบาล ห้องสมุดเพื่อประชาชน และกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เช่น ในคราวเกิดภัยพิบัติ พระสงฆ์ใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการรวบรวมสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภคจากผู้มีจิตศรัทธาที่นำมาบริจาคไปช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น^{๑๓}

บทบาทของวัดและพระสงฆ์ที่เคยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน และให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน ในด้านการอบรมสั่งสอนทางการศึกษา การดำรงชีวิตในประจำวัน รวมถึงการสาธารณสุขและสุขภาพอนามัย ได้มีองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทและจัดการแทนบทบาทของพระสงฆ์ นอกจากบทบาทของผู้เผยแพร่ธรรมะและอบรมจิตใจประชาชนแล้ว รูปแบบและแนวทางของพระสงฆ์ที่เคยปฏิบัติมา ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ปัจจุบันของสังคม และต้องปรับให้เข้ากับสภาพชุมชนที่พระสงฆ์จะต้องเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวข้องกับชุมชนนั้น^{๑๔}

พระสงฆ์มีบทบาทในงานสาธารณสงเคราะห์ด้านการพัฒนาจิตใจ จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นว่า การที่พระสงฆ์มีบทบาทในงานสาธารณสงเคราะห์ด้านการพัฒนาจิตใจ ถือว่าเป็นบทบาทที่มีความสำคัญมาก ในภาวะปัจจุบันความเจริญทางวัตถุและปัจจัยอื่นหลายอย่างทำให้คุณธรรมของคนน้อยลง การส่งเสริมให้คนมีคุณธรรมจึงจำเป็นต้องอาศัยบุคคลหลาย ๆ สาขา เช่น พ่อ แม่ ครู พระสงฆ์ ฯลฯ การนำเอาหลักธรรมทางศาสนามาอบรมสั่งสอนเพื่อขัดเกลาให้คนเป็นคนดี พระสงฆ์จะเป็นผู้รู้ที่สามารถอบรมด้านนี้ได้ดีกว่าบุคคลอื่น ๆ เพราะท่านได้ปฏิบัติและเรียนรู้ด้านนี้อยู่ตลอดเวลา อีกทั้งโดยส่วนใหญ่ศาสนิกชนมักจะให้ความเคารพ นับถือ และศรัทธาพระเป็นหลักอยู่แล้ว ดังนั้นแนวการสอนและการปฏิบัติ ก็จะเห็นได้ชัดเจนกว่าผู้รู้ด้านอื่น ๆ มาให้การอบรม^{๑๕}

นอกจากนี้จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิได้กล่าวว่า งานด้านสาธารณสงเคราะห์ในการช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นนั้นก็มีการให้สถานศึกษาของรัฐใช้ที่ดินของวัดเป็นสถานที่ตั้งโรงเรียน และมีพระสงฆ์เข้าไปช่วยสอนศีลธรรมในโรงเรียน การส่งพระสงฆ์ไปช่วยสอนศีลธรรม จริยศึกษาตามหลักสูตร และการประชุมเป็นครั้งคราวในสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่เด็กนักเรียน หรือมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น การเทศน์มหาชาติ การทอดผ้าป่า

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระสิทธิศีลการ, เจ้าคณะเขตทุ่งครุ, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูวินัยธร ธฤติ วิโรจน์, เลขานุการเจ้าคณะเขตทุ่งครุ, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางศรีกัญญา นาไชยสิทธิ์, ประธานชุมชนแจรงร้อน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางสมาพร ภูระหงษ์, อาจารย์ฝ่ายปกครอง โรงเรียนแจรงร้อนวิทยา, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๑.

การศึกษา เป็นต้น โดยในการนี้ทางคณะสงฆ์ยังมอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน และนำปัจจัยที่ได้มาร่วมสมทบทุนในการสร้างห้องสมุดของโรงเรียนอีกด้วย เห็นได้ว่าพระสงฆ์ท่านเปี่ยมด้วยเมตตาธรรม ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งนักเรียนและโรงเรียน นับว่าช่วยส่งเสริมการศึกษาของชาติอีกทางหนึ่ง^{๑๖}

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ได้กล่าวว่า เมื่อพระสงฆ์มีการส่งเสริมให้บุตรหลานของตนในชุมชนและใกล้เคียงได้เข้ารับการศึกษายังมีจริยธรรมและความประพฤติที่ดี ด้วยการอนุเคราะห์ของพระสงฆ์ ในการดำเนินงานด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นนั้น พระสงฆ์มีบทบาทในสถานศึกษาด้านการสอนศีลธรรมให้แก่เด็กนักเรียน ส่วนบทบาทในด้านการพัฒนาชุมชนพระสงฆ์ยังมีการเสริมสร้างสุขอนามัยที่ดีให้แก่คนในชุมชน ด้วยการปลูกจิตสำนึกให้รักษาความสะอาด ทั้งขยะให้เป็นที่เป็นที่ กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงและแมลงวัน ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่ทำให้ลายสุขภาพ นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพ โดยการแนะนำชาวบ้านให้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีการปลูกพืชผักสวนครัว นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมกลุ่มเพื่อทำอาชีพเสริม โดยใช้อาคารของวัด เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ เครื่องดื่มสมุนไพร เป็นต้น^{๑๗}

พระสงฆ์เป็นบุคลากรอันทรงคุณค่ามีความสามารถในการพัฒนาชุมชนและสังคมได้เป็นอย่างดี จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า การที่วัดดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น ซึ่งทางคณะสงฆ์ได้ดำเนินการมาตลอดจนถึงปัจจุบันเป็นการดำเนินงานที่ดี และเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ความสามารถในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับประชาชนและความตั้งใจในการพัฒนาชุมชน พระสงฆ์เป็นบุคคลที่ได้รับการไว้วางใจยอมรับนับถือจากประชาชน วัดและพระสงฆ์เป็นสถาบันที่ประชาชนให้ความเคารพศรัทธา และถือเป็นแนวทางและแบบอย่างในการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตดังนั้น การดำเนินที่พระสงฆ์กระทำอยู่นั้นถือเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ชุมชนและสังคม สร้างความสัมพันธ์ สร้างความรัก และความศรัทธาระหว่างบ้าน วัด และชุมชน สร้างความสงบสุขให้แก่สังคม ทำให้ประชาชนหรือชาวพุทธมีความรู้สึกว่า วัดเป็นที่พึ่งของตนได้ มีพระที่คอยให้คำแนะนำ และชี้แนะหลักธรรมหลักการปฏิบัติให้เป็นคนดีได้ วัดจึงเป็นศูนย์รวมของสังคม^{๑๘}

ดังกล่าวนี้อาจกล่าวได้ว่าภาครัฐจึงควรสนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านความคิดเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารความรู้ และควรตระหนักถึงความสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสื่อบุคคลที่ช่วยสนับสนุนในการพัฒนาชุมชน รัฐควรจัดการอบรมให้พระสงฆ์มีความรู้ในการพัฒนา นอกจากหลักธรรมที่ต้องศึกษา และให้ถือว่าการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนนั้นเป็นนโยบายที่ต้องดำเนินการ เมื่อพระสงฆ์มีความพร้อมแล้ว การดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ในการพัฒนาชุมชนก็จะเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พร้อมกับประสิทธิผลที่จะตามมาในการพัฒนาชุมชนและสังคม

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายสรวุฒิ พัฒรากุล, รองผู้อำนวยการ โรงเรียนแจรงร้อนวิทยา, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายธเนศ แสงโชติ, ที่ปรึกษาชมรมจิตอาสาตอบแทนคุณแผ่นดินเขตราชภูริบูรณ์, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายเทพพร อาจเวทย์, ผู้อำนวยการ โรงเรียนแจรงร้อนวิทยา, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๒ สรุปการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้านการช่วยเหลือ
เกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ	หลักพุทธธรรม	ผลงานการสาธารณสงเคราะห์ทางด้านการช่วยเหลือสนับสนุนกิจการของรัฐหรือเอกชน
วัดทุ่งครุ	สาราณียธรรม ๖ คือ เมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาโมกกรรม สาธารณโภคี สัสสามัญญตา ทักขิสามัญญตา	๑) โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม ๒) พิธีกวนข้าวทิพย์ (กระทรงวัฒนธรรม) ๓) ประเพณีแห่เทียนพรรษา เขตทุ่งครุ ๔) เทศน์มหาชาติ โรงเรียนวัดทุ่งครุ ๕) จัดการประกวดสวดมนต์ทำนองสรภัญญะของโรงเรียนในเขตทุ่งครุ
วัดแจรงร้อน	สาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔	๑) โครงการพุทธบุตร (โรงเรียนแจรงร้อนวิทยา) ๒) โครงการชุมชนปลอดภัยเสพติด ๓) โครงการอาหารกลางวันโรงเรียนวัดแจรงร้อน ๔) โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๕) ทอดผ้าป่าการศึกษา สร้างห้องสมุดโรงเรียนแจรงร้อนวิทยา
วัดสน	สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖	๑) โครงการชุมชนปลอดภัยเสพติด ๒) สนับสนุนการพัฒนาชุมชน ในเขตทุ่งครุ ๓) มอบทุนการศึกษาแก่เด็กยากจน ๔) การอบรมศีลธรรมเด็กนักเรียน โรงเรียนวัดสน
วัดหลวงพ่อบุญ	พรหมวิหาร ๔ สาราณียธรรม ๖	๑) การอบรมเบญจศีล-เบญจธรรม โรงเรียนบางมด (ตันเปาว์วิทยาการ) ๒) โครงการชุมชนปลอดภัยเสพติด ๓) มอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนวัดบางมด ๔) แจกของขวัญเด็ก ตามชุมชนในเขตทุ่งครุ

ตารางที่ ๔.๒ (ต่อ)

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ	หลักพุทธธรรม	ผลงานการสาธารณสงเคราะห์ทางด้านการช่วยเหลือสนับสนุนกิจการของรัฐหรือเอกชน
วัดบางมดโสธราราม	สาราณียธรรม ๖ พรหมวิหาร ๔	๑) โครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ ๒) เทศน์มหาชาติ ๓) บริจาคของขวัญวันเด็ก ๔) โครงการชุมชนปลอดภัยเสพติด

๔.๑.๓ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้านการช่วยเหลือ เกื้อกูลสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุดำเนินการพัฒนาวัดให้เป็นที่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญบุญกุศลรวมทั้งยังก่อสร้างปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดให้มีสวยงาม ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และมีความสะอาดเรียบร้อย เพราะศาสนสมบัติของวัดนั้นเป็นสิ่งที่ประชาชนให้ความเคารพบูชาเป็นอย่างมาก และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ กล่าวได้ว่า พระสงฆ์ในเขตทุ่งครุ เป็นผู้พัฒนาวัด รวมทั้งก่อสร้างปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดให้สวยงาม สะอาด เรียบร้อย ถือว่าเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในการเกื้อกูลสาธารณสมบัติอย่างหนึ่ง ลักษณะของการสาธารณสงเคราะห์ ที่พระสงฆ์หรือวัดดำเนินการในปัจจุบัน คือ การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนน การขุดลอกคูคลอง การสร้างสะพาน ปลูกต้นไม้ การช่วยปกป้องรักษาสิ่งที่เป็นสาธารณสมบัติและการอื่น ๆ เป็นการเกื้อกูลสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติของชาติ เป็นต้น^{๑๙}

พระสงฆ์มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์แก่สังคม และยังมีบทบาทในฐานะผู้ดำรงรักษาวัฒนธรรมและศิลปะของชาติ วัดจึงเป็นที่รวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติและวัฒนธรรม โดยมีการอบรมสั่งสอนและปฏิบัติกันอยู่ในวัด พระสงฆ์จึงมีหน้าที่ในการธำรงรักษาศิลปะและวัฒนธรรมต่าง ๆ ดังนี้

๑) ด้านสถาปัตยกรรม พระสงฆ์ได้ดำเนินการก่อสร้าง เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้แสดงออกถึงศิลปะอันงดงามของชาติ

๒) ด้านประติมากรรม พระสงฆ์ได้ดำเนินการอนุรักษ์ และสร้างขึ้นมา เช่น พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ตลอดจนถึงลวดลายปูนปั้น ช่อฟ้าใบระกา ที่หน้ามุขของโบสถ์ วิหาร เป็นต้น

๓) ด้านจิตรกรรม เช่น จิตรกรรมฝาผนัง ที่มีอยู่ในโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ พระสงฆ์ก็ช่วยกันอนุรักษ์ไว้ บางวัดก็จัดสร้างขึ้นมาใหม่^{๒๐}

พระสงฆ์ในเขตทุ่งครุ อำนวยความสะดวกให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนใช้สถานที่ของวัดเป็นที่ตั้งสาธารณูปการพื้นฐาน เช่น เสไฟฟ้า หม้อแปลงไฟฟ้า เป็นต้น การที่หน่วยงานของรัฐมาขอใช้พื้นที่ของวัดนั้น เป็นหน้าที่ในการช่วยเหลือเกื้อกูลสาธารณสมบัติที่จะดำเนินการได้ เจ้าอาวาสจึงมีหน้าที่จัดการสังคมสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ เช่น

๑) อำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ในการใช้วัดเป็นที่บำเพ็ญกุศล

๒) อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัด ตามวาระและโอกาส

๓) อำนวยความสะดวกในการให้คำปรึกษาและการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้ที่ จะบำเพ็ญกุศลนอกวัด

๔) สร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น สร้างศาลาบำเพ็ญกุศล การสร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ที่เก็บศพ เป็นต้น^{๒๑}

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรจรรณ,ดร., เจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูพิศุทธิ์จันทร์ชัย , เจ้าอาวาสวัดบางมดโสธราราม, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระสิทธิศีลการ, เจ้าคณะเขตทุ่งครุ, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.

ดังนั้นงานสาธารณสงเคราะห์ในด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ พระสงฆ์จึงมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน โดยการเข้าไปแสวงหาการมีส่วนร่วม เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลในส่วนของสาธารณสมบัติ โดยมุ่งเอาผลเพื่อส่วนรวมที่เป็นสาธารณวัตถุ เช่นการสร้างถนน การขุดลอกคูคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างระบบประปา-ไฟฟ้า ซึ่งเน้นสาธารณสมบัติส่วนรวมเป็นหลัก และการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัด การพัฒนาส่วนใหญ่เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้านและทางราชการ โดยวัดมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ เป็นศูนย์รวมแห่งความสามัคคีในการร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาชุมชนและสังคม

ตารางที่ ๔.๓ สรุปการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ทางด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ	หลักพุทธธรรม	ผลงานการสาธารณสงเคราะห์ด้านการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมต่อสาธารณสมบัติ
วัดทุ่งครุ	สังคหวัตถุ ๔ ทศพิธราชธรรม เช่น ทาน ปรีชา ๖	๑) สร้างศาลาที่พักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม ๒) การพัฒนาชุมชน เช่น ขุดลอกคูคลอง ๓) ปลูกต้นไม้ ในสวนสาธารณะเขตทุ่งครุ

ตารางที่ ๔.๓ (ต่อ)

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ	หลักพุทธธรรม	ผลงานการสาธารณสงเคราะห์ด้านการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมต่อสาธารณสมบัติ
วัดแจรงร้อน	สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖	๑) การพัฒนาชุมชน เช่น สร้างถนน ในชุมชน ๒) ติดตั้งอุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น เสาคอมไฟฟ้า (ตามทางเดินสาธารณะในชุมชน) ๓) บริจาคอุปกรณ์ทำความสะอาด สวนสาธารณะ
วัดสน	สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖	๑) การพัฒนาชุมชน เช่น สร้างสะพาน ในชุมชน ๒) บริจาคอุปกรณ์เครื่องมือแก่หน่วยสาธารณสุข ๓) บริจาคต้นไม้ แก่สวนสาธารณะในเขตทุ่งครุ
วัดหลวงพ่อโอภาสี	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔	๑) สมทบทุนซื้อรถพยาบาล ให้โรงพยาบาลของรัฐ ๒) การพัฒนาชุมชน เช่น การขุดลอกคูคลอง ๓) ปรับภูมิทัศน์บริเวณวัดและชุมชนรอบ ๆ วัด
วัดบางมดโสธราราม	สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔	๑) การพัฒนาชุมชน เช่น สร้างถนน ทางเดินสาธารณะในชุมชนรอบวัดและใกล้เคียง ๒) มอบทุนในการจัดซื้ออุปกรณ์ดับเพลิงแก่หน่วยงานสาธารณสุข ๓) ปลูกต้นไม้ ในสวนสาธารณะเขตทุ่งครุ

๔.๑.๔ ผลงานการสาธารณสงเคราะห์ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลในกาลอันสมควร

คณะสงฆ์ในเขตทุ่งครุเป็นผู้ดำเนินการชักชวนประชาชนในการบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ อุปโภคบริโภคที่จำเป็นในการยังชีพ เช่น อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค เป็นต้น ในคราวที่ประชาชน ประสบภัยพิบัติ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วมหรือในคราวที่หนาวจัด พระสงฆ์ได้ให้ความสำคัญในการช่วยเหลือประชาชนในคราวประสบทุกข์ภัย เพราะตระหนักดีว่าพระสงฆ์และชาวบ้านต้องพึ่งพาอาศัยกัน วัดและพระสงฆ์อยู่ได้ก็เพราะประชาชนให้การอุปถัมภ์ค้ำชู ประชาชนดำเนินชีวิตด้วยความสุข ก็ต้องอาศัยพระสงฆ์ในการอบรมบ่มนิสัย และขัดเกลาจิตใจ กล่าวได้ว่าพระสงฆ์เป็นผู้ชักชวนประชาชนให้มาบริจาคสิ่งของแก่ผู้ประสบภัยพิบัตินั้น เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนในคราวประสบความทุกข์ยาก

จะกล่าวถึงลักษณะการสาธารณสงเคราะห์ที่พระสงฆ์หรือวัดดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนี้ เช่น การช่วยเหลือประชาชนในเวลาที่ต้องการช่วยเหลือ เช่น เวลาประสบภัยพิบัติ ประสบอุบัติเหตุ ประสบภัยธรรมชาติ หรือแม้ในยามปกติ ก็ให้การสงเคราะห์ตามโอกาส เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการ สงเคราะห์คนยากไร้และเด็กด้อยโอกาส เป็นต้น^{๒๒}

จากการสัมภาษณ์พระครูปรีชาสุตากร ผู้ดำเนินการในด้านนี้ได้กล่าวว่า การช่วยเหลือประชาชนนั้นทำได้หลายรูปแบบ ในส่วนของวัดทุ่งครุนี้ได้ทำการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ หรือผู้ที่มีฐานะยากจนในคราวที่บุคคลในครอบครัวหรือญาติพี่น้องเสียชีวิตลง ไม่มีเงินที่จะจัดการศพและบำเพ็ญกุศล บางรายต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ ทางวัดได้เล็งเห็นปัญหานี้ ท่านพระครูสุนทรจารุวรรณ เจ้าอาวาสวัดทุ่งครุได้มีดำริในการจัดตั้งฅาปนกิจสงเคราะห์ขึ้น โดยมีจุดประสงค์จะช่วยเหลือประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบ ๆ วัด และบริเวณใกล้เคียง ในกรณีที่มีคนเสียชีวิตลงก็จะนำเงินตรงนี้ไปช่วยเหลือ เงินที่ได้ก็มาจากสมาชิกคนละ ๑๐๐ บาท ถ้าจำนวนสมาชิกมากก็ได้มาก มอบเงินภายใน ๗ วัน ทางญาติสามารถเบิกเงินล่วงหน้าได้จำนวนเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท เพื่อไปจัดงานศพ โดยเจ้าอาวาสจะเป็นผู้มอบให้ ในปัจจุบันนี้ถ้าเสียชีวิตจะได้เงินประมาณ ๑๑๐,๐๐๐ บาท โครงการนี้ได้รับการตอบรับจากประชาชนเป็นอย่างดี เพราะเวลาเมื่อเสียชีวิตลงไม่ต้องมีความกังวลใจเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดงาน และถ้ามีเงินเหลือจากการจัดงาน ก็ยังใช้เป็นทุนสำหรับยังชีพหรือใช้ในการศึกษาของบุตรหลานได้อีก ทางวัดตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะเพิ่มสมาชิกให้ได้ ๑,๕๐๐ คน เพื่อให้ การช่วยเหลือประชาชนได้ทั่วถึงมากขึ้น งานฅาปนกิจสงเคราะห์ของวัดทุ่งครุ นั้นดำเนินไปด้วยดี จะกล่าวได้ว่าเป็นการช่วยเหลือประชาชนให้พ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน อย่างเป็นรูปธรรมอีกลักษณะหนึ่ง^{๒๓}

พระสงฆ์เขตทุ่งครุดำเนินการช่วยเหลือเกื้อกูลเกื้อกูลประชาชน ซึ่งเป็นบทบาทและหน้าที่อันสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคมในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ในปัจจุบันที่เห็นเป็นรูปธรรม คือ

๑) ด้านสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ การสงเคราะห์ทางด้านจิตใจ เช่น การแสดงพระธรรมเทศนาให้ประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้และเข้าใจสภาวะการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต รู้หลักความจริงของ

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุทธิ โชติคุณ, เจ้าอาวาสวัดสน, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูปรีชาสุตากร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

ธรรมชาติ จะได้ไม่ต้องทุกข์มากนักในเมื่อต้องพบเจอกับปัญหาและอุปสรรคของชีวิต พระสงฆ์ให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ไขปัญหา โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเมื่อสงเคราะห์ทางด้านจิตใจแล้ว บางคราวต้องสงเคราะห์ทางด้านกายภาพ คือ วัตถุสิ่งของหรือปัจจัย ๔ เช่น การให้ที่พักอาศัยแก่ผู้ประสบสาธารณภัย การให้ประชาชนที่ยากไร้เช่าที่ดินของวัดในราคาถูก เพื่อปลูกสร้างที่พักอาศัย โครงการอาหารกลางวันเด็กด้อยโอกาส เป็นต้น

๒) ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม วัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน พระสงฆ์จึงมีฐานะเป็นผู้นำชุมชน ในการพัฒนาและช่วยเหลือสังคม เช่น จัดกิจกรรมอบรมเด็กและเยาวชนในเรื่องของสิ่งแวดล้อม เป็นที่ฝึกอบรมอาชีพ จัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ เป็นต้น^{๒๔}

พระสงฆ์สงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ มาตลอด เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นโรงเรียน โรงพยาบาล เป็นแหล่งรวบรวมของศิลปวัฒนธรรม และเป็นแหล่งการเรียนรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ บ้านต้องพึ่งวัด และวัดก็ต้องพึ่งบ้าน นั้นมีมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ในคราวที่ชาวบ้านประสบทุกข์ พระสงฆ์ก็ต้องเข้าไปช่วยเหลือเยียวยาให้คลายจากความทุกข์ ในคราวน้ำท่วมพระสงฆ์ท่านก็ได้ออกไปเยี่ยมเยียนและนำสิ่งของไปแจก ซึ่งเป็นขวัญและกำลังใจให้ชาวบ้านที่ประสบทุกข์ได้มีกำลังใจในการที่จะต่อสู้ชีวิต ชาวบ้านจะรู้สึกได้ว่าในคราวลำบากเดือดร้อน พระสงฆ์ก็ยังอยู่เคียงข้างคอยช่วยเหลือเสมอ ไม่ได้ทอดทิ้งกัน^{๒๕}

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผลจากการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลในกาลอันสมควร เป็นการช่วยเหลือในขณะที่ประชาชนได้รับความลำบากเดือดร้อนในเรื่องต่าง ๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาพระสงฆ์ และพระพุทธศาสนา ประชาชนเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการธำรงไว้ซึ่ง สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ให้เจริญยั่งยืนสืบไป

ตารางที่ ๔.๔ สรุปการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลในกาลอันสมควร

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ	หลักพุทธธรรม	ผลงานการสาธารณสงเคราะห์ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไปในกาลอันสมควร
วัดทุ่งครุ	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖	๑) โครงการฌาปนกิจสงเคราะห์ วัดทุ่งครุ ๒) สงเคราะห์ผู้ประสบภัยน้ำท่วม ๓) โครงการอาหารกลางวันเด็กด้อยโอกาส
วัดแจ้งร้อน	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖	๑) อบรมการฝึกปฏิบัติกรรมฐาน ๒) สงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติ ไฟไหม้ น้ำท่วมฯ ๓) มูลนิธิเทวา ปากาโร สงเคราะห์พระภิกษุสงฆ์
วัดสน	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖	๑) สงเคราะห์ประชาชนที่ยากจนในชุมชนวัดสน ๒) สงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติ ๓) กองทุนสงเคราะห์คนชราและทุพพลภาพ

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระปลัดสุชาติ ธมมสโร, เลขานุการเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูสุทธิญาณโณภาส, เจ้าอาวาสวัดหลวงพ้อโอภาสี, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๔ (ต่อ)

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ	หลักพุทธธรรม	ผลงานการสาธารณสงเคราะห์ด้านการช่วยเหลือ เกื้อกูลประชาชนทั่วไปในกาลอันสมควร
วัดหลวงพ่โอภาสี	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม	๑) สงเคราะห์เด็กนักเรียนที่ยากจนขาดแคลนใน ต่างจังหวัด (อาหาร เสื้อผ้า ทุนการศึกษาฯ) ๒) สงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติ ๓) สงเคราะห์ชุมชน นำสิ่งของไปแจกและมอบ คำปรึกษาในเบื้องต้นแก่ผู้ป่วยติดเตียง /ผู้พิการ
วัดบางมดโสธราราม	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖	๑) บริจาคโลงศพ แก่คนไร้ญาติ คนยากจน ๒) สงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติ ๓) สงเคราะห์ชุมชน นำสิ่งของไปแจกแก่ชาวบ้าน

๔.๑.๕ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ด้านการให้อาการ และสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์

พระสงฆ์ดำเนินการให้อาการและสถานที่ของวัดให้ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ โดยแต่ละวัดได้อำนวยความสะดวกอย่างเต็มที่ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า อาคารสถานที่ภายในวัดควรดำเนินการให้เกิดประโยชน์ ดังนี้^{๒๖}

๑. เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระรัตนตรัย ถือเป็นหลักสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ มี พระพุทธรูป พระธรรม และพระสงฆ์

๒. เพื่อเป็นที่ให้การศึกษาเล่าเรียน เช่น มีโรงเรียนอยู่ในวัดให้การศึกษาทางโลกและโรงเรียนปริยัติธรรมให้การศึกษาทางธรรมเป็นต้น

๓. เพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชน ในการทำบุญกุศล พบปะสนทนากันในงานตาม ประเพณีหรือใช้เป็นที่ประชุม และทางราชการใช้เป็นหน่วยอบรมประชาชนในเรื่องต่าง ๆ

๔. เพื่อเป็นสถานที่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น เช่น ลวดลายศิลปกรรม ของโบสถ์ วิหาร หรือภาพวาดฝาผนัง รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เช่น เทศน์ มหาชาติ พิธีกวนข้าวทิพย์ เป็นต้น

๕. เพื่อเป็นที่พึ่งของประชาชน ทั้งทางด้านจิตใจ และทางวัตถุสิ่งของ เมื่อชาวบ้านมีความทุกข์เดือดร้อนไม่สบายใจก็เข้าวัดหาพระ เพื่อขอคำแนะนำในการแก้ไขปัญหา หรือปรึกษาหารือเกี่ยวกับเรื่องพิธีการต่าง ๆ ทางศาสนา ตลอดจนในคราวประสบทุกข์ภัย ทางวัดก็ให้การช่วยเหลือในด้านปัจจัย ๔ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของชาวบ้าน วัดจึงเป็นที่พึ่งของประชาชนตลอดมา

การที่พระสงฆ์จัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชน ทั้งในด้านการศึกษาและ การการใช้สถานที่ของวัดให้เป็นสาธารณประโยชน์ ที่ควรจัดภายในสถานที่ของวัด ได้แก่^{๒๗}

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรจรรณ,ดร., เจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูโสภณกิตติวิบูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

๑. วัดที่มีที่ดินควรให้มีการจัดตั้ง โรงเรียน เพื่อให้นักเรียน ครูอาจารย์ และผู้ปกครองของเด็ก ได้มาเข้าวัดทำบุญ ฟังเทศน์ ฟังธรรมใกล้ชิดพระพุทธศาสนามากขึ้น

๒. วัดควรตั้งสถานพยาบาล ไว้ในเขตวัด จะเล็กหรือใหญ่ เช่น สถานือนามัยหรือโรงพยาบาล ก็ตามแต่ปัจจัยและพื้นที่จะเอื้ออำนวย

๓. วัดควรมีห้องสมุดสำหรับประชาชนคนทั่วไปเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ในวิชาการต่าง ๆ

๔. วัดควรมีอาคารสถานที่ในการที่จะจัดกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น ศูนย์ฝึกอบรมอาชีพ ศูนย์ประสานงานของชุมชน หรือเป็นที่ให้ประชาชนมารับบริการจากภาครัฐ เป็นต้น

๕. วัดเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือประชาชนในคราวประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม เป็นต้น

พระสงฆ์ได้ช่วยเหลือทางด้านการสงเคราะห์ประชาชนทั้งทางด้านการศึกษาและวัตถุสิ่งของ จากการสัมภาษณ์พระครูพิศุทธิ์จันทรังษี เจ้าอาวาสวัดบางมดโสธราราม ได้กล่าวไว้ว่า ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนนั้นทางวัดก็ได้ทำหลาย ๆ อย่าง เช่นการบริจาคโรงศพให้แก่คนยากจน คนไร้ญาติ หรือการบวชฟรี ซึ่งเป็นโครงการที่คิดมานานแล้ว มีคนมาสมัครกันมาก แต่ทางวัดมีข้อแม้ว่า บวชฟรี คือการบวชเรียน ไม่ใช่การบวชแก้บน หรือบวช ๑๐ วัน ๑๕ วัน ไม่มีประโยชน์อะไร มันจะไม่ได้อะไรเลย บวชแล้วต้องศึกษาเล่าเรียน นักธรรมก็ดี บาลีก็ได้ จะได้รู้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา จะบวชนานเท่าไรก็ไม่มีใครว่า เพราะบวชแล้วมาเพื่อศึกษาเล่าเรียน ส่วนอีกโครงการหนึ่งก็คือ โครงการหมู่บ้านศีล ๕ ก็ได้ลงพื้นที่ชุมชนบริเวณใกล้เคียง ได้พูดคุยกับชาวบ้าน และสอนธรรมะเบื้องต้นที่ง่าย ๆ เช่น อานิสงส์ของการรักษาศีล หรือศีล ๕ ข้อนั้นให้ถือข้อใดข้อหนึ่งก็ได้ ซึ่งไม่เป็นการยากเกินไป ใน ๕ ข้อรับ ๑ ข้อก็ยังมี และก็ได้แจกสิ่งของเครื่องใช้ให้กับชาวบ้านประมาณ ๕ ถึง ๖ ชุมชน นอกจากนี้ยังได้รวบรวมสิ่งของบริจาคให้แก่ผู้ที่ประสบภัยน้ำท่วมในต่างจังหวัดตลอดจนในกิจกรรมที่อนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม เช่น เทศน์มหาชาติ สวดมนต์ข้ามปี ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติอุปสมบทเฉลิมพระเกียรติ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น ในปัจจุบันนี้ทางวัดได้สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นมา และเป็นสำนักเรียนคณะเขตทุ่งครุ มีความประสงค์จะให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เพิ่มมากขึ้น โดยมีการจัดตั้งกองทุนพระภิกษุสามเณรที่เรียนบาลี เพื่อสนับสนุนอย่างเต็มที่ เพราะในปัจจุบันการเรียนภาษาบาลีนั้นมีน้อยมากจนนับว่าเป็นจุดอ่อนของพระสงฆ์เขตทุ่งครุ จึงได้ดำเนินการตามนโยบายของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ ให้มีการเรียนการสอนภาษาบาลีขึ้นมานี้^{๒๘}

ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่กุลประชาชนและให้อาคารสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ ในด้านการศึกษา จากการสัมภาษณ์พระครูใบฎีกาสุทธิ โชติคุณ เจ้าอาวาสวัดสนได้ให้ข้อมูลไว้ว่า ทางวัดได้อนุญาตให้ตั้งโรงเรียน กศน. ขึ้นภายในวัดโดยให้ใช้อาคารและศาลาเป็นที่เรียนที่สอน และทางวัดยังมีศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน อยู่ภายในวัด ทำให้เป็นการสนับสนุนการศึกษาของเด็กและเยาวชนตลอดจนประชาชนทั่วไปที่มีความต้องการศึกษาเล่าเรียน และยังช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองที่ไม่มีเวลาดูแลบุตรหลานที่ยังเป็นเด็กเล็ก เพราะต้องออกจากบ้านแต่เช้าเพื่อไป

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูพิศุทธิ์จันทรังษี, เจ้าอาวาสวัดบางมดโสธราราม, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

ทำงานหาเลี้ยงชีพได้เบาใจว่ามีพระและครูช่วยดูแลบุตรหลานของตน นอกจากนี้ทางวัดได้มีการจัดตั้งมูลนิธิขึ้นมา คือ มูลนิธิพระครูศีลนิवासโดยมีจุดประสงค์ช่วยเหลือประชาชนที่ประสบความเดือดร้อน และสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชน รวมถึงการช่วยเหลือในด้านสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนที่อยู่บริเวณรอบวัดและใกล้เคียง เพื่อให้ชุมชนมีความรักในพระพุทธศาสนาและเกิดความสามัคคี^{๒๙}

ในการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนและใช้อาคารสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์จากการสัมภาษณ์ พระปลัดสุชาติ ธมมสโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหลวงพ้อโอภาสี ได้กล่าวว่า ทางวัดและคณะสงฆ์ของวัดโอภาสี นำโดยหลวงพ้อพระครูสุทธิญาณโณภาส ท่านเจ้าอาวาสเป็นประธาน ในโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ได้นำสิ่งของเครื่องอุปโภคและบริโภคไปแจกชุมชนที่อยู่รอบ ๆ วัดและบริเวณใกล้เคียง และได้ไปเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงพร้อมมอบเงินช่วยเหลือค่ารักษาในเบื้องต้น นอกจากนี้ยังได้นำข้าวสารอาหารแห้งไปแจกประชาชนที่อยู่ในต่างจังหวัด และถิ่นทุรกันดารเป็นประจำทุกปีพร้อมมอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนที่ยากจน ส่วนประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ เช่น น้ำท่วม ก็นำสิ่งของไปแจก นำไปเป็นการส่วนตัว หลวงพ้อเจ้าอาวาสไปแจกเอง ส่วนทางวัดก็ได้มีมูลนิธิศาลเจ้าหลวงพ้อโอภาสีจัดงานทั้งกระจาดทุกปี เพื่อสงเคราะห์คนยากจน ส่วนญาติโยมที่นำทั้งปัจจัยและสิ่งของมาทำบุญนั้นพื้นฐานมาจากความศรัทธาหลวงพ้อโอภาสี ซึ่งทางวัดก็ได้เริ่มพัฒนาด้านสถานที่และการก่อสร้างศาลา อาคาร เพื่อเป็นสถานที่รองรับสำหรับดำเนินกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ เช่น การอุปสมบทหมู่ การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น เพราะปัจจุบันทางวัดมีปัญหาด้านอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ นอกจากดำเนินงานดังกล่าวแล้วทางเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์มีแนวคิดที่จะก่อสร้างโรงพยาบาล และโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เจ็บไข้ได้ป่วยให้มีที่รักษาพยาบาล และเพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียนแก่พระภิกษุและสามเณรให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา^{๓๐}

ดังนั้นการให้อาคารสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ เช่น การจัดตั้งสถานศึกษา สถานพยาบาล ห้องสมุด อุทยานแห่งการเรียนรู้ เป็นศูนย์ฝึกอาชีพ เป็นสถานที่ประชุมของหน่วยงานราชการและชาวบ้านในการพัฒนาชุมชน เป็นสถานที่ให้ประชาชนมารับบริการจากภาครัฐ เป็นสถานที่อบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน ใช้เป็นสถานที่ให้ประชาชนที่ประสบสาธารณภัยเข้าพักพิงในอาคาร หรือสถานที่ของวัด เป็นสถานที่รวบรวมปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคส่งไปให้แก่ผู้ประสบสาธารณภัย โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำที่สำคัญในการดำเนินการช่วยเหลือสังคม และเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัด บ้าน โรงเรียน หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ เพื่อพัฒนาชุมชนและสังคมต่อไป

ตารางที่ ๔.๕ สรุปการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ด้านการให้อาคารและสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ	หลักพุทธธรรม	ผลงานสาธารณสงเคราะห์ด้านการให้อาคารและ

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุทธิ โชติคุณ, เจ้าอาวาสวัดสน, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระปลัดสุชาติ ธมมสโร, เลขานุการเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

		สถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์
วัดทุ่งครุ	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖ ทศพิธราชธรรม	๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรม ๒) โครงการอบรมพระนวกภูมิ เขตทุ่งครุ ๓) จัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ๔) ศูนย์กลางรวบรวมสิ่งของบริจาคช่วยเหลือผู้ ประสบภัยน้ำท่วม เขตทุ่งครุ ๕) สถานที่ฉีดวัคซีนสุนัข /อบรมสุนัข ๖) สวดมนต์ข้ามปี/ปฏิบัติจิตภาวนา
วัดแจรงร้อน	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖	๑) จัดตั้งโรงเรียนวัดแจรงร้อน ๒) โครงการธรรมะในสวน ๓) โครงการบวชต้นไม้ ปลุกป่าเฉลิมพระเกียรติ ๔) ศูนย์ประสานงานชุมชนแจรงร้อน ๕) สวดมนต์ข้ามปี/ปฏิบัติจิตภาวนา

ตารางที่ ๔.๕ (ต่อ)

คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ	หลักพุทธธรรม	ผลงานสาธารณสงเคราะห์ด้านการให้อาการและสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์
วัดสน	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖	๑) จัดตั้งโรงเรียนวัดสน ๒) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กศน.เขตราชบุรีบูรณะ ๓) ชมรมผู้สูงอายุวัดสน/กลุ่มแม่บ้านวัดสน ๔) ฝึกอบรบอาชีพแก่ประชาชน ๕) สวดมนต์ข้ามปี/ปฏิบัติจิตภาวนา
วัดหลวงพ่อบุญรอด	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖	๑) ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ ๒) สถานที่ฉีดวัคซีนสุนัข/อบรมสุนัขตามชุมชน ๓) ส่งเสริมการฝึกอาชีพในชุมชนบางมด ๔) สวดมนต์ข้ามปี/ปฏิบัติจิตภาวนา
วัดบางมดโสมนัส	พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ สาราณียธรรม ๖	๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรม สำนักเรียนเขตทุ่งครุ ๒) อุปสมบทหมู่เฉลิมพระเกียรติ ๓) สถานที่อบรมสาธารณสุขพื้นฐานชุมชน ๔) จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน เยาวชน และประชาชนทั่วไป ๕) สวดมนต์ข้ามปี/ปฏิบัติจิตภาวนา

ดังได้กล่าวมาแล้ว วัดและพระสงฆ์ได้ดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์เป็นงานที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านได้ให้ความเห็นว่า โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ที่วัดต่าง ๆ ได้ดำเนินการจัดนั้นเป็นโครงการที่ดี มีประโยชน์ เด็กนักเรียนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้รับการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ให้พระพุทธรูปศาสนาเข้ามาใกล้กลมเกลียวจิตใจ และยังมีโอกาสได้ช่วยเหลือผู้ปกครองทั้งหลายที่มีฐานะยากจน ให้ได้ส่งบุตรหลานมาศึกษาหาความรู้ บางวัดยังมีการสอนภาษาอังกฤษให้แก่สามเณรอีกด้วยโครงการนี้เป็นโครงการที่ดียังอยากจะเห็นทุกวัดได้ดำเนินการต่อไป ถ้ามีโครงการเมื่อไหร่ ผู้ปกครองก็จะให้การสนับสนุนทุกครั้ง รวมถึงหน่วยงานราชการเช่น สำนักงานเขตต่าง ๆ ก็จะเข้ามาสนับสนุนและคอยอำนวยความสะดวกให้ เพราะถือว่าเป็นโครงการสำคัญและมีประโยชน์มาก^{๓๑}

พระสงฆ์ดำเนินการสาธารณสงเคราะห์ในด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาทางด้านจิตใจให้แก่เยาวชนและประชาชนนั้นสำคัญมาก พระสงฆ์ได้ดำเนินการกิจกรรมให้การอบรมแก่เด็กนักเรียน เยาวชนและบุคคลทั่วไปในโครงการต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้นได้ให้หลักธรรมคำสอนทั้งคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้นำไปประพฤติและปฏิบัติตาม เท่ากับว่าเป็นการปลูกจิตสำนึกที่ดีให้แก่เยาวชนและคนเหล่านั้น ให้ได้มีโอกาสทำความดี

^{๓๑}สัมภาษณ์ นายไสว โชติกะสุภา, อดีตสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑.

เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม มีความรักในท้องถิ่นของตน และช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ในปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าเด็กและเยาวชน ตลอดทั้งประชาชนเป็นจำนวนมาก ได้มีความเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ช่วยเหลือสังคม ที่เรียกกันว่า จิตอาสานั้นมีมากขึ้น การมาทำงานด้านจิตอาสานั้นมาด้วยความสมัครใจที่จะช่วยเหลือสังคม และอยากเห็นคนในสังคมมีความสุขมากยิ่งขึ้น^{๓๒}

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนายปรีชา จตุพรตั้งเจริญ ที่ได้กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์ในงานด้านสาธารณสงเคราะห์นั้นมีมากขึ้น จะเห็นได้จากการช่วยเหลือผู้ประสบภัย เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม หรือคนยากคนจน คนเจ็บไข้ได้ป่วยรวมถึงผู้พิการ พระสงฆ์ท่านจะให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือด้วยจิตเมตตา ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ อาหาร ยา และเงินที่ได้มาจากการบริจาคของญาติโยม เพื่อนำมาบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ประสบภัย บางวัดยังให้เป็นที่พักอาศัยชั่วคราว และวัดยังให้ความสะดวกในเรื่องอาหารการกินอีกด้วยด้วยการสงเคราะห์ทางด้านจิตใจนั้นมีความจำเป็นอย่างมาก เช่น โครงการหมู่บ้านศีล ๕ ถ้าประชาชนมีศีลธรรมประจำใจแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ก็จะลดลง โดยเฉพาะศีลข้อ ๕ การไม่ดื่มสุราและเสพยาเสพติด เพราะอุบัติเหตุบนท้องถนนทุกวันนี้เกิดขึ้นเพราะความประมาท ขาดสติ จากการดื่มสุราเมาแล้วขับ หรือเสพยาเสพติด เช่น ยาบ้า จนเกิดอาการหลอนหรือหลับใน ทำให้เกิดอุบัติเหตุสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก ถ้าทุกคนมีศีลในข้อนี้แล้ว จะช่วยลดความสูญเสียจากอุบัติเหตุได้อย่างมาก^{๓๓}

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ไขในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ มีดังนี้

๑. ปัญหาและแนวทางการแก้ไขงานสาธารณสงเคราะห์ในด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล พบว่า

(๑) ปัญหาการขาดแผนงาน และการกระจายงานและการช่วยเหลือแก่ชุมชนไม่ทั่วถึง จึงควรวางแผนงาน และปรับปรุงการทำงานให้ขยายวงกว้างมากขึ้น

(๒) ความโปร่งใสในเรื่องของเงินบริจาค วัดจึงควรทำบัญชีและชี้แจงรายละเอียดของเงินบริจาคให้ประชาชนได้ทราบโดยทั่วถึง

(๓) ทางวัดไม่มีเงินงบประมาณในการสงเคราะห์ประชาชน จึงควรตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ

(๔) การขาดความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน จึงควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น

๒. ปัญหาและแนวทางการแก้ไขงานสาธารณสงเคราะห์ในด้านการดำเนินการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น พบว่า

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายธนศ แสงโชติ, ที่ปรึกษาชมรมจิตอาสาตอบแทนคุณแผ่นดินเขตราชบุรีบูรณะ, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายปรีชา จตุพรตั้งเจริญ, รองหัวหน้าจุด สน.ราชบุรีบูรณะ อาสาสมัครมูลนิธิร่วมกตัญญู, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๑.

(๑) พระสงฆ์ดำเนินงานสาธารณประโยชน์ต่อผู้อื่นและให้คำแนะนำประชาชนที่เข้ามาหาน้อยไป เพราะความรู้ในหลักธรรมคำสอนไม่มากพอ พระสงฆ์จึงควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอทั้งทางโลกและทางธรรม

(๒) จัดกิจกรรมในการช่วยเหลือชุมชนน้อยไปและไม่ต่อเนื่อง จึงควรจัดกิจกรรมที่เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นและต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ

(๓) ในการพัฒนาชุมชนวัดและพระสงฆ์ขาดการมีบทบาทเท่าที่ควรในการพัฒนาชุมชน จึงควรให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทมากขึ้นและเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน

๓. ปัญหาและแนวทางการแก้ไขงานสาธารณสงเคราะห์ในด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติพบว่า

(๑) การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในงานด้านสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ เช่น สร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง ปลูกต้นไม้ เป็นต้น นั้นน้อยไป จึงต้องเพิ่มการมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในงานด้านนี้ให้มากยิ่งขึ้น

(๒) ขาดการบำรุงรักษาสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ พระสงฆ์กับชุมชนจึงควรช่วยกันดูแลเอาใจใส่และบำรุงรักษาให้มีสภาพที่ดีอยู่เสมอ

(๓) การขาดความรู้ในการอนุรักษ์ศาสนสถานอื่นเป็นสาธารณสมบัติ พระสงฆ์กับชุมชนควรศึกษาหาความรู้ในการอนุรักษ์ศาสนสถาน และร่วมกันมือกันในการดูแลรักษาให้ดำรงอยู่ต่อไป

๔. ปัญหาและแนวทางแก้ไขงานสาธารณสงเคราะห์ในด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนในกาลอันสมควร พบว่า

(๑) การพัฒนาทางด้านจิตใจให้กับประชาชนนั้น พระสงฆ์ยังช่วยเหลือไม่มากพอจึงควรเพิ่มเติมหรือจัดกิจกรรมในเรื่องหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนให้มากขึ้น

(๒) การพัฒนาตามแนวทางที่ว่า บ้าน วัด โรงเรียน ยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร จึงควรมีการประสานงานกันระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น

๕. ปัญหาและแนวทางการแก้ไขงานสาธารณสงเคราะห์ในด้านการให้อาการสถานที่ของวัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ พบว่า

(๑) อาคารสถานที่ของวัดเพื่อใช้เป็นสาธารณประโยชน์มีบริการไม่เพียงพอเช่น ห้องสมุด สถานพยาบาล เป็นต้น ทางวัดกับประชาชนจึงควรหาทุนมาสนับสนุนในงานด้านนี้

(๒) การขาดบุคลากรในการให้ความรู้ในกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ที่จัดขึ้นที่วัด เช่น พระวิทยากร เป็นต้น จึงควรฝึกอบรมและเตรียมความพร้อมให้แก่พระสงฆ์ให้มีทักษะในด้านต่าง ๆ พัฒนาความรู้ ความสามารถ ให้มาเป็นพระวิทยากรเพื่อดำเนินงานในด้านสาธารณประโยชน์นี้

ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่าในการดำเนินงานในด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ เป็นการดำเนินกิจการให้เป็นสาธารณประโยชน์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชน ซึ่งได้ดำเนินการแล้วอย่างเป็นรูปธรรม และที่สำคัญต้องปรับประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมอันเหมาะสมมี หลักสังคหวัตถุธรรมหลักสาราณียธรรม และหลักพรหมวิหารธรรม ฯลฯ มาใช้ในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักว่าให้คณะสงฆ์ได้ถือปฏิบัติดำเนิน

การช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญ การดำเนินในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ จึงต้องเน้นไปในทิศทางที่เกี่ยวกับการให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนในชุมชนและสังคม ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อการพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านกายภาพ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของ ให้มีความสมดุลทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำที่สำคัญในการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันจะนำความสุขมาสู่ประชาชน สังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

๔.๒ ประโยชน์ของงานด้านสาธารณสงเคราะห์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม

การดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ทำให้เกิดประโยชน์ที่ดีต่อประชาชนที่ได้รับผลในด้านนี้ไม่ว่าจะเป็นระดับของบุคคลและระดับชุมชน ทำให้ประชาชนได้มีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไปได้ในภายภาคหน้า

๔.๒.๑ ประโยชน์ระดับบุคคลและระดับชุมชน

ในการดำเนินงานในด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ เป็นการดำเนินกิจการให้เป็นสาธารณประโยชน์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชน ซึ่งได้ดำเนินการแล้วอย่างเป็นรูปธรรม และที่สำคัญต้องปรับประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม อันเหมาะสมมี หลักสังคหวัตถุธรรม หลักสารณียธรรม และหลักพรหมวิหารธรรม ฯลฯ มาใช้ในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักกว่าให้คณะสงฆ์ได้ถือปฏิบัติดำเนิน การช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญ การดำเนินในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ จึงต้องเน้นไปในทิศทางที่เกี่ยวกับการให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนในชุมชนและสังคม ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง โดยการสงเคราะห์นั้นต้องคำนึงความเหมาะสมและกาลเทศะ เพื่อการพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านกายภาพ ให้มีความสมดุลทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำที่สำคัญในการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันจะส่งผลให้ประชาชน สังคมและประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

นอกจากนี้ได้พูดถึงบทบาทของพระสงฆ์ทางสังคมสงเคราะห์ที่ทำได้ที่ดีที่สุด คือ บทบาทด้านการศึกษา การสาธารณสุข การพัฒนาจิตใจประชาชน การสงเคราะห์ทางจิตและการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

๑. บทบาทด้านการศึกษา วัดให้สถานที่ที่เป็นโรงเรียนและอาคารเรียน พระสงฆ์เป็นผู้สอนและอบรมเยาวชนให้รู้หนังสือ ให้เป็นผู้มีศีลธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม อนุเคราะห์

การจัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนวัยเรียน ชักชวนชาวบ้านให้สนับสนุนด้วยทุนการศึกษาและอุปกรณ์การเรียน

๒. บทบาทด้านการสาธารณสุข พระสงฆ์ทั้งในอดีตและปัจจุบันในการรักษาพยาบาลแก่ชาวบ้านในทุกระดับความเจ็บป่วย โรคบางโรคหายด้วยแรงศรัทธาที่ผู้ป่วยมีต่อพระสงฆ์

๓. บทบาทด้านการพัฒนาจิตใจประชาชน พระสงฆ์ให้ธรรมทานแก่ประชาชน จิตใจที่พัฒนาแล้วจะไม่วุ่นวายจะเข้าใจในความหมายของคำว่า “ธรรมย่อมคุ้มครองผู้ประพฤติธรรม” นอกจากนี้การสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ก็สามารถช่วยให้เกิดความสุขสงบทางจิตได้มาก

๔. บทบาทด้านการสงเคราะห์ทางจิต ด้านนี้พระสงฆ์มีบทบาทและมีส่วนช่วยสุขภาพจิตของประชาชนได้มาก งานสังคมสงเคราะห์ที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรง คือ งานสงเคราะห์ทางจิตใจเป็นหลัก

๕. บทบาทด้านการพัฒนาท้องถิ่น ในชนบทพระสงฆ์มีบทบาทมากในฐานะผู้นำด้านการเสนอความคิดริเริ่ม และระดมความร่วมมือของชาวบ้านในการพัฒนาต่าง ๆ ต้องอาศัยวัดและพระสงฆ์ วัดเป็นของประชาชนเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณีของชาวบ้าน พระภิกษุสามเณรในวัดมีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญบำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและที่วัด^{๓๔}

ประโยชน์ในระดับชุมชนด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ และมีผลวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหายาเสพติดในปัจจุบันเริ่มเข้าไประบาดในชุมชน สถานศึกษา ทำให้เยาวชนมีโอกาสเข้าไปใกล้อันตรายมากขึ้น บางคนหลงผิดเข้าไปเสพยาเสพติด เพราะมีปัญหาส่วนตัว จึงต้องการลองเสพ บางคนถูกเพื่อนชักชวนบ้าง อยากลองบ้าง จากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ปัญหาเหล่านี้คือ สาเหตุของการเข้าไปเสพยาเสพติด พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการช่วยป้องกันยาเสพติดโดยการนำหลักธรรมไปพัฒนาเยาวชน และดำเนินกิจกรรมที่จะทำให้เยาวชนและคนในชุมชนให้พ้นจากยาเสพติด พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการปลูกจิตสำนึก ใช้เทคนิคในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนด้วยการเทศนา การบรรยายธรรม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนโดยมีเป้าหมายให้ชุมชนเป็นเขตปลอดอบายมุขและยาเสพติด โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาลดและป้องกันยาเสพติด พร้อมร่วมมือกับภาครัฐ เพื่อที่จะสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งและปลอดภัยจากยาเสพติด

ในข้อความข้างต้นได้กล่าวถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ในด้านการสงเคราะห์ทางการศึกษาอยู่ ๒ ประการ คือ^{๓๕}

๑. หน้าที่ในการแนะนำสั่งสอน คือ การให้การศึกษาแก่ประชาชนเผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน โดยเฉพาะในด้านการดำรงชีวิตที่ดีงาม ชีวิตที่ประเสริฐ ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

^{๓๔} สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ, “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพระพุทธศาสนากับปรัชญาพื้นฐานของสังคมสงเคราะห์”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๔), หน้า ๑๘.

^{๓๕} กองแผนงาน กรมการศาสนา, รายงานสภาพสังคมไทยด้านบทบาทของพระสงฆ์ในการให้การสวัสดิภาพหรือสงเคราะห์แก่ประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๗๐.

เรียกว่า หน้าทีของครู แม่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นพระบรมครู ซึ่งทำหน้าที่ฝึกเทวดาและมนุษย์ได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เพราะพระองค์ฝึกคนธรรมดาให้กลายเป็นคนดี (กัลยาชน) และกลายเป็นคนประเสริฐ (อริยชน) ในระดับสูงสุด ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในฐานะครูเป็นหน้าที่ถาวรตลอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลถึงปัจจุบัน

๒. หน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ก็จะประพฤติอยู่ในศีลธรรม รู้จักอบรมจิต ฝึกอบรมปัญญาให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ประพฤติดี ประพฤติชอบ

จากผลวิจัยในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ พบว่า พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้ทำหน้าที่ หรือตัวแทนองค์กรทางศาสนานั้นจะต้องมีบทบาทหน้าที่ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ และด้านการสงเคราะห์ คือ เป็นผู้ให้ความรู้ ให้คำปรึกษาแนะนำ รวมไปถึงมีบทบาทหน้าที่ทางด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะในด้านการศึกษา พระสงฆ์จะต้องทำหน้าที่หลายอย่าง คือ บริหารวางแผน เป็นสื่อกลางประสานงาน ประชาสัมพันธ์ จัดหาแหล่งทรัพยากร รวมถึงการเป็นผู้ให้บริการด้วยตนเองโดยตรง ในเรื่องเหล่านี้พระสงฆ์ได้ดำเนินการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพราะดำเนินตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นการสงเคราะห์โดยตรง พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการช่วยป้องกันยาเสพติด โดยการนำเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรม ที่จะช่วยให้เยาวชนและคนในชุมชนให้พ้นจากยาเสพติด พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการปลูกจิตสำนึก ใช้เทคนิคในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนด้วยการเทศนา การบรรยายธรรม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนโดยมีเป้าหมายให้ชุมชนเป็นเขตปลอดอบายมุขและยาเสพติด โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและป้องกันยาเสพติด ไม่หวังพึ่งภาครัฐอย่างเดียว เพื่อที่จะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและปลอดภัยจากยาเสพติด

๔.๒.๒ การประยุกต์แนวคิดในงานด้านสาธารณสงเคราะห์

สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง จากอดีตจนถึงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและมีบทบาทที่สำคัญในการชี้นำสังคม แม้บทบาทในด้านการเป็นผู้นำจะมีบทบาทน้อยลงในปัจจุบัน แต่บทบาทด้านการเป็นผู้นำทางศีลธรรมจริยธรรมยังได้รับความเคารพศรัทธาอันถืออย่างสูงจากประชาชน และเป็นสถาบันที่สังคมจะขาดเสียไม่ได้ในชีวิตประจำวันของประชาชน นอกจากจะเป็นที่พึ่งทางจิตใจแล้ว ยังเป็นสถานที่เอื้ออำนวยในการบริการสังคมในด้านอื่น ๆ ที่หน่วยงานของภาครัฐเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึง เพื่อเป็นการสร้างบูรณาการภายในชุมชน ดังที่พระมหาประยุทธ์ ปยุตโต ได้กล่าวถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์เกี่ยวกับการสาธารณสงเคราะห์ไว้ว่า

๑. เป็นสถานที่ศึกษา สำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในแต่ละยุคสมัย

๒. เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิต และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ

๓. เป็นสถานพยาบาล ที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิปัญญาความรู้ของพระสงฆ์

๔. เป็นที่พักของคนเดินทาง

๕. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจหาความรู้เพิ่มเติม
๖. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและงานมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน
๗. เป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัว และความทุกข์ต่าง ๆ
๘. เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติเป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมศิลปวัตถุที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น
๙. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนจัดงานขึ้น
๑๐. เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน จะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อแจ้งข่าวทางราชการต่าง ๆ
๑๑. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือบริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของคนในระยะเวลาต่าง ๆ^{๓๖}

ดังได้กล่าวมาเป็นการยืนยันว่า พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่ในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคมไปสู่เป้าหมาย พระสงฆ์ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ด้วยอาศัยปัจจัย ๔ จากการอุปการะของคฤหัสถ์ เพื่อดำรงชีวิตตามอัตภาพ พระสงฆ์จึงควรตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนอยู่เสมอ คือ หมั่นเพียรศึกษา และปฏิบัติธรรมด้วยความไม่ประมาท คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ จึงมีการประยุกต์แนวคิดในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ เพื่อการช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่องในการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์สังคม มีจุดประสงค์เพื่อให้สังคมได้ปฏิบัติตาม ศิล ๕ เพราะตราบไฉนมนุษย์มีศีล ๕ ก็ได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณปุถุชน ซึ่งหากบุคคลใดทำตาม ก็จะมีสังคมที่ดีมีความสุข แต่สิ่งที่ต้องพัฒนาเพื่อให้เกิดผลของการพัฒนาความเป็นกัลยาณชน และพัฒนาต่อไปจนถึงความเป็นอริยชน โดยมีเครื่องมือในการพัฒนาไปสู่ความเป็นอริยชน ที่เรียกว่า อริยวัฑฒิ ๕ คือ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา^{๓๗} ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ขยายความว่า

๑. ศรัทธา ความซาบซึ้งมั่นใจในคุณพระรัตนตรัย ซึ่งมีแก่นอยู่ที่ตถาคตโพธิสัทธา คือ ศรัทธาในปัญญาตรัสรู้ที่ทำให้มนุษย์เป็นพุทธะ เท่ากับมั่นใจในความเป็นมนุษย์ที่จะฝึกให้เลิศประเสริฐจนมีปัญญารู้แจ้งเป็นพุทธะได้ เป็นคุณสมบัติที่เป็นจุดตั้งต้นของการศึกษาพัฒนาชีวิต
๒. ศีล ความประพฤติมาตรฐานขั้นต้น เริ่มด้วยศีล ๕ แล้วค่อยพัฒนาไปสู่ศีล ๘ ฯลฯ
๓. สุตะ สดับฟังอ่านข่าวสารข้อมูลคำสอนหลักธรรมคำอธิบายที่จะนำมาไตร่ตรองพิจารณาวิเคราะห์วิจัยให้เข้าถึงความหมาย ได้หลักที่จะนำไปปฏิบัติพัฒนาให้ถูกต้องหรือใช้ให้เป็นประโยชน์ได้จริง
๔. จาคะ ความมีน้ำใจเผื่อแผ่เสียสละ ครองเรือนด้วยใจที่ไม่ตระหนี่คับแคบ ใส่ใจรับฟังทุกข์สุขของคน พร้อมทั้งจะให้ปันช่วยเหลือ เพื่อลดความเห็นแก่ตัว ละกิเลสขยายกุศลขึ้นเรื่อย ๆ

^{๓๖} พระมหาประยุทธ์ ปยุตฺโต, บันทึกการสนทนาเรื่อง, **พุทธศาสนากับสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนศิวกพร, ๒๕๑๓), หน้า ๑๖.

^{๓๗} ดูรายละเอียดใน ม.ม.(ไทย) ๑๓/๑๖๙๑/๑๔๐.

๕. ปัญญา ความมีปัญญาหยั่งถึงความเกิดขึ้นจนถึงความดับสลาย แก้ปัญหาทำทุกข้อให้หมดสิ้นไป^{๓๘}

ผลของการพัฒนาด้านอริยวัฑฒิ ๕ ประการนี้ จะเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้า มีการส่งเสริมกันและกันให้เจริญงอกงาม เป็นชุมชนที่มีแต่กัลยาณมิตร ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ได้แสดงหลักธรรมของการพัฒนา โดยมีกัลยาณมิตรเป็นปัจจัยเริ่มต้นแห่งการพัฒนาตนอันนำไปสู่ประโยชน์ของชีวิตไว้ว่า “เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นไปเพื่อประโยชน์มากเหมือนความมีกัลยาณมิตรนี้ ความมีกัลยาณมิตรย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์มาก”^{๓๙}

ดังนั้นผลของการพัฒนาสังคมมนุษย์ บุคคลที่ต้องมีความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ว่าสามารถฝึกได้ โดยมีศีลเป็นพื้นฐาน คือ รักษากาย วาจา และเพิ่มพูนปัญญาด้วยการฟังแล้วนำมาพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรอง แล้วนำความรู้ที่ใคร่ครวญมาเอื้อเพื่อแบ่งปันเพื่อนร่วมสังคม เมื่อเกิดปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ เพราะคนในสังคมมีการฝึกดีที่จะคบหากัลยาณมิตร ผลของการพัฒนาชีวิตก็จะเจริญรุ่งเรือง ดังนั้นในการทำหน้าที่ในการบำเพ็ญประโยชน์ในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น คณะสงฆ์เขตทุ่งครุได้พบว่า เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อให้เขาได้รับความสุขในจุดหมายชีวิตของเขา อาจพิจารณาประโยชน์ระดับนี้ได้ ๒ ประการ ได้แก่

๑. ประโยชน์เพื่อผู้อื่นในระดับที่เป็นปัจเจกชน

๒. ประโยชน์เพื่อผู้อื่นในระดับส่วนรวม หลักธรรมที่เกื้อหนุนให้ประโยชน์ในระดับนี้เกิดขึ้นก็คือ หลักพรหมวิหาร ๔^{๔๐} ข้อว่าด้วยกรุณา เพราะกรุณานี้หมายถึงความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์^{๔๑} ผู้ที่จะบำเพ็ญประโยชน์ขั้นนี้ได้ดีต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยหลักกรุณานี้ และหลักธรรมที่ต้องนำมาประพฤติเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับประโยชน์ในขั้นนี้ในชีวิตของเขาได้แก่ หลักสังคหวัตถุ หมายถึงธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวคือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ ๔ ประการ^{๔๒} ได้แก่

๑. ทาน การให้ คือ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

๒. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดตมึ่น้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

^{๓๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), สยามสามไตร, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวຍ, ๒๕๕๒), หน้า ๒๑๔.

^{๓๙} อัง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๙๕/๑๖.

^{๔๐} คูรยละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๗/๒๕๖.

^{๔๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๔.

^{๔๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๐/๑๗๐-๑๗๑, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๔๒-๑๔๓.

๓. อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔. สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอดันเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

ในหลักสังคหัตถุนี้ อีกประการหนึ่งจำแนกเป็นหลักสำหรับผู้ปกครองแผ่นดินเรียกว่า ราชสังคหัตถุ หมายถึง สังคหัตถุของพระราชา, ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจประชาชน, หลักการสงเคราะห์ประชาชนของนักปกครอง^{๔๓} ได้แก่

๑. สัสสมะระ ความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหารส่งเสริมการเกษตร

๒. ปุริสมะระ ความฉลาดในการบำรุงข้าราชการ รู้จักส่งเสริมคนดีมีความสามารถ

๓. สัมมาปาสะ ความรู้จักผูกพันรวมใจประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพ เช่น ให้คนจนกู้ยืมทุนไปสร้างตัวในพาณิชยกรรม เป็นต้น

๔. วาชเปยยะ หรือ วาจาเปยยะ ความมีวาจาอันดูดีมีน้ำใจ น้ำคำควรดื่ม คือ รู้จักพูดรู้จักปราศรัย ไพเราะ สุภาพนุ่มนวล ประกอบด้วยเหตุผล มีประโยชน์เป็นทางแห่งสามัคคี ทำให้เกิดความเข้าใจอันดี และความนิยมเชื่อถือ

และประการที่ ๕ ได้แก่ นิรัคพะสะ หมายถึงบ้านเมืองสงบสุขปราศจากโจรผู้ร้าย ไม่ต้องระวางภัย บ้านเรือนไม่ต้องลงกลอน เป็นผลที่เกิดจาก ๔ ประการแรก

พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่ด้านสงเคราะห์ชุมชน โดยการอบรมสั่งสอนชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนในการประพฤติปฏิบัติ และให้การศึกษาแก่ประชาชน เช่น การอนุเคราะห์ให้ใช้อาคารสถานที่ สนับสนุนด้านการศึกษา เป็นต้น พระสงฆ์มีบทบาทอย่างมากในด้านการเผยแผ่ธรรมในรูปแบบของการเทศน์ และในด้านการพัฒนาจิตใจ โดยการให้ฝึกสมาธิ เจริญภาวนา ให้จิตใจสงบไม่ฟุ้งซ่าน พระสงฆ์ต้องมีความเมตตาต่อผู้ที่ประสบปัญหาในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้กำลังใจในการต่อสู้กับปัญหานั้น โดยการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพราะพระสงฆ์กับประชาชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ประชาชนบำรุงพระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ ในการเลี้ยงชีพ เมื่อประชาชนประสบปัญหา พระสงฆ์ก็คอยช่วยเหลือเกื้อกูลไม่ทอดทิ้งประชาชน และคอยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้ประชาชนอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขในสังคม

จากการศึกษาผลงานในด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคมพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักกว่าให้คณะสงฆ์ได้ถือปฏิบัติดำเนินการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญ การดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ จึงต้องเน้นไปในทิศทางที่เกี่ยวกับการให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนในชุมชนและสังคม ให้มีความเหมาะสมถูกต้องตามกาลเทศะ และยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อการพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของ

^{๔๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๔๓-๑๔๔.

ประชาชนทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านกายภาพ ได้แก่วัตถุสิ่งของ ให้มีความสมดุลทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำที่สำคัญในการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจ ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันจะนำความสุขมาสู่ประชาชน สังคมและประเทศชาติให้มี ความเจริญก้าวหน้าต่อไป

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ (๑) เพื่อศึกษาหลักสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร (๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยจากการศึกษาครั้งนี้ได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม พบว่าพระสงฆ์ดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ในการพัฒนาชุมชนและสังคม เป็นงานที่พระสงฆ์ทำได้โดยตรง คือ การให้คำแนะนำทางด้านจิตใจ ให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาชีวิตต่าง ๆ เป็นที่พึ่งทางจิตใจด้วยการประพฤติตนเป็นแบบอย่าง การพัฒนาชุมชนและสังคมนั้น มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้สามารถใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาส่วนตัวและส่วนรวมได้ การพัฒนาต้องเริ่มที่ตัวเองก่อน แล้วพัฒนาไปสู่ชุมชนและสังคม พื้นฐานของสังคมที่ดีต้องมีหลักของพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ส่วนประกอบที่สำคัญของสังคมอีกอย่างหนึ่งก็คือ มนุษย์ หรือคน คนดีมีคุณธรรมจริยธรรมย่อมนำความสุข ความเจริญมาสู่ชุมชนและสังคม

ด้านการปกครอง พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่ในด้านการปกครอง ก็ใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเครื่องมือในการปกครองด้วยการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึงงานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ด้วยเหตุนี้พระสังฆาธิการจึงต้องดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาจากสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเป็นการมอบอำนาจในการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ ด้วยการแบ่งการปกครองคณะสงฆ์ออกเป็น ๒ ส่วน คือคณะสงฆ์ส่วนกลาง และการปกครองส่วนภูมิภาค ทั้งนี้เพื่อการดูแล การคุ้มครอง การระงับดูแลคณะสงฆ์ให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีระเบียบวินัย เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของคณะสงฆ์ หรือของสังคมนั้น ๆ การปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด ต้องมีการเอาใจใส่ดูแลการประพฤติปฏิบัติ และให้ความอนุเคราะห์ในส่วนที่อยู่อาศัยและปัจจัยตามสมควร ช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขด้วย พรหมวิหารธรรมตามสมควรแก่เหตุ ต้องบำรุงรักษาวัดทั้งการก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ และการจัดกิจกรรมของวัดให้เป็นไปด้วยดี มีการจัดการดูแลและรักษาศาสนสมบัติศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ของวัดให้มีความเรียบร้อยเป็นไปด้วยดี

ด้านการศาสนศึกษา หากจะมองบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ พื้นฐานอันเป็นแก่นแท้ของหลักธรรมคำสอนแล้ว ผู้เข้าสู่สังฆมณฑล หมายถึงผู้เข้าสู่วิถีแห่งการศึกษา ในพระพุทธศาสนาเรียกว่าสิกขา หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษา,ข้อที่จะต้องปฏิบัติ ได้แก่ ไตรสิกขา คือ ศีลสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขา การจัดการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม สำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ ทั้งแผนกธรรมและบาลี ในการจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวมานี้จะสำเร็จตามจุดประสงค์หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนและเจ้าสำนักศึกษา ตลอดจนถึงครูอาจารย์ที่ได้ทำหน้าที่ทางด้านการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลังความสามารถ อันเป็นการเสียสละเพื่อพระพุทธศาสนา การจัดการศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหามาก คือ การศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียน ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยกันในการจัดการเรียนการสอนบาลีอันเป็นการศึกษาที่สำคัญของพระพุทธศาสนา การจัดการศาสนศึกษาให้แก่พระสงฆ์ได้ศึกษาพระปริยัติทั้งแผนกธรรมและบาลีจึงเป็นสิ่งที่ต้องส่งเสริมและสนับสนุน

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลายได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกโดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ ภูมิธรรมมีกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์(ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมาตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน)หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะผู้ปกครองทุกชั้นทุกระดับที่จะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือส่งเสริมสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ด้านการสาธารณูปการ การจัดการสาธารณูปการ หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงาน การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่า และการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มียุคเดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การควบคุมและส่งเสริมการสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ ควบคุมสาธารณูปการ ส่งเสริมสาธารณูปการ การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส งานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานระดับบารมีเจ้าอาวาสและเป็นงานละเอียดอ่อนเป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและเห็นผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็วกว่างานอื่น แต่มักเป็นเหตุก่อปัญหาเช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสได้ดีแล้ว การขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจะลดน้อยลง

ตามลำดับ และความสมักระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้นเป็นเหตุให้การคณะสงฆ์ และการศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้นที่ต้องคอยช่วยเหลือดูแลให้งานดำเนินไปด้วยดี

ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในการดำเนินงานในด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ เป็นการดำเนินกิจการให้เป็นสาธารณประโยชน์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชน ซึ่งได้ดำเนินการแล้วอย่างเป็นรูปธรรม และที่สำคัญต้องปรับปรุงยุคที่ใช้หลักพุทธธรรมอันเหมาะสมมี หลักสังคหัตถุธรรม หลักสารณียธรรม และหลักพรหมวิหารธรรม ฯลฯ มาใช้ในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักกว่าให้คณะสงฆ์ได้ถือปฏิบัติดำเนินการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญ การดำเนินในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ จึงต้องเน้นไปในทิศทางที่เกี่ยวกับการให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนในชุมชนและสังคม ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อการพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านกายภาพ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของ ให้มีความสมดุลทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำที่สำคัญในการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันจะนำความสุขมาสู่ประชาชน สังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

ดังได้กล่าวมาสรุปได้ว่า พระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและมีความใกล้ชิดกับชุมชน วัดและพระสงฆ์เป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับความเคารพนับถือจากทุกฝ่าย และเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจแก่ทุกคน ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องมีบทบาทหน้าที่ในการประสานงานในการพัฒนาชุมชน และการเข้าร่วมพัฒนาชุมชน เพื่อเข้าไปช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมเท่าที่พระสงฆ์จะทำได้ วัดยังเป็นศูนย์รวมของสังคม วัดและบ้านยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและเกื้อกูลกันอยู่เสมอ พระสงฆ์ในปัจจุบันนี้ต้องเป็นที่พึ่งของประชาชน เมื่อประชาชนประสบปัญหาต้องให้คำปรึกษาและช่วยแก้ไข พระสงฆ์ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ พระสงฆ์จึงมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมไทย ดังนั้นพระสงฆ์ในปัจจุบันจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้อนุเคราะห์ประชาชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และด้านจิตใจ จึงเป็นที่พึ่งในสังคมปัจจุบันได้อย่างแท้จริง

กระบวนการงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ พบว่าผู้ดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์โดยส่วนใหญ่ได้แก่วัดและเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาสดังนี้

๑. ดำเนินกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
๒. เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. อำนวยความสะดวกตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชน ในการบำเพ็ญกุศล

ดังนั้นภาระหน้าที่เหล่านี้ ย่อมเข้าได้กับงานสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นการคณะสงฆ์หรือการพระศาสนา เจ้าอาวาสจึงมีหน้าที่จัดการงานสาธารณสงเคราะห์อันเป็นกิจการของวัด การให้การศึกษาอบรมและการอำนวยความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล การจัดตั้งหน่วยอบรม

ประชาชนได้กำหนดวิธีการในระเบียบมหาเถรสมาคม เพื่อให้กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำวัดนั้น ๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานควรจัดในลักษณะ ดังนี้ คือ

๑. อบรมทั่วไป ได้แก่ การจัดประชุมแนะนำทางวิชาการ โดยมีวิทยากรบรรยายทางวิชาการ

๒. อบรมเฉพาะกรณี ได้แก่ การจัดอบรมประชาชนเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยวิธีที่ชี้แจงแนะนำชักชวนความเข้าใจ

๓. อบรมเฉพาะบุคคล ได้แก่ การพบปะบุคคลบางคนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือชี้แจงแนะนำชักชวนความเข้าใจในเฉพาะบางเรื่องอันเกี่ยวกับผู้นั้น

อนึ่ง การสาธารณสงเคราะห์ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการดำเนินการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาชุมชน การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การป้องกันโรคไข้เลือดออก เป็นต้น

๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างสะพาน ปลูกต้นไม้ เป็นต้น

๓. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชน ในโอกาสที่ควรจะช่วย เช่น ผู้ประสบภัยพิบัติ คนชรา คนพิการ หรือเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา เป็นต้น

งานด้านสาธารณสงเคราะห์ จะต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม ต้องไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย กฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อให้เกิดความสงบสุขในชุมชนและสังคม ในการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ คณะสงฆ์ต้องมีการปฏิบัติงานร่วมกันดังนี้

๑. กำหนดนโยบายทิศทางการทำงานให้ชัดเจน

๒. กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายชัดเจนเป็นรูปธรรม เพื่องานสาธารณสงเคราะห์

๓. การวางแผนงานร่วมกันอย่างรัดกุม ครอบคลุมทุกพื้นที่และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๔. การสนับสนุนบุคลากรที่มีคุณภาพในการปฏิบัติงาน และจัดสรรงบประมาณอุดหนุนให้เพียงพอ

๕. ประสานงาน และการแบ่งปันข้อมูล

๖. ติดตามผล ประเมินผล ปรับปรุง และแก้ไขปัญหายอย่างต่อเนื่อง

๗. สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า งานด้านสาธารณสงเคราะห์ คือการดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่หน่วยงานหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลและการอุดหนุนจนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติทั่วไป การสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นหลักของพระสงฆ์ คือ การสงเคราะห์ทางด้านจิตใจและวัตถุสิ่งของ เป็นต้น

ผลงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม จากผลวิจัยในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ พบว่า พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำหน้าที่ หรือตัวแทนองค์กรทางศาสนานั้นจะต้องมีบทบาทหน้าที่ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่และด้านการสงเคราะห์ คือ เป็นผู้ให้ความรู้ ให้คำปรึกษาแนะนำ รวมไปถึงมีบทบาท

หน้าที่ทางด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะในด้านการศึกษา พระสงฆ์จะต้องทำหน้าที่หลายอย่าง คือ บริหารวางแผน เป็นสื่อกลางประสานงาน ประชาสัมพันธ์ จัดหาแหล่งทรัพยากร รวมถึงการเป็นผู้ให้บริการด้วยตนเองโดยตรง ในเรื่องเหล่านี้พระสงฆ์ได้ดำเนินการปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง เพราะดำเนินตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นการสงเคราะห์โดยตรง พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการช่วยป้องกันยาเสพติด โดยการนำเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรม ที่จะทำให้เยาวชนและคนในชุมชนให้พ้นจากยาเสพติด พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการปลูกจิตสำนึก ใช้เทคนิคในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนด้วยการเทศนา การบรรยายธรรม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนโดยมีเป้าหมายให้ชุมชนเป็นเขตปลอดอบายมุขและยาเสพติด โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและป้องกันยาเสพติด ไม่หวังพึ่งภาครัฐอย่างเดียว เพื่อที่จะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและปลอดภัยจากยาเสพติด

สรุปได้ว่า ผลงานในด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคมพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักกว่าให้คณะสงฆ์ได้ถือปฏิบัติดำเนินการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ และที่สำคัญต้องปรับประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมอันเหมาะสมมี หลักสังคหวัตถุธรรม หลักสาราณียธรรม และหลักพรหมวิหารธรรม ฯลฯ มาใช้ในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ จึงต้องเน้นไปในทิศทางที่เกี่ยวกับการให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนในชุมชนและสังคม ให้มีความเหมาะสมถูกต้องตามกาลเทศะ และยังเป็นการสร้าง ความผูกพันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อการพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านกายภาพ ได้แก่ วัตถุสิ่งของ ให้มีความสมดุลทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำที่สำคัญในการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจ ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันจะนำความสุขมาสู่ประชาชน สังคมและประเทศชาติให้มี การพัฒนาที่ยั่งยืน มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

๕.๒. ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยทำให้ได้ข้อเสนอในประเด็นหลัก เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติงานด้านสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์ และสถาบันพระพุทธศาสนา ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ควรนำเนื้อหาและผลงานในการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ไปเผยแพร่ให้แก่ผู้ที่มีความสนใจในเรื่องนี้ เพื่อเป็นแบบอย่างในการนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

๒) คณะสงฆ์ควรสนับสนุนพระสังฆาธิการผู้ดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ตลอดถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม และในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องระหว่างวัด บ้าน โรงเรียนและชุมชน เพื่อเป็นการสร้างกำลังใจประสานความสามัคคี และเป็นการสร้างความศรัทธาให้แก่ประชาชน ในการจะบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวร

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- ๑) ควรนำผลของการศึกษาวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาการสงเคราะห์ในที่อื่น ๆ
- ๒) ควรนำปัญหาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้มาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังเป็นปัญหาอยู่
- ๓) พระสงฆ์ควรพัฒนาการเป็นผู้นำทั้งพระสงฆ์ด้วยกันเองหรือพัฒนาฆราวาสผู้มีความเสียสละแก่ชุมชน

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาวิจัยภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของคณะสงฆ์ ในการประสานความสามัคคีปรองดองลดความขัดแย้งในชุมชนและสังคม โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำ
๒. ควรทำการวิจัยเชิงปริมาณในการประยุกต์หลักพุทธธรรมในงานด้านสาธารณสงเคราะห์
๓. ควรศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการบริหารจัดการวัดเพื่อให้เป็นศูนย์กลางในด้านการพัฒนาจิตใจ และวัตถุ
๔. ควรศึกษาวิจัยในการสงเคราะห์อย่างยั่งยืนของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนและสังคม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี-ไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์.

_____ . คู่มือบริหารจัดการวัดฉบับย่อ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.

_____ . กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระ
ศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____ . กระทรวงศึกษาธิการ. วัดพัฒนา ๔๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา,
๒๕๔๓.

_____ . กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและ
คำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.

กองแผนงาน กรมการศาสนา. รายงานสภาพสังคมไทยด้านบทบาทของพระสงฆ์ในการให้การ
สวัสดิภาพหรือสงเคราะห์แก่ประชาชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา,
๒๕๔๒.

_____ . ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของ
ชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

กิตติพัฒน์ นนทปัทมกุล. พื้นฐานทฤษฎีสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

คะนิงนิตย จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร. หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์.
กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

คำเรือง วุฒิจันทร์. การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ.
กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ. “ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวน
แก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

พุทธทาสภิกขุ. บรมธรรมภาคต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร:ธรรมทานมูลนิธิไชยา, ๒๕๒๕.

พระครูสุภาจารย์วัฒน์. บทบาทพระสงฆ์ชนบท ท่ามกลางวิกฤต. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคทีไทย
จำกัด, ๒๕๔๒.

- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการ
พระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ.
พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๓.
- _____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- _____. การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๓๙.
- _____. พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม). สารภาค ๑๕. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘.
- พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ). การจัดสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ของวัด.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). พระพุทธศาสนากับสังคมไทยในปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๒๓.
- พระมหาบัว ปิยวณฺโณ. การจัดระเบียบสังคมวัด. นนทบุรี: รุ่งโรจน์การพิมพ์, ๒๕๔๙.
- ประเวศ วะสี. ประชาคมตำบล. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๑.
- พัฒน์ สุจำนง และคณะ. การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร:
ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕.
- ไพบุลย์ เสี่ยงก้อน. “หลักการบริหารวัด” วัดพัฒนา ๔๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๔๔.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการ
พระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๒๗.
- _____. ลักษณะของสังคมพุทธ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลคิมทอง, ๒๕๒๗.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). สยามสามไตร. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย, ๒๕๕๒.
- พระครูมงคลคีตวงค์ (กุศล คนธาวโร) และคณะ. พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบทการแสวงหาเส้นทาง
การพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๖.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). พระกับปามีปัญหาอะไร. พิมพ์ครั้งที่ ๔. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ภาพ
พิมพ์, ๒๕๓๕.
- พิสิฐ เจริญสุข. คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

พระพุทธวรญาณ ((กิตติ กิตติทินโน). **ธรรมญาณนิพนธ์: ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระไพศาล วิสาโล. **พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**.

กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.

พระมหาสมทรง สิรินโร และคณะ. **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร:

บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

พระมหาประยุทธ์ ปยุตโต. **พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด

ศิวพรการพิมพ์, ๒๕๑๓.

พุทธทาสภิกขุ. **รากฐานที่มั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๒๑.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **การพัฒนาชุมชน : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: หจก.บางกอกบล็อก,

๒๕๓๔.

วิทยากร เชียงกุล. **พัฒนาชุมชน – พัฒนาสังคม**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๗.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **กฎหมายเถรสมาคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงาน

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

_____. **วัดพัฒนา ๕๐**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. **สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน**. ม.ป.ท., ๒๕๔๙.

สุรพล พยอมแย้ม. **จิตวิทยาชุมชน**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๑.

สมพร เทพสิทธิ์า. **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สภาอุปัชฌาย์พุทธิกสมาคม

แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๘.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า. **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา**. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วย เรื่องการ**

คณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

อำนาจ บัวศิริ,ดร.. **รวบรวมความคิดเห็นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ด้าน**

การพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๘.

(๒) บทความในวารสาร:

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). “ธรรมที่ปณี”. **ทางเดิน**. ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑๑๘ (พฤษภาคม-

มิถุนายน ๒๕๔๖): ๒๐.

(๓) วิทยานิพนธ์:

ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์. “การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏ

มหาสารคาม, ๒๕๔๒.

ทวี สุทธารมณลักษณ์. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชนประจำ

ตำบลในจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖.

- ประทุม อังกูโรหิต. “สถาบันทางพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์”. **วิทยานิพนธ์ดุขฎิ บัณฑิต**. ศูนย์พุทธศาสนศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระครูประภัสรสิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภสฺสโร). “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระมหาทะนงชัย บุรณพิสุทธิ์. “บทบาทของวัดกับชุมชนเมืองในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖.
- พระมหาสุภา อุทโท. “บทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า”. **วิทยานิพนธ์สังคม สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.
- พระครูปลัดอาทิตย์ อตฺถเวที (ชองดี). “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพ โสภณ (ประยูร ธมมจิตโต): ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระมหาภคญา นันทเพชร. “ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒.
- พระมหาบุญมี อธิบุญโย. “บทบาทของพระสังฆาธิการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล บัว ญาณสมปโนน”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลารามารณ”. **วิทยานิพนธ์ศิลป ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.
- ภัทรพร สิริกาญจน. “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวณโณ ในการพัฒนาชุมชน”. **งานวิจัยจากทุนสนับสนุนของสถาบันไทยคดีศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕”
- สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพระพุทธศาสนากับปรัชญาพื้นฐานของสังคม สงเคราะห์”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๔.
- ไอศูรย์ อินทร์เพชร. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีพระเทพสาคร (แก้ว สุวณโณโชโต)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่:

- คำเรื่อง วุฒิจันทร์. “การพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน”. การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของ พระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖. (อัดสำเนา)
- นำทรัพย์ จันทร์หอม. “การทำวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน”. การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบท ของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖.(อัดสำเนา)

พระธรรมญาณมุนี (กิตติ กิตติทินโน). “วัดจะช่วยชาวบ้านได้อย่างไร”. การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๒๖. (เอกสารอัดสำเนา)

พระมหาหุ่นี ธีรปัญญา. “พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท”. การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖. (อัดสำเนา)

(๕) สัมภาษณ์:

- สัมภาษณ์ พระสิทธิศีลการ, เจ้าคณะเขตทุ่งครุ, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ พระครูสุนทรจาวรรณ,ดร., เจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ พระครูโสภณกิตติวิบูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ พระครูสุทธินิธยาโณภาส, เจ้าอาวาสวัดหลวงพ้อโอภาสี, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ พระครูพิศุทธิ์จันทรังษี, เจ้าอาวาสวัดบางมดโสธราราม, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุทธิ โชติคุณ, เจ้าอาวาสวัดสน, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ พระครูปริชาสูตรการ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ พระครูโอบาสจรรย์ยานุวัตร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ, ๕ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ พระครูวินัยธร ธฤติ วิโรจน์, เลขานุการเจ้าคณะเขตทุ่งครุ, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ พระปลัดสุชาติ ธรรมสโร, เลขานุการเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, ๗ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นายเทพพร อาจเวทย์, ผู้อำนวยการ โรงเรียนแจรงร้อนวิทยา, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นายสรวิทย์ พัฒรากุล, รองผู้อำนวยการ โรงเรียนแจรงร้อนวิทยา, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นางสาวพร ภูระหงษ์, อาจารย์ฝ่ายปกครอง โรงเรียนแจรงร้อนวิทยา, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นายวิชัย ใจมั่ง, ผู้อำนวยการสถานศึกษาวัดแจรงร้อน, ๘ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นายคะเน ดามี, ครูฝ่ายศาสนศึกษา โรงเรียนวัดแจรงร้อน, ๘ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นายจำลอง เกตุวิเศษ, ครูพิเศษสุขศึกษาและพลศึกษา โรงเรียนวัดแจรงร้อน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นายไสว โชติกะสุภา, อดีตสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นายธนศ แสงโชติ, ที่ปรึกษาชมรมจิตอาสาตอบแทนคุณแผ่นดินเขตราชบุรีบูรณะ, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นางศรีกัญญา นาไชยสิทธิ์, ประธานชุมชนแจรงร้อน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นายปรีชา จตุพรตั้งเจริญ, รองหัวหน้าจุด สน.ราชบุรีบูรณะ อาสาสมัครมูลนิธิร่วมกตัญญู, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๑.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๕๔-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระสิทธิศีลการ เจ้าคณะเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๕๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระสิทธิศีลการ
๑๕ มกราคม ๒๕๖๑

(พระมหาโกมล กมโล)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศิศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๕๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๖๔๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๕๔-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูสุทธินาโณภาส
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราชบุรณะ เขตราชบุรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๕๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูสุทธินาโณภาส

(พระมหาโกมล กมล)

๗๓.๐.๖๑

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศิศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุรณ์ จารุณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๕๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๕๕-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูสุนทรจาวรรณ, ดร. เจ้าคณะแขวงทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราชบุรณะ เขตราชบุรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๕๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๕. ๑๑. ๖๐

(พระมหาโกมล กมลโล)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศีศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร

โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๕๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.ทอแมกเร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๔๔-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูโสภณกิตติวิบูลย์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ สุานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิสิต ๕๔๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราชบุรณะ เขตราชบุรี กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๔๓๔ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนุมาศ

พระครูโสภณกิตติวิบูลย์
(พระครูโสภณกิตติวิบูลย์)

_____
(พระมหาโกมล กมล)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศีศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ

โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖

นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ สุานวโร

โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๔๓๔

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๒๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๙๙-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูพิศุทธิ์จันทร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ร.ก.ก.ให้สัมภาษณ์
พระครูพิศุทธิ์จันทร์
๗/๑๒/๖๐

(พระมหาโกมล กมล)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาฬีศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑ ๖๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบึงกาฬศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๙๙-๓๕๖

๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูใบฎีกาสุทธิ โชติคุณ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานาโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบึงกาฬศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราชบุรณบุรีณะ เขตราชบุรณบุรีณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องนี้มีเรื่องจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูใบฎีกาสุทธิ โชติคุณ
๕๙.๑.๖๑

(พระมหาโกมล กมล)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบึงกาฬศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานาโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๖๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๙๙๔-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูปริชาสุตากร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูปริชาสุตากร
5 2.0. 61

(พระมหาโกมล กมลโต)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศีศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๖๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโธส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๔๙-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูโสภาสจริยานุวัตร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโธส นครปฐม เลขประจำตัวนิสิต ๕๔๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราชบุรณะ เขตราชบุรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูโสภาสจริยานุวัตร

๕๔๑๑๒๐๕๑๐๖

๕๔๑๑๒๐๕๑๐๖

พระมหาโกมล กมโล

(พระมหาโกมล กมโล)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศีศึกษาพุทธโธส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโธส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖

นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๖๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๙๙-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูวินัยธร ธฤติ วิโรจน์ เลขานุการเจ้าคณะเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ในนามของ

พระครูวินัยธร ธฤติ วิโรจน์
๑๙ ธ.ค. ๒๕๖๐

(พระมหาโกมล กมลเ)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศีศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุรณ์ จารุณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๖๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโธส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๕๔-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระปลัดสุชาติ ธมมสโร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโธส นครปฐม เลขประจำตัวนิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน อ.ราชบุรีบุรีระ เขตราชบุรีบุรีระ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนันต์/น.ส.อ.ม.ร.
ช: น.ส.อ.ม.ร.
๓๖.๑.๒๐

(พระมหาโกมล กมล)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศีศึกษาพุทธโธส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโธส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๖๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๕๕-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร คุณธเนศ แสงโชติ
ที่ปรึกษาชมรมจิตอาสาตอบแทนคุณแผ่นดินเขตราชบุรีบูรณะ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราชบุรีบูรณะ เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออุทิศมาขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ยื่นให้สัมภาษณ์
นาย ธเนศ แสงโชติ

(พระมหาไกรล กมโล)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศิศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙

ที่ ศธ ๐๑๕๖/๑๖๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๙๙-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิติกรเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นาย ไสว โชติกะสุภา อดีตสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิติกรดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออวยพรให้คุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ธนากร นิสมิทธิพงศ์

(ลงชื่อ)

(พระมหาโกมล กมล)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศีศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร

โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๗๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๕๙-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิติเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร คุณ วิชัย ใจมุ่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดแจ้งร้อน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออภัยมาขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราหมเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ในโอกาสที่

(วิชัย ใจมุ่ง)

_____

(พระมหาโกมล กมล)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บวรศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุรณ์ จารุณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๗๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๕๙-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติอนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร คุณปรีชา จตุพรตั้งเจริญ
รองหัวหน้าจุด สน.ราชภัฏบูรณะ อาสาสมัครมูลนิธิร่วมกตัญญู
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราชภัฏบูรณะ เขตราชภัฏบูรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุมัติอนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออโนทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระมหาโกมล กมลโล
อ. จตุพรตั้งเจริญ
(ป.ร.ส. จตุพรตั้งเจริญ)
๑๑.๑. ๖๑.

(พระมหาโกมล กมลโล)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บวรศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๔๙-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร คุณศรัณญา นาไชยสิทธิ์ ประธานชุมชนแจรงร้อน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจรงร้อน ถ.ราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ศรีวิทย์
(นางศรีวิทย์ น.ไชยสิทธิ์)
๒๐ มี.ค. ๖๑

(พระมหาโกมล กมโล)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาฬีศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุรณ์ จารุณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๙/๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๙๙-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร คุณเทพพร อจเวทย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนแจรงร้อนวิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจรงร้อน ถ.ราชบุรณะ เขตราชบุรีบุรีระ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

- ทน
- นน กุศลวิธาน
พระมหาฐานวโร

(พระมหาโกมล กมลโต)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศีศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร

โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๗๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๙๙-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร คุณสราวุธ พัฒรากุล รองผู้อำนวยการโรงเรียนแจรงร้อนวิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจรงร้อน อ.ราชบุรณะ เขตราชบุรี กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออุทธรณ์ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

- ทบ

นายสมบุรณ์ จารณะ
รองผู้อำนวยการโรงเรียนแจรงร้อนวิทยา

(พระมหาโกมล กมโล)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศิศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุรณ์ จารณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๙๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๓๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๔๔-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานให้มิตินี้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายคะเน ดามิ ครูฝ่ายศาสนศึกษา โรงเรียนวัดแจ้งร้อน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิต ๕๔๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน ถ.ราชวิถีบุรีณะ เขตราชวิถีบุรีณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๔๓๔ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้มิตินี้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออโนทนาขอคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(นายคะเน ดามิ)
จิตติ ๕๔๑๑๒๐๕๑๐๖

(พระมหาโกมล กมล)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บวรศึกษาพุทธโฆส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๐๕๖

นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๔๓๔

ที่ ศธ ๒๑๕๖/๖๗๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโมส นครปฐม
๑๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๕๔-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร คุณสมพร ภูระหงษ์ อาจารย์ฝ่ายปกครองโรงเรียนแจรงร้อนวิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโมส นครปฐม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๑๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจรงร้อน อ.ราชบุรีบวรณะ เขตราชบุรีบวรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๕๓๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออุมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระมหาโกมล กมลโล)

รักษารการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศิศึกษาพุทธโมส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศิศึกษาพุทธโมส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖
นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๕๓๙

ที่ ศธ ๖๑๕๖/๑๓/๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๓๐๘/๕ หมู่ ๒ ต.หอมเกร็ด
อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๒๔๙๙-๓๕๖

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร คุณจำลอง เกตุวิเศษ ครูพิเศษศึกษาและพลศึกษา โรงเรียนวัดแจ้งร้อน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสันติ ฐานวโร นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๓๒๐๕๑๐๖ ที่อยู่วัดแจ้งร้อน อ.ราชบุรีบวรณะ เขตราชบุรีบวรณะ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐-๒๕๑-๓๔๓๔ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออัญมโทนาขอคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระมหาโกมล กมลโ)

ย.๖๑๕๖/๑๓/๗

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บาศีศึกษาพุทธโฆส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ผู้ประสานงาน: นายสมบุญ จารุณะ โทร. ๐๙๙-๔๔๕-๔๒๕๖

นิสิตผู้วิจัย: พระมหาสันติ ฐานวโร โทร. ๐๘๐-๒๕๑-๓๔๓๔

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์(ชุดที่ ๑)

เรื่อง: การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ
กรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์ ..... พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะเขต เจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาส และผู้ช่วย
เจ้าอาวาส เขตทุ่งครุกรุงเทพมหานคร
ผู้สัมภาษณ์ผู้วิจัย
บันทึกข้อมูลผู้วิจัย (จดบันทึก/บันทึกเสียง)
วันที่สัมภาษณ์ .....
สถานที่.....

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๑. งานสาธารณสงเคราะห์ของวัดที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน
  - ๑.๑) มีจำนวน.....โครงการได้แก่ .....
.....
.....
  - ๑.๒) วัตถุประสงค์.....
.....
.....
  - ๑.๓) กลุ่มเป้าหมาย.....
.....
๒. ความพร้อมและประสิทธิภาพของวัดในงานสาธารณสงเคราะห์
  - ๒.๑) ☐ ด้านงบประมาณ ☐ ด้านบุคลากร ☐ ด้านการบริหารจัดการ ☐ ด้านวัสดุอุปกรณ์
☐ ด้านสถานที่ ☐ อื่นๆ เช่น .....
.....
  - ๒.๒) ด้านการให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุน
☐ คนที่อยู่ในชุมชนบริเวณใกล้วัดหรือสถานที่จัดกิจกรรมของโครงการ
☐ ประชาชนทั่วไป
☐ หน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชน
☐ อื่นๆ เช่น.....
  - ๒.๓) ด้านการใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์งานสาธารณสงเคราะห์
☐ โทรทัศน์ ☐ สื่อออนไลน์ ☐ วารสาร/สิ่งพิมพ์ ☐ อื่นๆ เช่น.....
๓. หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในงานสาธารณสงเคราะห์
☐ สังคหวัตถุ ๔ ☐ สาราณียธรรม ๖ ☐ พรหมวิหาร ๔ ☐ อื่นๆ เช่น.....

- .....
๔. ปัญหาและอุปสรรค ในงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด มีอะไรบ้าง
  ๕. แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในงานสาธารณสงเคราะห์ของวัด เป็นอย่างไร
  ๖. ความคิดเห็นในงานสาธารณสงเคราะห์ที่ควรจะพัฒนาต่อไปในอนาคตของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณที่ท่านได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์สำหรับการสัมภาษณ์ในครั้งนี้

พระมหาสันติ จานวโร

พระนิสิตปริญญาโท คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ (ชุดที่ ๒)

เรื่อง: การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ
กรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย

ผู้สัมภาษณ์ ผู้วิจัย

บันทึกข้อมูล ผู้วิจัย (จดบันทึก/บันทึกเสียง)

วันที่สัมภาษณ์ .....

สถานที่ .....

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๑. ท่านมีความเห็นอย่างไร ในงานสาธารณสงเคราะห์ที่วัดหรือคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ดำเนินการในปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณสงเคราะห์ เช่น กิจกรรมอบรมเยาวชน โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการอื่น ๆ การนี้มุ่งเอากิจการที่ตัวเอง หรือโครงการที่กำหนดเอง ทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำ หรือกิจกรรมชั่วคราว

๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนกิจการของรัฐ หรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ และอื่น ๆ การนี้มุ่งเอาเฉพาะส่งเสริมงานของผู้อื่น มิได้มุ่งถึงกิจการเฉพาะเรื่อง แม้การช่วยป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า หรือช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์

๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น สร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาล สร้าง การประปา ปลูกต้นไม้และอื่น ๆ ข้อนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณประโยชน์

๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น การประสูตทุภักดิ์ การประสูตอศุภักดิ์ การประสูตวาตภัย หรือคราวหนาวจัด หรือแม้ในยามปกติตามโอกาส เช่น สงเคราะห์คนชรา คนพิการ เด็กกำพร้า เด็กด้อยโอกาส และสงเคราะห์โดยประการอื่น การนี้มุ่งเฉพาะการช่วยเหลือบุคคลทั้งเป็นการประจำหรือการเฉพาะ

๕) การสงเคราะห์โดยการให้อาการและสถานที่ของวัดเพื่อเป็นประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือ ให้ที่พักพิงสำหรับประชาชนในคราวประสบภัยพิบัติ อาหารกลางวันสำหรับเด็ก

ยารักษาโรค ห้างสมุดประชาชน จัดที่ดินให้ประชาชนอยู่อาศัย ตั้งหน่วยสงเคราะห์และฝึกอาชีพ ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตด้านต่าง ๆ ด้วยเมตตาธรรม

๒. ท่านมีความเห็นอย่างไร กับบทบาทของคณะสงฆ์ในงานสาธารณสงเคราะห์ ด้าน การพัฒนาจิตใจ เช่น ใช้หลักธรรมอบรมสั่งสอนขัดเกลาจิตใจให้เป็นคนดี มีวินัย และคุณธรรม เป็นต้น

๓. ท่านมีความเห็นอย่างไรกับแนวคิดที่ว่า ในการพัฒนาชุมชนต้องใช้หลักการประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) และจะต้องมีการร่วมมือและประสานงานกันทุกฝ่าย โดยเฉพาะการประสานงานระหว่างหน่วยราชการต่าง ๆ การประสานงานระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชน

๔. ขอความอนุเคราะห์ท่านได้ให้ข้อเสนอแนะ อันจะเป็นประโยชน์ในงานสาธารณสงเคราะห์ ที่ควรจะพัฒนาต่อไปในอนาคตของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติสืบต่อไป

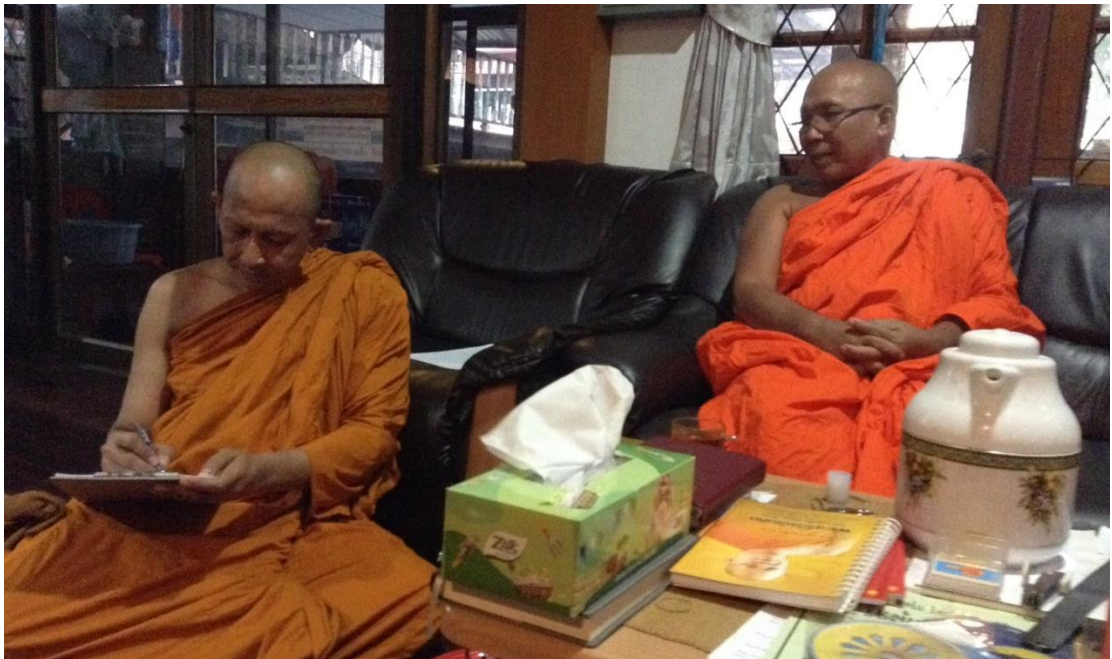
ผู้วิจัยขอขอบคุณที่ท่านได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์สำหรับการสัมภาษณ์ในครั้งนี้

พระมหาสันติ จานวโร

พระนิสิตปริญญาโท คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

ภาพกิจกรรมการสัมมนา/กิจกรรมงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

สัมภาษณ์ พระครูสุนทรจารุวรรณ เจ้าคณะแขวงทุ่งครุ วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูปรีชาสุตากร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทางครุ วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูโสภาสจริยานุวัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งครุ วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูโสภณกิตติวิบูล ที่ปรึกษาเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ, เจ้าอาวาสวัดแจ้งร้อน

วันที่ ๗

มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุทธิ โชติคุณ เจ้าอาวาสวัดสน วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระปลัดสุชาติ ธมฺมสโร เลขานุการเจ้าคณะแขวงทุ่งครุ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูพิศุทธิ์จันทรังษี เจ้าอาวาสวัดบางมดโศธราราม วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระสิทธิศีลการ เจ้าคณะเขตทุ่งครุ เจ้าอาวาสวัดราชวรินทร์ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูวินัยธร ธฤติ วิโรจโน เลขานุการเจ้าคณะเขตทุ่งครุ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูสุทธิญาณโกธาส เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อบุญ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายไสว โชติกะสุภา อดีตสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑

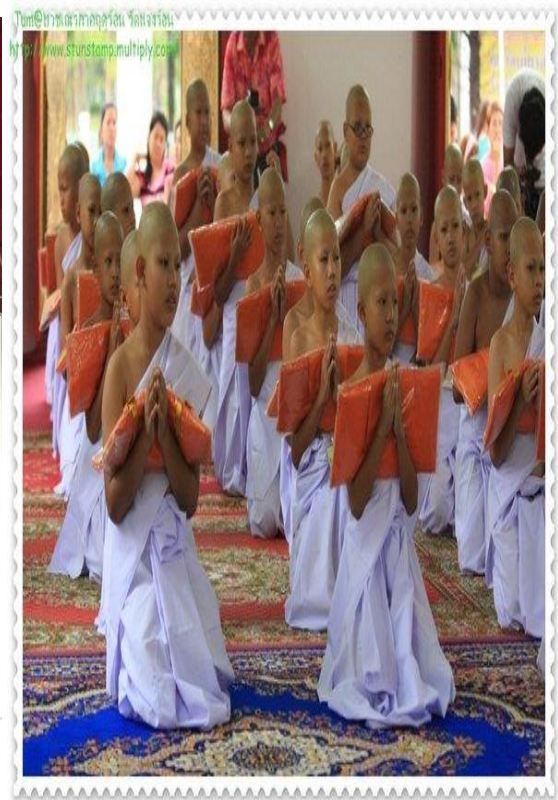
สัมภาษณ์ นางศรีกัญญา นาไชยสิทธิ์ ประธานชุมชนแจ่งร้อน วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑

ภาพกิจกรรมงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ของวัดทุ่งศรี

ห้องสมุดเพื่อประชาชน

โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

โครงการปลูกต้นไม้เฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตรักษาพันธุ์บูรณะ

ภาพกิจกรรมงานสาธารณสงเคราะห์ วัดแจ้งร้อน

สวดมนต์ข้ามปี วัดหลวงพ้อโอภาสี

พระครูสุทธินาถญาณ เจ้าอาวาสวัดหลวงพ้อโอภาสี และคณะศิษยานุศิษย์หลวงพ้อโอภาสี นำสิ่งของบริจาคไป
แจกแก่เด็กนักเรียนและเยาวชน ในอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

ภาพกิจกรรมงานด้านสาธารณสงเคราะห์ วัดบางมดโสธราราม

พระครูใบฎีกาสุทธิ โชติคุณ เจ้าอาวาสวัดสน ปฐมนิเทศน์การสอบธรรมศึกษา โรงเรียนวัดสน

ภาพกิจกรรมงานด้านสาธารณสงเคราะห์ วัดสน

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระมหาสันติ จานวโร (ประสพสุข)
- ว/ด/ป เกิด : ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๖
- สถานที่เกิด : ๕๐๒ ต. มะขามหย่ง อ.เมือง จ.ชลบุรี
- การศึกษา : นักธรรมเอก เปรียญธรรม ๕ ประโยค สำนักเรียนคณะจังหวัดสมุทรปราการ
จบการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)
พธ.บ. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
- ประสบการณ์ทำงาน : ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนก ธรรม /บาลี
- อุปสมบท : เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๒๙
- สังกัด : วัดแจ้งร้อน ถนนราษฎร์บูรณะ แขวง /เขต ราษฎร์บูรณะ กทม.
- หน้าที่ : ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนก ธรรม/บาลี
- ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๕๙
- ปีสำเร็จการศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๑
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดแจ้งร้อน ถนนราษฎร์บูรณะ แขวง/เขต ราษฎร์บูรณะ กทม.

Tel-080-251-3939   E-mail: pbs90072@gmail.com